

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ

26

YASAMA YILI

2

SIRA SAYISI: 492

**Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili
Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş ve Milliyetçi
Hareket Partisi Grup Başkanvekili Manisa
Milletvekili Erkan Akçay ile 2 Milletvekilinin
Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nde
Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi
(2/1783) ve Anayasa Komisyonu Raporu**

Not: Bu Sıra Sayısına; elektronik ortamda

“http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sirasayi_sd.sorgu_baslangic”
internet adresindeki sorgu sayfası üzerinden erişilebilmektedir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

• 2/1783 Esas Numaralı Teklifin	
- TBMM Başkanlığına Sunuş Yazısı	4
- Genel Gerekçesi	4
- Madde Gerekçeleri	6
• Alt Komisyon Raporu	9
• Muhalefet Şerhleri	14
• Alt Komisyon Metni	34
• Anayasa Komisyonu Raporu	37
• Muhalefet Şerhleri.....	55
• Teklif Metni.....	89
• Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin	89

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifimiz ve gerekçesi ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederiz.

7/7/2017

Mustafa Elitaş
Kayseri

Erkan Akçay
Manisa
Mehmet Parsak
Afyonkarahisar

Abdulhamit Gül
Gaziantep

HAVALE EDİLDİĞİ KOMİSYON
(2/1783)

ESAS

Anayasa Komisyonu

GEREKÇE

Parlamentolar kendi çalışma usul ve esaslarını yine kendi yaptıkları içtüzüklerle belirler. Bu itibarla Anayasamızın 95 inci maddesinin birinci fıkrası Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarını kendi yaptığı içtüzük hükümleri ile yürüteceğini ve 88 inci maddesinin ikinci fıkrası da, kanun tasarısı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esaslarının içtüzükle düzenleneceğini hükme bağlamıştır.

Halen yürürlükte bulunan TBMM İçtüzüğü 5 Mart 1973 tarihinde kabul edilmiş, 13 Nisan 1973 tarihli ve 14506 numaralı Resmi Gazetede yayımlanmış, 1 Eylül 1973'te yürürlüğe girmiştir. 44 yıldan beri uygulanmaktadır.

İçtüzük parlamentonun yasama ve denetim faaliyetlerini yerine getirirken usul ve esasların belirtildiği, parlamentonun normatif çerçevesinin çizildiği belgedir. Parlamento tarihlerinin temel belgelerinden olan içtüzükler parlamentonun işlev ve vazifelerini yerine getirmede kolaylaştırıcı, verimliliği ve etkinliği artırıcı nitelikte olmalıdır. Bu işlev ve vazifeleri yerine getirirken parlamenterlerin uyması gereken kuralları da belirtmektedir. Buna göre içtüzükler birer teknik hukuki belge olmanın yanı sıra sosyal ve kültürel şartların ve gereklerin yansıdığı birer belgedir.

Parlamentonun, yasama ve denetim işlevini etkin ve dengeli bir biçimde yerine getirerek, siyasi ve sosyal ihtiyaçlar ve beklentileri karşılama ve devlet sisteminde istikrarın sağlanmasında en önemli etken usul ve esasa ilişkin kurallardır.

Özellikle Genel Kurul çalışma düzeni bağlamında İçtüzükte hâkim olması gereken ilke, konjonktürel olarak değiştirilebilecek nitelikte keyfi kurallar manzumesi olması değil; TBMM'nin yasama ve denetim faaliyetlerini etkin, verimli ve sağlıklı bir şekilde yürütebileceği bir çalışma düzeni ortaya koymaktır. Bu çalışma düzeni TBMM faaliyetleri açısından yeni sorunlar ortaya çıkarmayacak, verimsizliğe sebep olan mevcut sorunları giderecek, Genel Kurul'da halkın rıza ve iradesine uygun

terminoloji, yöntem ve araçlarla çalışmalarını yürütebilecek olmasıdır. Elbette bu durum Meclis içtüzüğünün yaşayan hukuk alanında yer alan dinamik bir metin olduğu ve İçtüzük değişikliklerinin bu dinamizmin bir neticesi olduğu gerçeğini değiştirmeyecektir.

İçtüzük değişiklikleri parlamentonun süregiden reform ve kurumsallaşma eğiliminin bir yansımasıdır. İçtüzükte Genel Kurul çalışmaları açısından usule ilişkin belirli kuralların toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel açılardan değişen şartlar karşısında olası yetersizlikleri, uygulamada ortaya çıkan problemler, işlemeyen hükümlerin değişim zorunluluğu İçtüzük değişikliklerini gerekli kılmaktadır. Nitekim İçtüzükte bugüne kadar 14 adet Meclis kararıyla yapılan değişiklikler bu zorunluluğun karşılanma gayretinin birer yansımasıdır.

İçtüzük değişikliği metni hazırlanırken 23 ve 24 üncü dönemlerde kurulan İçtüzük Uzlaşma Komisyonlarında parti gruplarının üzerinde anlaştığı değişiklikler esas alınmış ve geliştirilmiştir.

Yeni yüzyılda dünya hızla değişmekte, yeni teknolojik gelişmeler yaşanmakta ve ihtiyaçlar hızlı bir şekilde değişmektedir. Her dönemde farklılaşan ihtiyaçlara cevap verebilmek adına; daha etkin, verimli ve sağlıklı bir çalışma ortamı oluşturmak amacıyla, dün olduğu gibi bugün de hatta gelişen dünyanın hızına ayak uydurabilmek için daha acil olarak içtüzükte yeni düzenlemelere gidilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Parlamentomuzun ülkenin sorunlarını süratle çözümü yolunda arzulanan hızda çalışmadığı aşikardır. TBMM'nin yasama faaliyetleri gerçekleştirilirken hızlı, verimli, etkin bir çalışma ortamının sağlanması kaçınılmazdır. Zaman kaybına neden olan uygulamalardan ve tekrarlardan kaçınılmalıdır. Teklif, Meclis faaliyetlerinin bu türden sebeplerle aksamasına yer vermeyecek şekilde, daha rasyonel, sağlıklı ve verimli bir çalışma ortamı oluşturmada kısmi de olsa iyileştirme sağlamak amacı ile düzenlenmiştir.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 3 üncü maddesi Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun milletvekili genel seçimi kesin sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulunca Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu kanallarında ilânını takip eden beşinci gün saat 15.00'te çağrısız olarak toplanmasını öngörmektedir. İletişim ve ulaşım imkanlarının geliştiği günümüzde bu süreye ihtiyaç kalmadığından, vakit kaybetmeden Meclisin devamlılığının ve bir an önce çalışmasının sağlanması amacıyla süre kısaltılmıştır. Ara seçimde milletvekili seçilenlerin katıldıkları ilk birleşimin başında andıçmeleri hüküm altına alınmıştır. Ayrıca milletvekillerinin andıçerek göreve başlayacağı, andıçmekten imtina eden milletvekillerinin milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanamayacağı, maddeye eklenmiştir. TBMM Başkanlık Divanınca geçerli bir mazereti olduğu kabul edilenler dışında yemin etmeyenler yeminden imtina etmiş sayılırlar. Böylece milletvekilliği statüsünün istismar edilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Madde 2- Danışma Kurulu oybirliği ile bir konu üzerinde tespit ve teklifte bulunur veya görüş bildirirse, siyasi parti gruplarının görüş birliği içinde olduğu bu öneri üzerinde görüşme yapılmayacağı hüküm altına alınmaktadır.

Danışma Kurulunun oybirliğiyle karar alamadığı ve siyasi parti gruplarının önerilerini ayrı ayrı Genel Kurul'a getirdikleri durumlarda ise; zamanın daha etkili ve verimli kullanılarak uzun ve gereksiz polemiklere girilmemesi ve bir an önce ana gündeme geçilebilmesi için, öneriyi veren gruptan bir milletvekili beş dakikayı geçmemek üzere önerinin gerekçesini açıklayabilir. Açıklamanın ardından diğer gruplardan birer milletvekiline de isterlerse üçer dakika söz verilmesi öngörülmektedir.

Bu düzenlemeyle, İçtüzüğü'nün diğer maddelerine ve teamüllerine göre yürütülen grup önerileri üzerindeki görüşmelerin belirli bir hüküm altına alınması amaçlanmıştır.

Madde 3- İçtüzükte belirlenen süre içerisinde komisyonda gündeme alınmayan tasarı ve tekliflerin, hükümetin veya teklif sahibinin gündeme alınmasıyla ilgili talebi bugüne kadar teamüller çerçevesinde yürütülmekteyken bu değişiklikte doğrudan gündeme alma önerisinin haftada bir kez Salı günü yapılması zorunluluğu getirilerek, teamül İçtüzük hükmü haline getirilmiştir.

İçtüzüğü'nün 37 nci maddesi uygulamasının sürekli aynı gruba mensup milletvekili ya da milletvekillerinin bu uygulamayı istismarının önüne geçilmesi ve tüm siyasi parti gruplarının katılımını da sağlamak amacıyla her hafta talep edenler arasından farklı siyasi parti gruplarından bir milletvekiline söz verilmesi yerinde olacaktır. Ayrıca bir milletvekilinin bir yasama yılında İçtüzüğü'nün 37 nci maddesinin uygulamasından bir defadan fazla yararlanmaması hüküm altına alınmakta, böylece diğer milletvekillerinin de İçtüzükle kendilerine verilen haklardan yararlanmalarının önü açılmaktadır.

Madde 4- Yapılacak değişikliklerle Meclisin etkin ve verimli çalışmasının önünün açılması nedeniyle resmi tatile rastlamadığı takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun, Salı günü saat 15.00'ten 21.00'e, Çarşamba ve Perşembe günleri saat 14.00'ten 21.00'e kadar toplanması öngörülmektedir.

Bu düzenlemeyle TBMM faaliyetlerine ilişkin milletimizin ilgi ve dikkati ile kamuoyu bilincinin artırılması amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarının televizyondan naklen yayınlanmasındaki süre uzatılmaktadır.

Madde 5- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık kürsüsünde Başkan ve görevli katip üyelerin kıyafetlerinde düzenleme yapılmaktadır.

Madde 6- Anayasanın 96 ncı maddesinin birinci fıkrası Türkiye Büyük Millet Meclisinin, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanabileceği, Anayasada

başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verebileceği ancak karar yeter sayısının hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamayacağı hükmünü amirdir. Meclisin çalışmalarına başlamasında toplantı yeter sayısının aranması amacıyla yoklama yapılmaktadır. Yoklamanın elektronik oy düğmelerine basılmak veya elektronik cihazın çalışmaması ya da milletvekilinin sisteme girememesi durumunda imzalı oy pusulası vermek suretiyle yapılması düzenlenmiştir.

Madde 7- Bir milletvekili veya bakanın kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir beyanın düzeltilmesini istemesi halinde istemin yazılı olarak Meclis Başkanlığına sunulurak yapılabilmesi düzenlenmektedir.

Madde 8- İhtüzüğün 63 üncü maddesinin birinci fıkrası, usul ile ilgili konuların diğer işlerden önce konuşulacağını belirtmekle birlikte müzakere açılıp açılmayacağı konusunda bir netlik taşımamaktadır. Fıkraya eklenen cümleyle, bu yoldaki istemin işleme alınması halinde bir müzakerenin açılması hükme bağlanmaktadır. Diğer taraftan, usulle ilgili tartışmaların gereğinden fazla uzamasına yer vermeyip bir an önce ana gündem maddelerine dönebilmek amacıyla konuşmacıların konuşma sürelerinde düzenleme yapılmıştır.

Madde 9- Tasarı ve tekliflerin komisyonlara havalesi TBMM Başkanınca yapılmakta olup bu havaleye milletvekilleri oturumun başında söz alıp itiraz edebilmektedir. Ancak bu itiraz hukuki niteliği itibarıyla salt beyandan ibaret olup herhangi bir sonuç doğurmamaktadır. Öte yandan İhtüzüğün 34 üncü maddesine göre bir komisyon kendi alanına girdiğini düşündüğü ancak başka bir komisyona havale edilen işin kendisine gönderilmesini talep edebilmektedir. Bu havaleye bir milletvekili itiraz etmek isterse, itirazını yazılı olarak Başkanlığa iletmesi yeterli olacaktır.

Madde 10- Anayasa değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin tümü açık oylamaya tabi işlerden değilse en az yirmi milletvekilinin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde işaret oyuyla yapılması düzenlenmektedir.

Madde 11- Kanun tasarı veya teklifleri üzerinde verilen değişiklik önergelerinin hem veriliş hem de aykırılık sırasına göre okunması Genel Kurul çalışmalarında zaman israfına neden olduğundan, önergelerin sadece aykırılık sırasına göre okunup işleme alınması öngörülmekte, aynı şeylerin iki defa okunmasının anlamsızlığı nedeniyle bir kere okunması düzenlenmektedir. Bu düzenlemeyle önergeler oturumu yöneten Başkanlık Divanı tarafından aykırılık sırasına konulup, ilk olarak maddeye en aykırı önerge okunacak ve işlemi yapılacak bu önergenin işlemi tamamlandıktan sonra maddeye daha az aykırı olan önerge okunup işleme alınacaktır. Aynı mahiyetteki önergelerden en kısa olanı okunup, diğer önergelerin sadece imza sahiplerinin adlarının okunması suretiyle birlikte işleme alınması sağlanmaktadır.

Madde 12- Yapılan düzenlemeyle genel görüşme ve meclis araştırması önergelerinin Genel Kurulda okunması işleminden vazgeçilmekte bunun yerine verilen önerge ve özeti milletvekillerine ve hükümete bildirilmesi esası getirilmektedir.

Madde 13- Türkiye Büyük Millet Meclisi İhtüzüğünün 143 üncü maddesinde yapılan değişiklikle Anayasa, kanunlar ve İhtüzük gereğince işaret oyuna yahut gizli oya başvurulması zorunlu olmayan hallerde açık oylama yapılması en az yirmi milletvekilinin yazılı istemine bağlı olması öngörülmektedir.

Madde 14- Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, tesis, eklenti ve arazisine silahlı olarak girenler ve Genel Kurulun çalışma düzenini ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve benzeri materyali getiren ve kullananlara kınama cezası verilmesi öngörülmekte ve Meclisin huzurlu çalışmasına imkan sağlanmaktadır.

Madde 15- Türk Milletinin tarihi ve ortak geçmişine yönelik hakaret ve ithamlar ile Anayasanın ilk dört maddesine aykırı beyanlarda bulunanlar, Türkiye Cumhuriyetinin Anayasa ve kanunlarda düzenlenen idari yapısı ve yerleşim birimlerine ilişkin Anayasa ve kanunlara aykırı isim ve sıfat kullananlara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna silahlı olarak girenlere ve fiilen saldırıda bulunanlara Meclisten geçici çıkarma cezası verilmesi öngörülmektedir.

Anayasa ve yasaların devletin ruhu, milletin birleştirici unsuru olduğu bilinciyle Anayasa ve yasalara aykırı isim ve sıfatların kullanılmaması parlamento ruhuna uygun olacaktır.

Millet, tarihi süreç içinde teşekkül eden ortak değerler, kader ve gelecek duygusu etrafında toplanan, inanç, mezhep ve etnik farklarını aşkın bir topluluktur. Bu bağlamda, Türk milletinin ortak geçmişine, tarihine yönelik değerlendirmelerde eleştiri boyutlarını aşan hakaret ve ithamlar, tarihi gerçekliğin ortaya konulmasına yönelik dil ve üslubun dışına düştüğü gibi, tarihin bir devamı olan bugünkü toplumsal yapımız bakımından da kesimler için kırııcı, yaralayıcı olmakta, ortak kader ve gelecek duygusuna zarar vermektedir. Bunu önlemek amacıyla madde düzenlenmiştir.

Madde 16- Kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte biri, Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisinin kesilmesi yönünde ilave bir müeyyide öngörülerek cezanın yaptırım gücünün artırılması hedeflenmiştir.

Madde 17- Yürürlük maddesidir.

Madde 18- Yürütme maddesidir.

14/07/2017

Alt Komisyon Raporu **ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA**

Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa ELİTAŞ, Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan AKÇAY, Gaziantep Milletvekili Abdülhamit GÜL ve Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet PARSAK tarafından hazırlanan ve 07/07/2017 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına (TBMM) sunulan ve Başkanlıkça aynı tarihte esas olarak Komisyonumuza havale edilen 2/1783 esas numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi, İstanbul Milletvekili Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP Başkanlığında toplanan Komisyonumuzun 12/07/2017 tarihli 11'inci toplantısında Teklifin detaylı incelenebilmesi amacıyla dokuz üyeden oluşan Alt Komisyonumuza havale edilmiştir.

Alt Komisyon, 12/07/2016 tarihinde Anayasa Komisyonu toplantısı akabinde yapmış olduğu ilk toplantısında, Alt Komisyon Başkanlığına Aydın Milletvekili Abdurrahman ÖZ'ü Başkanvekilliğine de Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet PARSAK'ı seçerek çalışmalarına başlamıştır. Alt Komisyon ilk toplantısında, ikinci toplantısının 13 Temmuz 2017 Perşembe günü saat 11.00'de yapılmasını ve toplantılarında ses kaydı tutanak tutulmasını kararlaştırmıştır.

Alt Komisyon, görüşme ve incelemeleri neticesinde Anayasa Komisyonunun görüşmelerine esas olmak üzere bir metin hazırlamıştır.

Alt Komisyonun 13/07/2017 toplantısında İçtüzük Teklifi'nin geneli üzerinde yapılan görüşmelerde "Teklif'in Anayasa'ya aykırı olduğu ve İçtüzüğün 38'inci maddesi uyarınca reddedilmesi gerektiğine" ilişkin aynı mahiyette iki adet önerge verilmiştir. Bu önergeler işleme alınmış, Anayasaya aykırılık iddiaları Komisyonunda tartışılmış, yapılan oylamada kabul edilmemiş ve oylamanın akabinde Teklif'in geneli üzerinde görüşmelere geçilmiştir.

Teklifin tümü ve anayasaya aykırılık önergeleri hakkında lehte ve aleyhte ifade edilen görüşlerde;

- Getirilen düzenleme ile muhalefetin Genel Kurulda konuşma süresinin, Meclis gündemini belirleme yetkisinin ve milletvekillerinin siyaset yapma hakkının kısıtlandığı,

- TBMM'nin dünya parlamentolarına kıyasla çok sayıda ve daha hızlı kanun yaptığı, buna rağmen etkinlik ve verimlilik amacıyla konuşma sürelerinin sınırlanmak istendiği, çok sayıda ve hızlı kanun yapılıyorsa etkinlik ve verimlilik sorunu bulunmadığı, buradaki amacın muhalefetin sesini kısmak ve konuşmasını engellemek olduğu,

- Teklif'in, Anayasanın; 2'nci maddesinde öngörülen demokratik hukuk devleti, 6'ncı maddesinde öngörülen egemenlik hakkı, 7'nci maddesinde düzenlenen yasama yetkisinin kullanılması, 11'inci maddesinde düzenlenen Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkelerine, 25 ve 26'ncı maddelerinde yer alan ifade ve düşüncelerini açıklama özgürlüğüne, 67'nci maddesinde düzenlenen siyaset yapma hakkına, yasama sorumsuzluğunu düzenleyen 83'üncü, TBMM'nin görev ve yetkilerini düzenleyen 87'nci, uluslararası andlaşmaları düzenleyen 90'ıncı, toplantı ve karar yetersayısını düzenleyen 96'ncı maddesine aykırı olduğu,

- Teklif Anayasaya aykırı olmadığı, Teklif ile parlamento çalışmalarının etkin, sağlıklı, verimli ve kaliteli yürütülmesinin amaçlandığı, demokratik hukuk devletini korumaya yönelik olduğu,

- İçtüzük tarafından tanınan hakların muhalefet partileri tarafından istismar edildiği, Genel Kurul kürsüsünde milletin değerleriyle bağdaşmayan sözlerin ifade edildiği, kürsünün seçimle işbaşına gelmiş kişileri tahkir edici bir yer olmadığı, Teklif ile bu istismarın önüne geçilmek istendiği,

- Genel Kurulun çalışma süresinin verimsiz bir şekilde kullanıldığı, parlamentonun görevinin toplumun sorunlarına çözüm bulmak olduğu, bu görevin önemli bir kısmını yasa yapımının oluşturduğu, ancak mevcut çalışma saatleri ve sürelerinin verimsiz kullanılmasından dolayı yasa yapımının sekteye uğradığı, Teklifte İhtüzükte düzenlenen sürelerin daha etkin ve verimli kullanılmasının amaçlandığı,

- Anayasanın ilk dört maddesinde düzenlenen ülkemizin temel değerlerine sahip çıkmanın Anayasaya aykırılık teşkil etmediği,

- Grup önerisi uygulamasının istismar edilerek her birleşimde grup önerisi görüşülmeye başlandığı, hâlihazırda TBMM Televizyonunun yayın yaptığı saatlerin grup önerileriyle doldurulduğu, bu durumun ekonomik, sosyal, hukuki açıdan toplumu ilgilendiren önemli yasal düzenlemelerin görüşmelerinin takibini imkânsız hale getirdiği, dolayısıyla parlamentonun şeffaflığı ilkesinin ortadan kaldırıldığı,

- Grup önerisi olarak Genel Kurulda görüşülen araştırma önergelerinin güncel olmadığı, bu uygulamanın istismar edilmesi nedeniyle güncel konuların tartışılmadığı,

- İhtüzük teklifi hazırlanırken muhalefetin konuşma hakkının engellenmesinin amaçlanmadığı, düzenlenen her maddenin geçmişteki ihtüzük çalışmalarından ve dünya uygulamalarından alındığı ve özellikle geçmişte üzerinde uzlaşılan maddelerin getirildiği,

- Genel Kurul çalışmalarında ana gündem maddelerine geçilene kadar gereksiz çok fazla zaman harcadığı, gündem maddelerine Genel Kurul açıldıktan sonra ancak akşam geç saatlerde geçilebildiği, parlamentonun sorunları çözmek için daha verimli çalışması gerektiği,

ifade edilmiştir.

Teklifin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlandıktan sonra maddelerine geçilmesi oylanmış ve maddelerine geçilmesi kabul edilmiştir.

Teklif'in;

◆ 1'inci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- İhtüzüğün 3'üncü maddesine ilişkin "...ant içmekten imtina eden milletvekillerinin milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanamazlar." düzenlemesinin anayasaya aykırı olduğu, milletvekilinin haklarının anayasada düzenlenebileceği, bir milletvekilinin seçimlerden sonra mazbatasını almasıyla milletvekilliği görevine başlayacağı; yasama dokunulmazlığı, yolluk ve ödenek gibi hakların mazbata alınmasıyla elde edileceği, ant içmenin şekli bir şart olduğu, metinde geçen "geçerli mazeret" ibaresinin muğlak bir kavram olduğu ve netleştirilmesi gerektiği,

- Anayasa'ya göre yemin etmenin göreve başlama şartı olduğu, dolayısıyla yemin etmeyen milletvekillerinin, milletvekilliğinden kaynaklanan haklardan faydalanamayacağı, kasıtlı olarak TBMM'ye gelmekten kaçınan ve görevlerini yerine getirmeyen milletvekilinin, milletvekillerine ilişkin haklardan yararlanmaması gerektiği,

◆ 2'nci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- İhtüzüğün 19'uncu maddesine göre Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması halinde her siyasi parti grubunun grup önerisinin Genel Kurulda görüşüldüğü, böylece lehte ve aleyhte onar dakika söz hakkı tanındığı, Teklifte bu sürenin teklif sahibi grup için beş, diğer gruplar için üçer dakika ile sınırlandırılmasının öngörüldüğü, hâlbuki grup önerilerinin tartışılması yoluyla siyasi partilerin temsil yetkisini kullandığı, getirilen teklifle söz sürelerinin kısaltılmasının milli iradenin ve Meclisin sesinin kısılması anlamına geldiği, bu nedenle söz konusu maddenin değiştirilmemesi gerektiği, muhalefetin gündem belirleme hakkının ortadan kaldırıldığı,

- Genel Kurul çalışmalarının verimli ve gündemine odaklı yapılabilmesinin amaçlandığı, İhtüzükte her birleşimde grup önerilerinin görüşüleceği şeklinde bir düzenlemenin bulunmadığı, bu

durumun teamül gereği 22'nci Yasama Döneminden beri devam etmekte olduğu, grup önerilerinin görüşülmesinde grupların konuşma süresine ilişkin İçtüzükte bir hükmün olmadığı, mevcut uygulamanın Danışma Kurulu önerilerinin görüşülmesini düzenleyen 19'uncu maddesinin son fıkrasıyla usul hakkında konuşmayı düzenleyen 63'üncü maddenin yorumlanması suretiyle geliştirildiği, kaldı ki grup önerilerinde konuşma süresinin dayanağı olan 63'üncü maddede dahi konuşma süresinin kesin olmadığı, süre üst sınırının belirlendiği, görüşülen Teklif'in İçtüzükte yer almayan grup önerilerine hukuki bir statü kazandırdığı,

◆ 3'üncü maddesinde yapılan görüşmelerde; yapılan değişiklikle içtüzüğün 37'nci maddesi gereğince doğrudan gündeme alma önergesi verme hakkının milletvekilinin şahsından alınarak gruplara verildiği, bağımsız ya da TBMM'de grubu bulunan bir siyasi partiye mensup olmayan milletvekillerinin doğrudan gündeme alma önergesi veremeyeceği ve dolayısıyla milletvekillerinin yasama faaliyetinin engellendiği,

◆ 4'üncü maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Düzenlemeyle gerek grup gerekse Genel Kurul toplantılarının canlı yayınlanmasının vatandaşların kendini temsil eden parlamentodaki görüşmelerden bilgisi olması ve şeffaflık ilkesi gereği olduğu, Meclis Başkanlığının önceleri Genel Kurul görüşmelerinin tamamının yayınlanmasını talep eden başvurulara karşı TRT ile yapılan protokolü gerekçe göstererek yayın sağlanamadığı, dolayısıyla bu konuda İçtüzük değişikliğinden ziyade TRT ile yapılan protokolün tekrar düzenlenmesi ile tüm görüşmelerin komisyon ve Genel Kurul toplantıların yayınlanmasının sağlanabileceği, madde metninde geçen "önemli ve özel hal" kavramından ne anlaşılması gerektiğinin açık olmadığı ve "önemli ve özel haller" kimin karar vereceğinin belli olmadığı,

- Genel Kurul çalışma süresinin artırıldığı ve yayın saatlerinin buna uygun hale getirildiği, dolayısıyla kamuoyunun parlamentoyu daha fazla takip etmesinin mümkün olacağı, bu düzenlemenin aynı zamanda muhalefetin görüşlerini kamuoyuna aktarması imkânını genişlettiği,

◆ 5'inci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- TBMM çalışmalarında kıyafet serbestliğinin olması ve milletvekillerinin giyeceği kıyafetlerin İçtüzükte belirtilen sınırlanmanın kaldırılması gerektiği,

- Meclisi yöneten Başkanının frak giymesinin Cumhuriyet geleneğini temsil ettiği, bu nedenle Başkanın frak giyerek Cumhuriyet tarihiyle özdeşleşmiş uygulamayı devam ettirmesi gerektiği ifade edilmiş ve bu görüşe ilişkin olarak frak giyme şartının kaldırılmasının Cumhuriyet geleneğine karşı bir düzenleme olmadığı, çünkü frak giymenin Cumhuriyetin bir kazancı olduğu şeklinde algının yanlış olduğu, yapılan düzenleme ile kıyafet özgürlüğü ile TBMM'nin ciddiyeti arasında denge sağlamanın amaçlandığı,

◆ 6'ncı maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Düzenlemeyle Genel Kurulda görüşülen maddelerine ilişkin yoklama istenemeyeceği, böylece yoklama istemine sınırlama getirildiği, hâlbuki kanun görüşmelerine yasama faaliyetlerine katılmanın milletvekilinin asli görevi olduğu düzenlemeyle bunun engellendiği,

- Mevcut içtüzükte yer alan yoklamaya ilişkin hükümlerin hakkın suiistimal edilerek kullanıldığı, bu nedenle yoklama istemine ilişkin sınırlama getirildiği,

◆ 7'nci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde, geçen birleşim tutanağında yer alan beyanın düzeltilmesinin yazılı olarak Başkanlığa verilmesinin milletvekillerinin konuşma hakkını sınırlandırdığı, Genel Kurulda ifade edilen yanlış bir beyanın yine Genel Kurulda kamuoyuna açık olarak düzeltilmesinin doğru olacağı ve dolayısıyla uygulamanın korunması gerektiği,

◆ 8’inci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde,

- Usul hakkında yapılacak görüşme süresinin üst sınırının azaltılmasının demokratik bir hakkın ihlali olacağı ve önemli usul tartışmaların yeterince yapılamayacağı,

- Buna karşılık bir konunun öne alınması ya da geri bırakılmasına ilişkin usul tartışmalarının üç dakika olarak uygulandığı, getirilen düzenleme ile istikrar kazanmış teamülün kural haline getirildiği,

◆ 9’uncu maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde,

- Milletvekillerinin havaleye itirazını Başkanlığa yazılı olarak iletilmesine ilişkin düzenlemenin milletvekilinin Genel Kurulda söz alabileceği hususlardan birini daha ortadan kaldırdığı,

- Buna karşılık bu düzenlemenin geçmişte kurulan içtüzük uzlaşma komisyonlarında üzerinde uzlaşılan konulardan olduğu, ayrıca bu düzenlemenin uygulamada nadiren kullanıldığı,

◆ 10’uncu maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde, getirilen düzenlemeyle maddelerin oylamasında açık oylama usulünün kaldırıldığı, böylece görüşülmekte olan tasarı ya da teklifin bazı maddelerine karşı olan milletvekillerinin bu tutumlarını kayıtlara geçirilmesini engellendiği,

◆ 12’nci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde, belli bir konuda genel görüşme ve Meclis araştırması açılması istemine dair önergelerin özetlerin Genel Kurulda okunması uygulamasının kaldırılması görüşme istemi konusunun kamuoyu tarafından duyulmasını engelleyeceği ve amacına ulaşamayacağı,

◆ 14’üncü maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde,

- Madde ile “Genel Kurulun çalışma düzenini ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve benzeri materyali getirmek ve kullanmak.” şeklinde eklenmesi öngörülen bendin yoruma açık, belirsiz ve keyfiliğe neden olabilecek bir hüküm ihdas edildiği ve milletvekilinin ifade özgürlüğünün sınırlandığı,

- 160’ıncı maddeye ilişkin düzenlemelerin meclisteki düzen ve huzurun sağlanması amacıyla yapıldığı, milletvekilinin ifade özgürlüğünü sınırlamadığı,

ifade edilmiştir.

4 ve 6 maddeler redaksiyona tabi tutularak; 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 ve 14 üncü maddeler aynen kabul edilmiştir.

◆ 15’inci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde,

- İçtüzüğün 161’inci maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi daha açık ve anlaşılır olması ve muğlaklığı gidermek bakımından değiştirilmiş, madde milletvekillerine hakareti de kapsayacak şekilde kabul edilmiştir. Önerge ile 161’inci maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi; “3. Görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Başkanına, Başkanlık Divanına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline ve milletvekiline hakaret etmek, Türk milletinin tarihine ve ortak geçmişine yönelik hakaret ve ithamda bulunmak, Anayasanın ilk dört maddesinde çerçevesi çizilen Anayasal düzeni tahkir ve tezyif etmek, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak;” şeklinde düzenlenmiştir.

- Madde üzerindeki görüşmelerde, kınama ve meclisten çıkarmaya ilişkin disiplin cezaları hakkında yapılan düzenlemelerin amacının muhalefetin ifade özgürlüğünü kısıtlamak olduğu; tek tip, çoğunluğa dayanan görüşü dayattığı; örneğin, farklı siyasi parti mensuplarının tarihimize bakışının farklı olduğu, bu nedenle beyanlarında da farklılıklar görüldüğü, buna rağmen teklifte “...Türk Milletinin tarihi ve ortak geçmişine yönelik hakaret ve ithamlarda...” bulunmaya geçici çıkarma cezası verileceği,

- Ayrıca Teklifte “...Türk Milletinin tarihi ve ortak geçmişine yönelik hakaret ve ithamlarda...” düzenlemesiyle birlikte “...Anayasanın ilk dört maddesinde çerçevesi çizilen Anayasal düzeni tahkir ve

tezyif etmek...” düzenlemesinin milletvekillerinin ifade özgürlüğünü çok kısıtladığı, disiplin cezalarına ilişkin düzenlemelerin muhalefeti susturmaya yönelik, çoğunluğun görüşlerini dayatma amacı taşıyan düzenlemeler olduğu, Anayasanın 83’üncü maddesi kapsamında düzenlenen kürsü dokunulmazlığının bir imtiyaz olmadığı, ifade özgürlüğünün bir gereği olduğu, düzenleme yapılacaksa anayasada değişiklik yapılması gerektiği, düzenlemenin bu haliyle üst norma aykırı olduğu,

- Milletvekillerinin ifade özgürlüğüne sahip olduğunu, ancak ifade özgürlüğünün de bir sınırı olduğu, Genel Kurul kürsüsünün milletin ortak değerlerine karşı hakaret etme özgürlüğünü vermediğini,

- Düzenlemenin geçmişte mecliste yaşanan tecrübelerden yola çıkılarak hazırlandığı, hiçbir milletvekilinin anayasal düzeni tahkir eden beyanlarda bulunmasının doğru olmadığı, ayrıca, ortak tarihsel mirasa yönelik hakaretlerde bulunanların da disiplin cezası ile cezalandırılmasının gerektiği,

◆ 16’ncı maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde,

- İhtüzüğün 163’üncü maddesinde yapılan düzenlemeyle kınama cezası alan milletvekillerinin para cezasına çarptırılmasının anayasaya ve ahlaka aykırı olduğu,

- Ödenek ve yolluk kesintisine ilişkin düzenlemenin geçmişte uzlaşılan içtüzük çalışmalarından yola çıkılarak hazırlandığı, bu düzenlemeyle Mecliste daha disiplinli ve huzurlu bir çalışma ortamı sağlanmasının amaçlandığı, disiplin hukuku çerçevesinde bu tür müeyyidelerin uygulanabileceği, ifade edilmiştir.

Görüşmeler neticesinde 16’ncı madde redaksiyona tabi tutulmak suretiyle; 17 ve 18’inci maddeler aynen kabul edilmiştir.

Alınan yetki çerçevesinde, Teklif’in tamamı kanun dili ve tekniği, imla kuralları bakımından gözden geçirilmiş ve metinde redaksiyon mahiyetinde değişiklikler yapılmıştır.

Alt Komisyonun hazırladığı Rapor ve kabul ettiği metin, Anayasa Komisyonu Başkanlığının incelemesine saygılarımızla arz olunur.

Başkan	Başkanvekili	Üye
<i>Abdurrahman Öz</i>	<i>Mehmet Parsak</i>	<i>Cengiz Aydoğdu</i>
Aydın	Afyonkarahisar	Aksaray
Üye	Üye	Üye
<i>Murat Alparslan</i>	<i>Zekeriya Birkan</i>	<i>Yusuf Başer</i>
Ankara	Bursa	Yozgat
Üye	Üye	Üye
<i>Murat Emir</i>	<i>Muharrem Erkek</i>	<i>Mithat Sancar</i>
Ankara	Çanakkale	Mardin
(Muhalefet şerhimiz vardır)	(Muhalefet şerhimiz vardır)	(Muhalefet şerhimiz vardır)

MUHALEFET ŞERHİ

Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük dönüşümlerinden ve geri gidişlerinden biri 16 Nisan 2017 tarihinde referandumu gerçekleştirilen Anayasa değişikliği ile gerçekleşmiştir. Demokrasinin olmazsa olmaz ilkelerinden kuvvetler ayrılığını, siyasi parti üyesi bir Cumhurbaşkanı'nın temsil ettiği yürütmenin altında eriten, egemenliği şahsileştiren, yargının tarafsız ve bağımsızlığını yok eden bu Anayasa değişikliği, Yüksek Seçim Kurulu'nun, hukuksuz ve örneği görülmemiş biçimde verdiği “mühürsüz oy pusulalarının geçerli sayılması” kararı sonucunda kabul edilmiştir. 1982 Anayasası gibi, meşruiyeti hâlâ tartışılan Anayasa'da, OHAL koşullarında yapılan değişikliklerle birlikte, “Parlamentonun Anayasası” ya da “sessiz Anayasa” diye anılan İktüzüğe dair teklif de yeni tartışmaların konusu olacaktır. Çünkü; Fransızca “konuşmak” anlamında “parler” kökeninden türetilen parlamentonun ya da Arapça “konuşmak, tartışmak” kökeninden gelen meclisin ruhuna aykırı biçimde, Milletvekillerinin konuşmaması ya da söz hakkının kısıtlanması üzerine inşa edilmiş bir teklifle karşı karşıyayız.

Mevzuat içerisinde özel bir öneme sahip olan içtüzükler, yasama organı iradesinin nasıl, niçin ve nerede oluşabileceği gibi, kritik sorulara cevap veren anayasa-altı normlar demetidir. Böyle olunca da içtüzük değişikliği girişimleri, genellikle en zor sonuçlandırılabilen yasama işlemlerinin başında gelmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) İktüzükleri parlamento tarihimiz açısından da bu niteliklerini korumuşlardır. Henüz köklü bir parlamento hukukumuz olmamasının da etkisiyle Anayasalar üzerinde yapılan tartışmaların benzerleri içtüzükler üzerinde yapılmıştır (Şeref İba). Anayasa'nın 95. maddesinde, TBMM'nin çalışmalarını, kendi yaptığı İktüzük hükümlerine göre yürüteceği öngörülmüştür. Bu anlamda, en kısa tanımıyla TBMM İktüzüğü, TBMM çalışmalarını düzenleyen yazılı kurallar bütünüdür (İrfan Neziroğlu). “Kural yapmanın kuralını” belirleyen içtüzükler için Anayasa Mahkemesi'nin çizdiği çerçeve de bu niteliktedir: “Norm yaratıcı niteliğiyle diğer parlamento kararlarından ayrılan İktüzüğün iktidar-muhalefet ilişkilerinde ve Meclis iradesinin gerçeğe uygun biçimde yansıtılmasında büyük önem taşıdığı gerçektir.

Normlar hiyerarşisinde en üstte yer alan Anayasa, yasalar gibi içtüzüğün de dayanağı ve belirleyicisidir. Bu nedenle demokratik bir devlette meclislerin kendi iç çalışmalarını serbestçe düzenleme konusundaki yetkileri de Anayasa ile sınırlıdır” (Anayasa Mahkemesi 2001/129 Esas ve 2002/24 Karar Sayılı, 31.01.2002 tarihli karar). Bu anlamıyla demokratik bir Anayasa, ancak demokratik, katılımcı, uzlaşmacı ve çoğulcu nitelikleri taşıyan içtüzükle birleştiğinde anlamlı olacaktır. AK Parti ve MHP tarafından getirilen bu düzenlemenin, tıpkı Anayasa değişiklik tekliflerinde olduğu gibi, bahsi geçen niteliklerden oldukça uzak olduğu ortadadır.

5 Mart 1973 tarihinde kabul edilmiş ve 1 Eylül 1973 tarihinde yürürlüğe girmiş olan TBMM içtüzüğü, 44 yıldan beri uygulanmaktadır. Geldiğimiz noktada, özellikle son Anayasa değişikliklerine dair uyum yasalarının çıkarılması esnasında ve daha sonrasında muhalefet partilerinin sözlerini “hızlı” çalışma bahanesiyle kısıtlamak pek çok açıdan sakatlık doğurmaktadır. Çünkü; parlamentolar “yasa makinası” değildir. Bu nedenle hızlı ve çok sayıda kanun çıkarmaktan ziyade, doğru kanunları çıkarması ve yerinde kararlar alması, aldığı kararların uygulanabilirliği, soyutluğu, yurttaş yararına olması; başka bir ifadeyle “yasama kalitesi”nin yüksekliği öncelikli tartışma olmalıdır.

Getirilen antidemokratik düzenlemeler söz konusu olduğunda, geçmişte benzer örneklere verilen tepkiler bu bağlamda ele alınabilir. Anayasa Mahkemesi’nin 2001/129 Esas, 2002/24 Karar sayılı, 31.01.2002 tarihli kararında aynen şu ifadeler geçmektedir:

“Yasama organlarının içtüzükleri, pratikte anayasa kadar önemli ve etkin metinlerdir. Yasama egemenliğinin kullanılma usullerini düzenleyen içtüzük hükümleri; gücü sınırlayan, meclis içi dengeleri gözeten ve hukuka dayanmak zorunda olan "sessiz anayasalardır (Any.Mad.7, 88/11,95/11). Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetim ve yasama kalitesi, en az ürettiği hizmetler kadar, bağlı bulunduğu (uyguladığı, değiştirdiği) hukuk (içtüzük) kalitesi ile de ölçülebilir (Kendi hukukunu hukuk temelinde oluşturamamış parlamentonun üretebileceği hukukun kalitesi, sırf bu nedenle dahi sorgulanabilir.) Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendi iç-hukukunu henüz oluşturamamıştır. Meclis iç hukuku, oluşum halindedir. İç hukuk istikrarının sağlanması, yakın gelecekte de beklenmemelidir. Bu gerçeğin ardındaki nedenler, ayrı bir felsefe ve sosyoloji araştırmalarının konusudur. Belirtelim ki hukuku araç gören ve onun üstünlüğünü sindiremeyen, gücüne güvenen patolojik zihniyet (I), yalnızca kadroları değil, kural ve gelenekleri doğrayan darbeler (II) ve yorumun engin çözücülüğü yerine daima lafızları/metinleri değiştirerek yaratılan öldürücü formülleri çare sanan arayışlar

(III); hukuk istikrarını önlemektedir. Dava konusu içtüzük değişikliği de, ihtiyaca ve istikrara hizmet görüntüsü içinde, iç-hukukumuzu tahrib eden talihsiz bir girişimdir. Bir asrı aşan yaşam öyküsünde iç-hukuk düzeninin oluşturulamaması, parlamentomuzun övünemeyeceğimiz bir temel karakteristiğidir.

İçtüzük taslak ve tekliflerinin hazırlanmasında izlenen yöntemler, onların kalite ve ömürlerini doğrudan etkilemektedir. İçtüzük tarihimiz, genellikle iki yöntemden birinin benimsendiğini göstermektedir. Çoğulcu (uzlaşmacı) ve çoğunlukçu (dayatmacı) yöntem.

Çoğulcu (uzlaşmacı) yöntem: Bu yöntemde, parlamentonun tüm-dinamiklerinin (partilerin, milletvekillerinin)olabildiğince katılımlarının sağlanması esastır. Tekliflerin ihtiyaç ve hukuk temelinde sentezi için özel komisyonlarda veya ihtisas komisyonunda yoğun bir teknik çaba harcanır. Bilim ve bilim adamlarından, Anayasa Mahkememizin yorumlarından ve mukayeseli verilerden yararlanılır. Bu yöntem, kabul tabanını genişletir ve oyunun kurallarını, "ortak" anlayışla ve birlikte oluşturur. Gerek tek parti dönemlerinde ve gerekse çok partili siyasal yaşamımızdaki köklü gelenek, bu yöndedir.

Çoğunlukçu (dayatmacı) yöntem: Düşük yoğunluklu demokrasilerde görülür. Çözümü, 'son kural' olan 'oy çokluğun'da arayan bir yöntemdir. Uzlaşmanın getireceği erdemleri bir çırpıda yok sayar. Uzlaşmayı, sayı gücünün verdiği rehabet ve otorite içinde "teslimiyet ve zaaf" olarak görür. Oyunda uygulanacak kuralı, oyuncuların birlikte yapması yerine, gücünün emriyle üretir. Dayatmacı teklif, oyuncuları gerer ve bazen öngörülemez gerilimlere, belirsizliklere ve hatta toplumsal kutuplaşmalara zemin hazırlar. Kavga, hukuk 'benim' diyen 'parmak gücü' ile, özünde hukuku arayan 'demokrasi' arasındadır. Sevinerek belirtelim ki, çoğunlukçu yöntem, tüzük yapım geleneğimizde yok denecek kadar azdır. İki özgün örneğinden birisi, 1960 Anayasası ile (evet bir anayasa ile) yürürlükten kaldırılmış, öbürü ise, -aşağıda ayrıntılı biçimde ortaya konacağı gibi- şu anda Yüksek Mahkeme huzurundaki tüzüktür (1961 Anayasası, Geçici Mad.3).

Sorun, kanunların zamanında çıkarılamamasında (müzakere sürecinin uzamasında) değil; ihtiyaca cevap verecek taslakların hazırlanamamasındadır. İhtiyaç ve hukuk analizi için gerekli derinlikli çalışmalar ve yapılanmalar sağlanamadığından "aynı yasada sık değişiklik", 'kısa zamanda yürürlükten kaldırma', 'uygulama organlarının, çelişkileri ve boşlukları yorumla giderme zorunlulukları' ortaya çıkmaktadır. İktidar çoğunluklarının bu soruna yoğunlaşmaları gerekirdi."

Bahsi geçen satırlar, bugün iktidar partisine mensup TBMM Adalet Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya ve Adalet Bakanlığı da yapmış olan Mehmet Ali Şahin ve arkadaşları tarafından Anayasa Mahkemesi'ne sunulan iptal başvurusu dilekçesinde geçmektedir. Benzer ifadeleri, AK Parti ve MHP tarafından getirilen değişiklik teklifi için de söylemek olanaklıdır. Tıpkı her iki partinin getirdiği Anayasa değişikliği teklifinde olduğu gibi, İçtüzük değişikliği teklifi de parlamento tarihimizde istisnai olarak başvurulmuş çoğunlukçu (dayatmacı) yöntem benimsemiş, uzlaşmadan uzak, konunun uzmanlarının görüşlerine başvurulmadan kapalı kapılar ardından iki parti temsilcileri tarafından hazırlanmıştır. Bu tutum, parlamento hukukumuzun gelişmesine de darbe niteliğindedir. Hızlı ve çok sayıda kanun çıkarmak için dayatmacı bir yöntem benimsemek, uzlaşmamak için gerekçe olmaktan öteye gidememektedir. Bilindiği gibi, uzlaşmaya dayanarak hazırlanan tasarı ve teklifler, yüzlerce maddeden oluşmasına rağmen birkaç gün içinde Meclis Genel Kurulu'nda kabul edilebilmektedir. Parlamento tarihimiz bunun örnekleriyle doludur.

Bahsi geçen TBMM İçtüzüğü teklifi, birçok açıdan Anayasa'ya aykırılık da taşımaktadır. Buna göre; Anayasa'nın başlangıç hükümleriyle birlikte; Cumhuriyetin nitelikleri başlıklı 2, Egemenlik başlıklı 6, Yasama yetkisi başlıklı 7, Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü başlıklı 11, Düşünce ve kanaat hürriyeti başlıklı 25, Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları başlıklı 67, Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma başlıklı 68, Yasama dokunulmazlığı başlıklı 83, Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri başlıklı 87, İçtüzük, siyasi parti gurupları ve kolluk işleri başlıklı 95, Toplantı ve karar yeter sayısı başlıklı 96 ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları başlıklı 98'inci maddelerine açıkça aykırılık taşımaktadır. Aşağıda maddeler üzerinde görüşlerimizi açıkladığımızda ayrıntılarıyla değineceğimiz gibi; getirilen İçtüzük değişikliği teklifi Milletvekillerinin söz haklarını kısıtlayarak demokrasiye, ifade özgürlüğüne, siyasi partilerin kuruluş amaçlarının gerçekleşmesine aykırıdır. Ayrıca yasama yetkisinin kısıtlanmasına ve dolayısıyla egemenliğin temsilciler aracılığıyla kullanılamamasına, TBMM'nin görev ve yetkilerinin yerine getirilememesine, Milletvekillerinin ve kamuoyunun bilgi edinme yollarının daraltılmasına neden olmaktadır. Bunlar, Anayasa'ya aykırılığı doğurmaktadır.

AK Parti ve MHP ortaklığıyla hazırlanan İçtüzük değişikliği teklifine genel olarak baktığımızda, nerede Milletvekilinin konuşma, siyasi parti gruplarının gündem belirleme

hakkı varsa bunlar kısıtlanmakta ve disiplin cezalarıyla Milletvekilleri hizaya getirilmek istenmektedir.

Yukarıda belirttiğimiz, İçtüzük değişiklik teklifinin geneli üzerindeki düşüncelerimizle birlikte, maddeler üzerindeki düşüncelerimiz aşağıdaki gibidir:

Madde 1: TBMM İçtüzüğü'nün 3'üncü maddesinde düzenleme yapan madde, ant içmeden “imtina” eden üyenin Milletvekilliğinin başlamamasını öngörmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki hiçbir Milletvekili (kendi iradesiyle) ant içmekten imtina etmemelidir. Bununla birlikte Milletvekili, seçmenlerden aldığı oylar ve sonucunda aldığı mazbatayla görevine başlayabilmekte; yasama dokunulmazlığı, yolluk ve ödenek gibi hakları da işlemektedir.

Madde 2: Teklifin 2'nci maddesi İçtüzüğün 19'uncu maddesinde değişiklik yapmaktadır. Mevcut durumda, Danışma Kurulu'nda oybirliği sağlanamaması halinde, her siyasi parti kendi istemlerini, grup önerisi olarak doğrudan Genel Kurula sunabilmektedir. İstem, ilk birleşimde Başkanlığın sunuşlarında yer alır ve grup önerisine konu olan önerge sahibine on ve diğer siyasi parti gruplarına da onar dakika olmak üzere toplam iki lehte iki aleyhte söz hakkı verilir. Teklif bu süreleri önerge sahibine beş ve diğer siyasi parti gruplarına üçer dakikaya düşürmektedir. Oysa buradaki söz hakkı, muhalefet partilerinin Meclis gündemini belirlemede ve gündeme katkı sunmada önemli bir etkiye sahiptir. Örneğin; Soma önergesi, faili meçhuller, terör, yargı bağımsızlığı, adalet, basın özgürlüğü, kadına şiddet, çocuk tecavüzleri, yurt yangınları, KPSS sorularının çalınması, FETÖ ile mücadele, basın özgürlüğü, hava kirliliği, doğa katliamı, tarım, üreticilerin sorunları gibi çok sayıda konu, bu önergelerle gündeme taşınmış hem partimizin hem de iktidar ile birlikte diğer siyasi partilerin görüşlerini açıklaması anlamında etkin olmuştur. Ayrıca, ülkemizde yaşanan sorunların kamuoyuna ve Genel Kurul çalışmalarını televizyondan izleyen yurttaşların bilgisine açık biçimde yeterli bir sürede tartışılması şeffaflığı da sağlamaktadır. Teklifle milli iradenin temsili sakatlanmakta ve sadece Milletvekillerinin de değil, milletin sesi kısılmaktadır. Bu haliyle Anayasa'da hükme bağlanan düşünce ve ifade özgürlüğüne açıkça aykırılık söz

konusudur. Ayrıca demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan siyasi partilerin grup faaliyetleri, gündemi belirleme hakları kısıtlanmaktadır.

Madde 3: Değişiklik teklifinin 3'üncü maddesi, yasama faaliyetinin en önemli uygulamalarından olan, İçtüzüğü'nün 37'nci maddesinde değişiklik yapmaktır. Yapılmak istenen değişiklikle süresi içinde komisyonlarda görüşülmeyen kanun teklif, tasarı ve kanun hükmünde kararnamenin doğrudan Genel Kurul gündemine alınması sırasında her hafta başka siyasi parti gruplarının ve her yasama yılında aynı Milletvekilinin yalnızca bir kez bu hakkı kullanması amaçlanmaktadır. Teklif, seçilmiş olan milletvekilinin yasama faaliyetini yapmasını engellemekte, dolayısıyla egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olduğunu ifade eden Anayasa'nın 6'ncı maddesine ve yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde olduğunu ifade eden 7'nci maddesine aykırılık taşımaktadır. Yine yapılmak istenen düzenleme yalnızca siyasi parti gruplarına hak tanınarak, bağımsız Milletvekillerinin yasama faaliyetlerine katılımı engellenmektedir. Süre olarak ise yalnızca Salı günüyle sınırlama yasama faaliyetine bu açıdan da engel koymaktadır. Haftanın her çalışma günü, kişi ve siyasi parti sınırlaması olmadan bir düzenleme yapmak doğru olacaktır. Çünkü; siyasi partilere mensup Milletvekillerinin ve dolayısıyla kanun tekliflerinin sayısında eşitlik olmayacağı gibi, bu maddeye ilişkin hakkını kullanmak istemeyen siyasi parti gruplarına mensup Milletvekilleri olduğunda, nasıl bir çözüm getirileceği belli değildir.

Madde 4: Bu maddeyle TBMM İçtüzüğü'nün 54'üncü maddesinde düzenleme yapılmakta, Meclis çalışma saatleri yeniden düzenlenmektedir. Bahsi geçen düzenlemede asıl önemli konu, Genel Kurul görüşmelerinin televizyondan yayınlanması hakkındadır. Saat 21.00'e uzatılan çalışma saatlerinin, televizyondan yayınlanmasında temel olması amaçlanmaktadır. Oysa TBMM Başkanlığı'nın bugüne kadar Genel Kurul görüşmelerinin tamamının yayınlanmasına ilişkin taleplere "TRT ile yapılan protokol gereği mümkün olmadığı" yanıtı verildiği görülmüştür. Başka bir ifadeyle yayın saatleri için İçtüzük'te bir değişikliğe ihtiyaç yoktur. Yapılacak yeni bir protokol ile yayın sağlanabilecektir. Kaldı ki getirilen düzenleme şeffaflık ilkesine de aykırıdır. Genel Kurul görüşmelerinin tamamı, kamuoyunun ve yurttaşların bilgisi olması için yayınlanmalıdır. Ayrıca, komisyon görüşmeleri de aynı biçimde yayına konu olmalıdır. Getirilen düzenlemede, partilerin Salı günleri gerçekleştirdikleri grup toplantılarının yayınlanıp yayınlanmayacağının da hükme

bağlanmamış olması keyfi uygulamalara neden olabilecektir. İlgili maddenin özensiz hazırlandığı ise ayrı bir sorun oluşturmaktadır.

Madde 5: TBMM İçtüzüğü'nün 56'ncı maddesinde yapılmak istenen bu düzenleme, TBMM Başkanlık kürsüsünde Başkan ve görevli katip üyelerin kıyafetlerinde değişikliğe gitmektedir. Çok sayıda soruna sahip İçtüzük'te, Meclis Başkanı'nın frak giymemesi yönünde bir düzenleme hangi ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır? Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ten miras, Cumhuriyet ve Gazi Meclis'in tarihiyle özdeşleşmiş, parlamentonun ağırlığını yansıtan bu kıyafet tercihi değiştirilmemelidir.

Madde 6: TBMM İçtüzüğü'nün 57'nci maddesinde yapılan düzenleme, yoklama isteminin sınırlandırılmasını amaçlamaktadır. Oysaki Milletvekillerinin en az yirmisinin kanun teklif ve tasarıları görüşülüyorken yoklama talebinde bulunması, görüşmelere olabildiğince fazla milletvekilinin katılmasını sağlamak anlamında önemlidir. Bir milletvekilinin, maddelerin görüşülmesi esnasında Genel Kurulda hazır bulunması, tüm yurttaşlara karşı asli görevidir. Milli irade TBMM Genel Kurulu'nda can çekişmemelidir. Bu durum, kanun yapımında da sakatlık doğuracaktır. Düzenlemede Anayasa'nın 96'ncı maddesine aykırılık söz konusudur.

Madde 7: Değişiklik teklifinin 7'nci maddesi, TBMM İçtüzüğü'nün 58'inci maddesini düzenlemektedir. Buna göre, bir milletvekili veya bakanın kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir beyanın düzeltilmesini istemesi halinde istemin yazılı olarak Meclis Başkanlığına sunularak yapılması hükme bağlanmaktadır. Mevcut durumda bu düzeltme, sözlü olarak 5 dakikayı geçmemek üzere Genel Kurul'da yapılmaktadır. Düzeltilmenin yazılı olarak yapılması sorunludur. Açık beyan halinde olması gereken bir şeyi gizlemek doğru değildir. Hata Genel Kurul'da yapıldıysa düzeltme de burada yapılmalıdır. Örneğin; bir milletvekilinin, “o silahlar Türkmenlere gitmiyordu, yemin ederim” dedikten sonra, değişen siyasi duruma göre yazılı olarak, Genel Kurulun ve kamuoyunun haberi olmadan düzeltme yapması, siyasi etik ve şeffaflık açısından ne kadar uygun olacaktır? Bir başka sorun ise düzeltmelerin aşırı uzun yapılabileceği, hatalı konuşmanın içeriğinin değişmesi gibi suiistimallerin doğabilmesi olasılığıdır.

Madde 8: Değişiklik teklifinin 8'inci maddesi, usul hakkında konuşmayı içeren İçtüzüğün 63'üncü maddesini düzenlemektedir. Buna göre, usul tartışmaları açıldığı durumlarda onar dakikayı geçmemek şartıyla lehte ve aleyhte en fazla iki kişiye söz verilir hükmü, yine bir kısıtlamayla üçer dakika ile sınırlandırılmıştır. Usul hakkında parlamento üyelerinin görüş bildirmesi, bir anlamda Meclis Başkanı'nın da denetiminin sağlanması anlamına gelmektedir. Usul hakkında yapılacak görüşmelerin sürelerinde azaltmaya gitmek, demokratik bir hakkın ihlalidir.

Madde 9: Değişiklik teklifinin 9'uncu maddesi, tasarıların Meclis Başkanı tarafından komisyonlara havaleyle ilgili itirazın sözlü yapılmasını hükme bağlayan İçtüzüğün 73'üncü maddesini düzenleyerek, bu itirazın yazılı yapılmasını hükmetmektedir. İtiraza konu olan düzenleme, yasama faaliyetini doğrudan ilgilendirmektedir. Başka bir ifadeyle Parlamentonun ana görevlerinden birini düzenlemektedir. Bahsi geçen itirazın yazılı olması doğru değildir. Milletvekilinin, kanun tasarısının havalesine ilişkin itirazını sözlü olarak, Genel Kurulda gerçekleştirmesi, konunun Genel Kurul ve kamuoyu tarafından bilinmesi anlamında zorunludur.

Madde 10: Bu madde, TBMM İçtüzüğü'nün 81'inci maddesini düzenlemektedir. Anayasa değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin tümü açık oylamaya tabi işlerden değilse en az yirmi milletvekilinin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde işaret oyuyla yapılmasını hükmeden teklif, maddelerin oylamasında açık oylama usulü tamamen kaldırılmaktadır. Bu durumda; özellikle temel kanun görüşmelerinde, bir milletvekilinin veya siyasi parti grubunun, görüşülen teklif veya tasarının tümüne karşı olmamakla birlikte, bazı maddelerini kabul etmemesi halinde, o milletvekili veya parti grubunun tavrının açık olarak kayıtlarda yer alması, kamuoyunun dikkatine sunulması ve tarihe düşülecek bir not olması bakımından önemlidir.

Madde 11: Teklifin 11'inci maddesi İçtüzük madde 87'yi değiştirmektedir. Maddenin gerekçesi şöyledir: “Kanun tasarı veya teklifleri üzerinde verilen değişiklik önergelerinin hem verilmiş hem de aykırılık sırasına göre okunması Genel Kurul çalışmalarında zaman israfına neden olduğundan, önergelerin sadece aykırılık sırasına göre okunup işleme alınması öngörülmekte, aynı şeylerin iki defa okunmasının anlamsızlığı nedeniyle bir kere okunması düzenlenmektedir.” Düzenlemede herhangi bir sorun bulunmamaktadır.

Madde 12: Bu madde, İttüzüğün 102’nci maddesinde değışiklik öngörmektedir. Buna göre genel görüşme önergelerin Genel Kurulda okunması işleminden vazgeçilmekte bunun yerine verilen önerge ve özetinin milletvekillerine ve hükümete bildirilmesi esası getirilmektedir. Önerge metni ya da özetinin Genel Kurulda okunmaması durumunda, Parlamentoda kendisine bildiren metni okuyamamış Milletvekili ve/veya ekranları başında Genel Kurul görüşmelerini izleyen bir yurttaş konudan nasıl bilgi sahibi olacaktır? Sadece birkaç dakika sürecek bir işlemi kaldırarak, Anayasa’ya (Anayasa madde 98) aykırı biçimde, Milletvekilinin bilgi edinme faaliyetini kısıtlamak kesinlikle yanlıştır.

Madde 13: Değişiklik teklifinin 13’üncü maddesiyle İttüzüğün 143’üncü maddesinde düzenleme yapılmaktadır. Buna göre Anayasa, kanunlar ve İttüzük gereğince işaret oyuna yahut gizli oya başvurulması zorunlu olmayan hallerde açık oylama yapılması en az yirmi milletvekilinin yazılı istemine bağlı olması öngörülmektedir. On beş olan bu sayının yirmie çıkarılmasıyla açık oylamanın zorlaştırılması söz konusudur ki düzenleme bu nedenle doğru olmayacaktır.

Madde 14: Değişiklik teklifinin 14’üncü maddesi, kınama cezasını hükme bağlayan İttüzüğün 160’ıncı maddesini düzenleyerek; Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, tesis, eklenti ve arazisine silahlı olarak girenler ve Genel Kurulun çalışma düzenini ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve benzeri materyali getiren ve kullananlara kınama cezası verilmesini öngörmektedir. “Genel Kurulun çalışma düzenini ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve benzeri materyal” tamamen yoruma açık, belirsiz ve keyfiliğe neden olabilecek bir hükümdür. Bu ifade, kişiden kişiye değışiklik gösterebileceğı gibi, adaletsiz bir ceza verilmesinin de önünü açabilecektir. Aynı zamanda bu belirsiz ifade, yasama dokunulmazlığına (Anayasa 83’üncü madde), yani Anayasa’ya aykırılık taşımaktadır.

Madde 15: Değişiklik teklifinin 15’inci maddesi, Meclisten geçici çıkarma cezasını düzenleyen İttüzüğün 161’inci maddesini değıştirerek; “Görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Başkanına, Başkanlık Divanına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline ve milletvekiline hakaret etmek, Türk Milletinin tarihine ve ortak geçmişine yönelik hakaret ve ithamda bulunmak, Anayasanın ilk dört maddesinde çerçevesi çizilen Anayasal düzeni tahkir ve tezyif etmek, Türkiye

Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak” eylemlerine geçici çıkarma cezası getirmektedir. Günümüzde, on binlerce kişinin, en küçük eleştiride parti üyesi Cumhurbaşkanı’na hakaretten yargılandığı ülkemizde getirilen bu madde ile muhalefet milletvekillerinin susturulması amaçlanmaktadır. Üstelik teklifin 16’ncı maddesiyle bunun para cezasına bağlanması kabul edilemez. Bu hüküm; yoruma açık, belirsiz ve keyfiliğe neden olabilecek ifadeler de içermektedir. Meclis kürsüsü özgürlüğün kürsüsüdür. Hakaret etmemek, şiddet içermemek, şiddeti, terörü özendirmemek, teşvik etmemek kaydıyla bu kürsüden düşünceler özgürce ifade edilebilir. Kürsü dokunulmazlığının özü de budur. Örneğin; ortak tarih konusu, kişisel olarak farklı yorumları barındırabilmektedir. Tarihteki aynı olaya farklı bakış açısı olması ve bunun özgürce ifade edilebilmesinin karşılığı disiplin cezası olmamalıdır. Anayasa’ya aykırı (Anayasa madde 25) bir düzenleme söz konusudur. Demokrasi ve ifade özgürlüğü, Genel Kurul’da İhtüzüğe boğdurulmak istenmektedir.

Madde 16: Değişiklik teklifinin 16’ncı maddesi, İhtüzük madde 163’teki disiplin cezalarında savunma ve özür dileme kenar başlığına “kesinti” ibaresini eklemektedir. Mevcut maddede geçici çıkarma cezasına uğrayan milletvekilinin izin alıp kürsüden af dilemesi durumunda Meclise derhal girme hakkı, getirilen teklifle izleyen birleşime çevrilmiştir. Başka ifadeyle af dileyen milletvekiline o birleşim için ceza verilmeye devam etmektedir. Daha yanlış olanı, kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte biri, Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin ise bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisinin kesilmesi öngörülmektedir. Keyfi verilebilecek bir kararda, Milletvekiline bir de para cezası öngörmek ne hukuk ne adalet ne ifade özgürlüğü ne de yasama ve kürsü dokunulmazlığıyla bağdaşır. Bu düzenlemeler ile özür müessesesi ortadan kaldırılmakta ve yasama sorumsuzluğunun içi boşaltılmaktadır. Yasaların suç saymadığı bir düşüncenin açıklanmasını para cezası ile cezalandırmak demokrasi ve ifade özgürlüğü ile bağdaşmaz. Ayrıca, kınama ya da geçici çıkarma cezası karşılığında milletvekili ödenek ve yolluklarından kesinti yapılması, cezalara neden olacak durumların meşrulaşması anlamına gelecektir. Bu durumda parayı ödeyebilen Milletvekilinin, ‘kınama’ ve ‘geçici olarak Meclis’ten çıkarma’ cezalarını gerektirecek suçu işleyebilmesi rahatlığı sonucu doğabilecektir.

Özü itibariyle bu teklif içtüzük değişikliği değil, OHAL KHK'sı niteliğindedir. KHK gibi yürürlüğe konulmuyor olması, onun bu özelliğini ortadan kaldırmaz. Teklif, İçtüzüğü düzenlemekten öteye, Milletvekillerini hizaya getirmeyi ve sadece Milletvekillerini değil, Meclis'i susturmayı amaçlamaktadır. Düşük yoğunluklu demokrasilerde ve Orta Asya tipi otoriter rejimlerde örneği görülebilecek ve özü itibariyle “Meclis içi darbe” niteliğinde olan bir İçtüzük değişikliğiyle karşı karşıyayız.

Yukarıda saydığımız gerekçeler nedeniyle teklife muhalifiz. 14.7.2017 12:00

Murat Emir
Ankara

Muharrem Erkek
Çanakkale

MUHALEFET ŞERHİ

2/1783 Esas Sayılı “Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi” ne ilişkin alt komisyon muhalefet şerhim aşağıdaki gibidir.

Bilgilerinize sunarım.

Usul Açısından Değerlendirme

TBMM Başkanlığına 07/07/2017 tarihinde AKP-MHP ortak imzalarıyla sunulan 18 maddelik İçtüzük değişikliğine ilişkin Kanun Teklifi görüşmelerine 12 Temmuz 2017 tarihinde Anayasa Komisyonu’nda başlanmış ve komisyonumuzda alt komisyon kurulması kararı alınmıştır. 13 Temmuz 2017 tarihinde başlanan alt komisyon tartışmaları bir gün içinde adeta yangından mal kaçırıcısına iktidar partisi tarafından bitirilmiştir. Parlamentonun Anayasası olarak bilinen, halkın iradesinin temsiliyetini taşıyan bütün milletvekillerinin iç hukukunu belirleyen, yasama organının işleyişini tanımlayan İçtüzük değişikliğinin sadece iki partinin çoğunluk tahakkümüne dayanarak getirilme biçimi, hem de alt komisyonda böylesi önemli bir değişikliğin hızlıca geçirilmesi anlayışı, en basit deyimle halkın iradesine büyük bir saygısızlıktır. Zira bugüne değin, İçtüzük ile ilgili Parlamentonun önceki yasama dönemlerinde de önemli tartışmalar yürütülmüş ve bu tartışmalar İçtüzük ile ilgili belli başlı çalışmalara dönüşmüş, hatta 23. ve 24. Yasama Dönemlerinde İçtüzüğü değiştirmek için mecliste grubu bulunan bütün siyasi partilerin üyeleriyle İçtüzük Uzlaşma Komisyonları oluşturulmuştur. Hatta öyle ki; 23. Dönemde kurulan ve o dönem BDP Grup Başkanvekili olan, şu an hukuksuzca cezaevinde tutulan Eşbaşkanımız Selahattin Demirtaş’ın yer aldığı, diğer partilerden de birer üyenin olduğu İçtüzük Değişikliği Uzlaşma Komisyonu, bir taslak metin oluşturmuş, ancak İçtüzük iktidarın bu taslağı Genel Kurul gündemine getirilmemesi

nedeniyle değiştirilmeden kadük kalmıştı. 24. Dönem’de de benzer şekilde, dört siyasi parti grubundan birer üyenin bulunduğu İçtüzük Komisyonu oluşturulmuş ve çalışmalarını bitirmeden, siyasal iktidar kendi İçtüzük değişiklik teklifini 156 sıra sayılı gündem ile dayatarak Genel Kurul’a getirmiş ve bugün bu teklife imza veren muhalefet partisi de dâhil, büyük bir tepkiyle karşılaşıp geri adım atmak zorunda kalmıştır. Sonuç itibariyle, bugün önümüzdeki İçtüzük teklifinin getiriliş biçimi içeriğinden azade bir şekilde oldukça sıkıntılı olup, önceki yasama dönemlerindeki uzlaşma kültürüne, olgunlaşan tartışmalara ve üretilen içerikle büyük bir çelişki içindedir. İçtüzük değişiklik teklifinin milletvekillerinin, iktidar ve muhalefet partilerinin geniş katılımı ile sağlanacak çoğulcu bir uzlaşma komisyonu tarafından hazırlanması gerekmektedir ve geçmişte bu Meclisteki siyasi partiler, İçtüzük üzerinde görüşmeler yapmışlardır, tartışmalar yürütmüşlerdir ve uzlaşma arayışı içinde olmuşlardır.

Dolayısıyla, bu teklifin bütünüyle geri çekilip, meclisteki bütün siyasi parti gruplarının temsiliyetinin olduğu bir uzlaşma komisyonu kurularak, önceki dönemlerde olgunlaşan içerik ve yeni ihtiyaçlar doğrultusunda bir değişiklik şeklinde sunulması, HDP grubu olarak ilkesel önerimizdir.

Anayasa’ya Aykırılık Değerlendirmesi

❖ Anayasa’nın 2. Maddesine Aykırılık

Anayasa Komisyonuna sunulan İçtüzük değişiklik teklifi Anayasa, TBMM İçtüzüğü ve Parlamento teamüllerine aykırı düzenlemeler ihtiva etmekte olup Anayasa’yı ihlal etmektedir. Teklif, çoğunluk olan iktidar partisi ile fiili koalisyon ortağı Milliyetçi Hareket Partisi’nin Meclisteki diğer partileri ve bağımsız milletvekillerini sürece dahil etmeksizin çoğunlukçu bir yöntemle hazırladıkları bir tekliftir. Değişiklik Teklifi Anayasa’nın 2’nci maddesindeki “demokratik hukuk devleti” tanımını ortadan kaldıran bir düzenlemedir. Anayasadaki kuvvetler ayrılığı ilkesi 16 Nisan 2017 Anayasa Değişikliği ile tekleştirilmiş, bir kişinin şahsında birleştirilmiş olup, bu zihniyetin devamı niteliğinde olan içtüzük değişikliği, iktidar partisinin 2011’den sonra niyetlendiği ve hedeflediği çoğunlukçu yönetim anlayışına dair faaliyetlerinden bir tanesidir. Milletvekillerinin söz hakkını, muhalefet yapma hakkını ortadan kaldıran değişiklik teklifi, demokratik hukuk devletinin içeriğine dönük ağır bir saldırı niteliği taşıyor olması yönüyle de Anayasa’nın 2’nci maddesine aykırıdır. Çünkü Anayasa, Türkiye Cumhuriyeti’nin temel niteliklerini sayarken demokratik hukuk devleti olmanın altını da çiziyor. Demokratik bir hukuk devletinde Parlamentoyu iktidar çoğunluğunun mutlak

denetimine sokmaya yönelik her türlü girişim Anayasa'ya aykırılık teşkil edecektir, her türlü teklif Anayasa'ya aykırılık teşkil edecektir. İçtüzük değişikliği teklifi iktidarı rahatlatmak, muhalefeti etkisiz hâle getirmek düşüncesi ile hazırlanmıştır. Eğer parlamentoda sürekli iktidarın elini rahatlatan, işini kolaylaştıran, muhalefeti ise engelleyen, bastıran, kısıtlayan düzenlemelere gidilirse parlamento işlevsizleşir, demokrasi zayıflar ve meclisi giderek sayısal çoğunluğun bir karar mekanizmasına indirgendiği bir antidemokratik anlayış hâkim kılınır.

❖ **Anayasa'nın 6. Ve 7. Maddesine Aykırılık**

Değişiklik teklifi, Anayasanın Egemenlik yetkisini düzenleyen 6. ve yasama yetkisini düzenleyen 7. maddelerine de aykırıdır. Anayasamızın 6'ncı maddesi egemenliği tanımlamaktadır. Milletvekillerinin muhalefet yapamadıkları, yasalar hakkında yeteri kadar söz alamadıkları, görüş ortaya koyamadıkları bir Mecliste, millî egemenliğin Meclis eliyle kullanılacağını öneren 6'ncı maddenin hükmü kalmayacaktır.

Yine, yasama yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kullanılacağını düzenleyen 7'nci maddeye de aykırılık teşkil eden bu teklif, Meclisin içtüzük çerçevesinde kullanacağı yasama yetkisini, muhalefeti susturmaya çalışarak iyice daraltmayı, kısıtlamayı, işlevsizleştirmeyi ve anlamsızlaştırmayı hedeflemektedir. Böylelikle meclis, iktidarın çıkaracağı kanunları oylattırmak suretiyle sembolik bir tasdik merciine, noterlik makamına dönüştürülmektedir. Elbette bu durum Anayasa'mızın 7'nci maddesine de açıkça aykırılık teşkil etmektedir.

Teklif muhalefetin gündem belirleme, toplumun farklı kesimlerinin sorunlarını meclis kürsüsüne taşıma, iktidarı eleştirme mekanizmalarını son derece daraltmayı hedefleyerek milletvekillerinin kürsüde konuşma sürelerini olabildiğince azaltarak ve milletvekillerinin kendilerini ifade biçimlerini siyasi iktidar bloğunun keyfi cezalandırma mekanizmalarına teslim etmektedir.

Teklifin gerekçesinde "Bir an önce ana gündem maddelerine dönebilmek amacıyla konuşmacıların konuşma sürelerinde düzenleme yapılmıştır" denilmektedir. Oysa asıl amaçlanan, milletvekillerinin konuşma sürelerini iktidarın dayatacağı gündemler için kısıtlamaktır. Parlamentonun temsil, denetim ve yasama olmak üzere üç temel fonksiyonu vardır. Ancak getirilen teklifle yapılmak istenen parlamentoyu sadece yasa çıkaran bir fabrikaya dönüştürmektir. Bu, parlamentoculuk tarihine de, parlamenter demokrasinin ruhuna

da kesinlikle aykırıdır. Şüphesiz yasa yapma, parlamentoların vazgeçilmez fonksiyonudur ve böyle bir fonksiyon olmadan da bir parlamentoyu parlamento saymak mümkün değildir. Ancak temsil ve denetim fonksiyonlarını dışlayan veya zayıflatan, sadece yasamayı, hem de iktidarın belirlediği şekliyle önceleyen herhangi bir parlamenter düzenin demokratik olduğu da iddia edilemez.

Parlamenter sistemde Parlemlentoların denetim görevi için çeşitli mekanizmalar vardır. Bu mekanizmaların işletilmesini sağlamak parlamentonun demokratik niteliğini korumanın ön şartıdır. Soru, Meclis araştırması, gensoru, genel görüşme denetim fonksiyonunun ana unsurlarıdır. Grup önerileri de, muhalefetin ülke gündemine ilişkin önemli gördüğü konuları Parlamento’da tartışmaya açarak, kimi zaman sadece muhalefetin gündemi belirleyebildiği bir mekanizmadır. Teklifle bu mekanizma etkisizleştirilerek işlevsiz bırakılmaktadır.

❖ *Anayasa’nın 11. Maddesine Aykırılık*

Bu içtüzük değişiklik teklifi Anayasa’nın 11’inci maddesine de açıkça aykırıdır. 11’inci madde Anayasa’nın bağlayıcılığı ve üstünlüğünü düzenler. Hiçbir düzenleme Anayasa’ya aykırı olamaz, Anayasa herkes açısından bağlayıcıdır. Ancak bu teklif, Anayasa’nın amir hükümlerini ihlal eden düzenlemeler barındırmaktadır. Diğer taraftan Anayasa’nın 83’üncü maddesi ile güvence altına alınan; “Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar” hükmü bu İçtüzük değişiklik teklifi ile ortadan kaldırılmaktadır. Yani Anayasa’yı yapanların öngördüğü, Meclis kürsüsünün tamamen sorumsuz sayılması, Meclis dışındaki konuşmaların anayasal teminat altına alınması, özetle “kürsü dokunulmazlığı” neredeyse yok edilmektedir.

❖ *Anayasa’nın 67. Ve 76. Maddelerine Aykırılık*

İçtüzük değişiklik teklifinin 14. ve 15. maddeleri ile Anayasa’nın 67. maddesinde yer alan Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakları; teklifin 1. maddesi ile Anayasa’nın 76. maddesindeki milletvekili seçilme yeterliği düzenlemelerine aykırıdır.

Düşünce ve ifade özgürlüğünün sadece söz ve yazıyla değil, diğer bütün araçlarla kullanılabileceği evrensel bir ilkedir. Anayasamızın da 26’ncı maddesi de bu kapsamdadır. Teklifle, görsel araçlarla Meclis’te muhalefet etmenin kınama cezası gerektiren bir durum

olarak düzenlenmesi tam da bu aykırılığın kanıtıdır. Feci bir işçi katliamı olarak nitelendirdiğimiz Soma'yı anmak ve hatırlatmak için Meclise baretle gelmek, vahşice katledilen Özgecan'ın fotoğraflarını meclise getirmek, tutuklu milletvekillerimizin eş genel başkanlarımızın fotoğraflarını Meclise getirmek, teklifte “meclisin huzurunu bozma” olarak nitelendirilmiştir.

❖ **Anayasa'nın 25, 26, 83 ve 90. Maddelerine Aykırılık**

Teklifin 14, 15 ve 16. maddesi Anayasa'nın 25. maddesinde yer alan; “*Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.*” ve 26. maddesinde yer alan; “*Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir*” hükümlerine aykırılık teşkil etmektedir.

Meclis bir forum niteliğindedir ve kesinlikle bürokratik bir mekanizma değildir. Ancak iktidar bloku Meclisi bir devlet dairesi olarak algılamak ve çalıştırmak istemektedir. Sundukları teklifte disipline ilişkin getirilmek istenen düzenlemeler de buna hizmet etmektedir. Teklifteki 14,15 ve 16. maddeler Anayasa 83'e çok net biçimde aykırı olmakla birlikte aynı zamanda Anayasanın 25, 26 ve 90'ıncı maddelerine de açık aykırılık teşkil etmektedir. Özellikle teklifin 16. maddesi ile tarihsel olaylarla ilgili tartışmalarda tekçiliği, tek hatırlama biçimini, tek kavrama biçimini, tek yorumlama biçimini dayatmaktadır. Bu denli muğlak ve amacı milletvekillerini belli bir ideoloji çerçevesine hapsedme amacı güden bir düzenleme kabul edilemez. Bir milletvekilinin konuşma hakkını, kavrama, değerlendirme ve yorumlama biçimini bu şekilde iktidarın ve çoğunluğun tasarrufuna bırakan bir düzenleme, demokrasiyi apaçık ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi şok edici, aykırı, her türlü beyanı düşünce özgürlüğü kapsamında değerlendirmekte ve özellikle parlamenterlerin, siyaset yapanların yani doğrudan siyasi sorumluluk alanların ifade özgürlüğünü ise daha geniş yorumlamaktadır. Yani parlamenterler şok edici olmanın ötesinde ifadeler de kullanma hakkına sahiptirler. Parlamenterlerin ifade özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ile en geniş şekilde güvence altına alınmıştır. Dolayısıyla bu teklif metni, Türkiye'nin imzacı olduğu uluslararası hukuki belgeleri de yok sayan, açıkça ihlal eden bir niteliktedir. “İlk 4 maddeye aykırı beyanda bulunmak” demek Meclisi oluşturan çoğunluk, herhangi bir milletvekilinin konuya ilişkin herhangi bir ifadesine ceza verebilir demektir. Bu düzenleme ile Meclisin meclis olma vasfı ortadan kaldırılmakta, Meclis bir devlet

daireesine, milletvekilleri de birer devlet memuruna dönüştürülmek istenmektedir. İfade özgürlüğünün geçerli olmadığı, muhalefet etmenin imkânsızlaştığı bir Meclis inşa edilmek istenmektedir. Milletvekillerini, mali haklarını kısıtlamakla, maaş kesintisi cezalarıyla tehdit etmek hem hukuk dışı hem de ahlak dışıdır; sadece anayasaya aykırı değil ahlaka da aykırıdır. Rövanşist duygularla hazırlanan içtüzük değişiklik metni ile sağlanmak istenen düzen, Türkiye’de gelecekte de huzura olan inanç ve umudu ortadan kaldırmaktadır. Son derece ironiktir ki iktidar, gelecekte kendisinin maruz kalacağı baskıların temellerini de kendi elleriyle hazırlamış olmaktadır. Bu teklifin 15. maddesi ile getirilmek istenenin tarihsel vebal, ahlaki vebal, siyasi vebal ağır olup, getirilmeye çalışılan yasaklar ile tarih ve kültür de tekipleştirmeye çalışılmaktadır.

Anayasalar, değişebilir metinlerdir. İlk 4 maddenin mevcut Anayasaya göre değiştirilemez olarak kabul edilmesi, bu maddelerin tartışılmaz olduğu anlamına gelmez. 1982 Anayasası yürürlüğe girdiğinden bu yana ilk 4 maddesi dışında da, ilk 4 maddesi bağlamında da, sayısız eleştiriye konu olmuştur. Değiştirilemez olmayı, eleştirilemez olmaya indirgediğiniz anda demokratik zemini terk edilmiş, otoriter bir sisteme geçilmiş olunur. Anayasalar insan yapımıdır, insan yapımı olan bütün metinler gibi ve bütün diğer eserler gibi eleştirilebilirler. Çoğulcu sistemlerde her bir parti farklı bir görüşle, farklı bir programla seçim yarışına girer, siyasi rekabete girer. Buradan seçilen her milletvekili milleti temsil eder, ancak kendi yarışa girdiği siyasi partinin programlarını, görüşlerini, kendi seçmenini, kendisini doğrudan seçen seçmenin taleplerini, umutlarını, beklentilerini ve rahatsızlıklarını yerine getirme yükümlülüğünü alır. Millet dediğiniz şey tek bir görüşten, tek bir inançtan, tek bir kültürden, tek bir etnik yapıdan oluşan bir şey değildir. Dolayısıyla yurttaşlar topluluğu, çoğulcu bir yapıdır. Bu görüş farklı bir anlayışa vücut verir, çoğulcu anlayışta ise bütün seçimler ancak çoğulcu bir yarış, farklılıkları farklı talepleri, rahatsızlıkları temsil eden bir yarış olursa anlam ifade eder. Eğer bu Meclise yansımayacaksa, Meclise gelen herkes tek bir görüşü savunacaksa, sadece ayrıntılarda farklı görüşler savunacaksa bunun adı demokrasi değildir, böyle bir Parlamento da demokratik bir Parlamento değildir. Anayasa siyasi partilerin ortak siyasi programı değildir. O nedenle bu teklif, apaçık düşünce özgürlüğüne, düşünce özgürlüğünün evrensel ilkelerine, Anayasa’mızın düşünce özgürlüğünü düzenleyen hükümlerine ve somut olarak parlamenterlerin mutlak dokunulmazlıkla korunan ifade özgürlüğüne aykırıdır.

❖ *Anayasa'nın 87. Maddesine Aykırılık*

Anayasa'nın 87'nci maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevini düzenleyen maddeye de aykırılık teşkil etmektedir. Öncelikle herkesin konuşma hakkına sahip olması ve konuşmasını süre veya başka nedenlerle kısıtlanma baskısı altında olmaması parlamento yapar en önemli özelliklerden biridir. Şüphesiz, çalışma süresi ve görevlerini yerine getirme bakımından belli kısıtlamaların hiç olmayacağı anlamına gelmemekle bu kısıtlamalar muhalefetin konuşma hakkını anlamsız bir duruma düşürüyorsa parlamentonun doğuş nedenlerine, ortaya çıkış misyonuna ve çağdaş anlamına da ciddi bir aykırılık teşkil ediyor. Parlamento kelimesinin kökü “parlare”dir yani parlamento konuşur. Demokrasiye ve parlamentoya beşiklik eden, kaynaklık eden çeşitli biçimlerine Antik Yunan’da da, Roma’da da rastlarız. Agora Antik Yunan’ın demokrasi sembolüdür. Agora her şeyin serbestçe ve saatlerce ve günlerce tartışılabilirdiği bir yerdir. “Forum” kelimesi Agora’nın Antik Roma’daki karşılığıdır. Yani “forum” Roma’nın Antik Yunan’dan Agora’yı devralıp verdiği isimdir. Parlamento konuşmanın esas olduğu bir yer iken Milletvekillerinin yasama süreçlerine gereği gibi katılamaması 87’nci maddenin ihlali anlamına gelecektir.

❖ *Anayasa'nın 96 Maddesine Aykırılık*

Anayasanın karar yeter sayılarını düzenleyen 96. maddesine aykırıdır. Anayasa'nın 96'ncı maddesinin ilk fıkrasında “Anayasa’da başkaca bir hüküm yoksa Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.” denmektedir. Böylelikle, toplantı ve karar yeter sayısının alt sınırı belirlenmiştir. Bazı durumlarda demokratik katılımın daha üst düzeyde gerçekleştirilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi elbette karar alabilir ancak alt sınırlar burada belirlenmiştir. Ancak sunulan teklif ile yoklama yapılması engellenmektedir. Bu kabul edilemeyecek bir düzenleme olup Anayasa'nın 96'ncı maddesine açıkça aykırılık teşkil etmektedir.

Genel Değerlendirme

İktidar partisi milletvekillerinin Anayasa Mahkemesi’ne yaptıkları Başvuru dilekçesinde “Yasama organlarının iç tüzükleri pratikte anayasa kadar önemli ve etkin metinlerdir. Yasama egemenliğinin kullanılma usullerini düzenleyen iç tüzük hükümleri gücü sınırlayan, Meclis içi dengeleri gözetin ve hukuka dayanmak zorunda olan sessiz anayasalardır.” “Gücü sınırlayan” Aslında anayasaların ve iç tüzüklerin gücü sınırlayan, denetleyen, çok ciddi fren, denge mekanizmaları getiren metinler olması gerekir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetim ve

yasama kalitesi en az ürettiği hizmetler kadar bağlı bulunduğu, uyguladığı, değiştirdiği hukuk iç tüzük kalitesiyle de ölçülebilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi kendi iç hukukunu henüz oluşturamamıştır ve bu geçmiş dönemde iktidar tarafından da tespit edilmiştir.

Eğer parlamento demokratik bir temsil, yasama ve denetim organı olarak görülüyorsa belli ilkeler mutlaka korumalı ve gözetilmelidir. Aksi takdirde muhalefetin etkisizleştirilmesi, parlamentonun demokratik işlevini kaybetmesine sebep olur. Yasama, şüphesiz, Parlamentonun belirleyici fonksiyonlarından ancak yasama faaliyetinin de yine demokratik parlamenter sistemin ruhuna uygun yürütülmesi gerekir. Bunun sağlanabilmesi için bir, muhalefete yasama faaliyetlerinde inisiyatif alma imkânının mutlaka tanınması, yasama sürecinde yasama faaliyetleriyle ilgili çalışmalarda düşünce ve ifade özgürlüğünün en geniş anlamda korunması gerekmektedir.

Darbelere karşı insanların hayatlarını feda edeceklerini bilerek sokağa çıkmaları milletvekillerine büyük bir sorumluluk vermektedir. Her türlü darbeyi zihniyete, darbeye niyetlenecek her türlü anlayışa karşı demokrasiyi ve özgürlükleri güçlendirmek görevi verilmektedir milletvekillerine. Ancak bu teklifin maddelerine ve gerekçesine sirayet eden ve demokrasiyi sadece millî irade olarak açıklayan yaklaşım eksik olur. Millî irade çoğunluğun iradesinden ibaret değildir. Millî irade, oy veren ve vermeyen her seçmenin hakkını temsil edilme ve bir ülkede özgür, demokratik ortamda yaşama hakkını ifade eder. Dolayısıyla demokrasi demek, çoğunluğun istediğini yaptığı bir rejim değildir. Halk iradesinden çıkmış çoğunluğun yönetme hakkına kastetmek demokrasinin kalbine kastetmek demektir. Fakat çoğunlukta olmayanların haklarını özgürlüklerini gözetmemek, onlara kastetmek de en az birincisi kadar vahimdir, demokrasiye ağır bir darbedir. Söz konusu teklif, maalesef bu anlayıştan çok uzak, hatta bu anlayışın tersini ifade ediyor. İçtüzük teklifinin temelinde yatan anlayış, darbecilerin başarılı olması halinde savunabilecekleri bir anlayıştır, buna yakındır. Tek tip bir Parlamento, muhalefetin etkisiz kaldığı bir Parlamento, düşünce özgürlüğünün iyice boğulduğu bir Parlamento niyeti ile hazırlanmıştır. Özellikle 14, 15 ve 16'ncı maddelerde getirilen teklif tam da bu anlamı ifade etmektedir. Anayasa'nın 83'üncü maddesi milletvekilleri için halkın temsilcisi olduklarından dolayı ifade özgürlüğünü en geniş şekilde koruma altına almaktadır. Bu bir imtiyaz olmayıp tam da halk iradesine saygının bir gereğidir. Halkı temsil edenlerin özgürlüklerini korumak bu iradeye saygının bir gereğidir.

Dolayısıyla burada iktidarın, milletvekillerinin, sadece muhalefet milletvekillerinin değil, milletvekillerinin yasama faaliyetlerine ve denetim faaliyetlerine elbette etkin bir şekilde gereğince katılmalarını sağlayacak, dengeli, hem kaliteyi önceleyen ama aynı zamanda da yasaların ve denetim faaliyetlerinin layıkıyla yapılmasını garanti altına alan, demokratik bir iç tüzük yapmak konusunda irade göstermesini beklerdik ama maalesef bu tavırdan uzak olduğunuzu üzülererek görüyoruz. Teklifin hem gerekçesinde hem de maddelerinde ve madde gerekçelerinde “Kolaylaştırıcı, etkin, verimli, sağlıklı...” kelimeleri defalarca tekrar edilmiştir. Ancak hiç bir şekilde muhalefetin demokratik söz söyleme, muhalefet etme hakkına yer verilmemiştir. Ancak bu sorunun temel kaynağı yani Türkiye’de, yeteri kalitede yasa yapılamamasının ve yasaların sıkça değiştirilmesinin gerekmesinin ve yasaların toplumda geniş bir mutabakat bulamamasının ve uygulama olanağı bulamamasının, torba yasaların, hatta on beş yıllık iktidarın kendisinin dahi getirdiği yasaları defalarca değiştirmek zorunda kalmasının temel sorunu iktidarın dayatmacı kültüründen kaynaklanmaktadır.. Uzlaşmaktan, birlikte çalışmaktan, ortak aklı üretmekten ve ortak akıldan kaynaklanan o gücü ortaya çıkarmaktansa kapalı kapılar ardında bürokrasiye teslim olmuş bir anlayışla günlük ihtiyaçları gidermeye dönük yasa yapma kültürü sergilenmektedir. OHAL koşulları altında, milletin egemenliğini daraltan, milletin egemenliğini temsil eden milletvekillerini işlevsizleştiren, değersizleştiren içtüzük değişikliği meclis hukukuna darbe yapılmaktadır. Tüm teklif süresince milletvekilinin, muhalefetin, söz söyleme, muhalefet etme, siyaset yapma, milletin adına faaliyetlerde bulunmasını genişleten veya teminat altına alan hiçbir hükme yer verilmemiştir.

Bu İç Tüzük teklifinin bir ihtiyaçtan, bir zorunluluktan kaynaklanmadığı çok açıktır. Çünkü iktidarın, çoğunluğun isteyip de bugüne kadar çıkaramadığı hiçbir kanun olmadı, almak isteyip de Mecliste alamadığı bir karar da olmamıştır. Yine iktidarın süre, daha doğrusu daha fazla kanun yapma ve daha hızlı kanun yapma gibi gerekçeleri bu İçtüzük değişikliği için ileri sürmesi de inandırıcı değildir. TBMM’de 2013 yılında kurulan uzlaşma komisyonunun yaptığı istatistik veriye göre en fazla kanun yapan parlamentoların neredeyse başında Türkiye Büyük Millet Meclisinin geldiği görülmektedir. Asıl amaç, hızlı ve verimli çalışma değil, muhalefeti etkisiz kılarak kendi kontrolünde bir Meclis oluşturma çabasıdır. 14.7.2017 12:00

Mithat Sancar
Mardin

ALT KOMİSYON METNİ

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA
DAİR İÇTÜZÜK TEKLİFİ**

MADDE 1- 5/3/1973 tarihli ve 584 karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 3 üncü maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“İlk toplantı, andiçme ve göreve başlama

MADDE 3- Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, milletvekili genel seçimi kesin sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulunca ilanını takip eden üçüncü gün saat 14.00'te çağrısız olarak toplanır. Bu birleşimde, önce milletvekillerinin andiçme töreni yapılır.

Andiçme, her milletvekilinin Anayasadaki metni kürsüden yüksek sesle aynen okuması suretiyle olur.

Milletvekilleri, seçim çevresi, soyadı ve adlarının alfabe sırasına göre andiçerler.

Andiçme töreninde bulunmayan milletvekilleri veya ara seçimde milletvekili seçilenler, katıldıkları ilk birleşimin başında andiçerler.

Milletvekilleri andiçerek göreve başlarlar. Andiçmekten imtina eden milletvekilleri, milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanamazlar.”

MADDE 2- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 19 uncu maddesinin beşinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı veya siyasi parti grupları ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler. Bu durumda istemin oylanması ilk birleşimin gündemindeki Başkanlığın sunuşlarında yer alır. Danışma Kurulu önerileri görüşmesiz oylanır. Grup önerisinde ise öneriyi veren gruptan bir milletvekili beş dakikayı geçmemek üzere önerinin gerekçesini açıklayabilir. Açıklamanın ardından diğer gruplardan birer milletvekiline de isterlerse üçer dakika söz verilir. Danışma Kurulu ve grup önerileri konusunda Genel Kurulda işaret oyuyla karar verilir.”

MADDE 3- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 37 nci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bu sürenin bitiminde, tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnamenin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasını Hükümet veya teklif sahipleri isteyebilirler. Bu istemler üzerine komisyon, Hükümet ve teklif sahibi beşer dakikayı geçmemek üzere söz alabilir. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir. Bu istemler, her hafta Salı günü ayrı bir siyasi parti grubundan bir milletvekili tarafından yerine getirilmek kaydıyla bir tane olmak üzere işleme alınır. Bir milletvekili bir yasama yılında bu kapsamda bir defadan fazla istemde bulunamaz.”

MADDE 4- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 54 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Resmi tatile rastlamadığı takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, Salı günü saat 15.00'ten 21.00'e, Çarşamba ve Perşembe günleri saat 14.00'ten 21.00'e kadar toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi vasıtasıyla yapılacak televizyon yayınında, önemli ve özel haller saklı kalmak kaydıyla bu fıkra düzenlenilen toplantı günleri ve saatleri esas alınır.”

MADDE 5- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 56 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 56- Başkanlık kürsüsünde Başkan ve görevli kâtip üyeler koyu renk elbise giyerler. Genel Kurul salonunda bulunan milletvekilleri, bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı idari teşkilatı memurları ve diğer kamu personelinden erkekler, ceket ile pantolon giyer ve kravat takar, kadınlar ise ceket ve etek veya ceket ve pantolon giyerler.

Görevlilerin kıyafeti Başkanlık Divanınca tespit edilir.”

MADDE 6- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 57 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 57- Başkan birleşimi açarken tereddüde düşerse yoklama yapar.

Görüşmeye tabi tezkerelerin oylanması ile kanunların maddelerine geçilmesi ve tümünün oylanması esnasında, işaretle oylamaya geçilirken en az yirmi milletvekili ayağa kalkmak veya önerge vermek suretiyle yoklama yapılmasını isteyebilir.

Yoklama, elektronik oy düğmelerine basmak veya imzalı pusula vermek suretiyle yapılır. Oturumu yöneten Başkan ve diğer Başkanlık Divanı üyeleri toplantı yeter sayısına dahil edilir.

Yoklama sonucunda, üye tamsayısının en az üçte birinin mevcut olmadığı anlaşılırsa, oturum en geç bir saat sonrasına ertelenebilir. Bu oturumda da toplantı yeter sayısı yoksa, birleşim kapatılır.”

MADDE 7- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 58 inci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Geçen tutanak hakkında düzeltme

MADDE 58- Bir milletvekili veya bakan kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir beyanın düzeltilmesini isterse bu istemini Başkanlığa yazılı olarak verir. Bu istem birleşim tutanağına eklenir.”

MADDE 8- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 63 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 63- Görüşmeye yer olup olmaması, Başkanı gündeme veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usullerine uymaya davet gibi usule ait konular, diğer işlerden önce konuşulur.

Bu yolda bir istemde bulunulursa, üçer dakikadan fazla sürmemek şartıyla, lehte ve aleyhte en çok ikişer kişiye söz verilir. Bu görüşme sonucunda oya başvurmak gerekirse oylama işaretle yapılır.”

MADDE 9- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 73 üncü maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bu havaleye bir milletvekili itiraz etmek isterse, itirazını yazılı olarak Başkanlığa iletir.”

MADDE 10- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 81 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Anayasa değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin tümü açık oylamaya tabi işlerden değilse en az yirmi milletvekilinin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde bu oylamalar ile maddelerin oylamaları işaret oyunu yapılır.”

MADDE 11- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 87 nci maddesinin sekizinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Değişiklik önermeleri, aykırılık sırasına göre okunup işleme konur. Aynı mahiyetteki önermelerden en kısa olanı okunup diğer önermelerin sadece imza sahipleri okunarak birlikte işleme alınır. Beşten fazla imzalı önermelerde ilk beş imza okunur, önerge tutanağına eklenir.”

MADDE 12- Türkiye Büyük Millet Meclisi İttüzüğünün 102 nci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşğıdaki şekilde değıştirilmiştir.

“Genel görüşme açılması, Hükümet, siyasi parti grupları veya en az yirmi milletvekili tarafından Başkanlıktan bir önergeyle istenebilir. Bu istem derhal gelen kâğıtlar listesine alınarak milletvekillerine ve Hükümete duyurulur.

Verilen önergenin metni beşyüz kelimedden fazla ise istek sahipleri beşyüz kelimeyi geçmemek üzere önergenin özetini eklemek zorundadırlar.”

MADDE 13- Türkiye Büyük Millet Meclisi İttüzüğünün 143 üncü maddesinin birinci ve dördüncü fıkralarında yer alan “onbeş” ibaresi “yirmi”, ikinci fıkrasında yer alan “onbeşinin” ibaresi “yirmisinin” ve üçüncü fıkrasında yer alan “onbeşi” ibaresi “yirmisi” olarak değıştirilmiştir.

MADDE 14- Türkiye Büyük Millet Meclisi İttüzüğünün 160 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (4) numaralı bendi aşğıdaki şekilde değıştirilmiş ve fıkraya aşğıdaki bent eklenmiştir.

“4. Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, tesis, eklenti ve arazisine silahlı olarak girmek;”

“6. Genel Kurulun çalışma düzenini ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve benzeri materyali getirmek ve kullanmak.”

MADDE 15- Türkiye Büyük Millet Meclisi İttüzüğünün 161 inci maddesinin birinci fıkrasının (3) ve (5) numaralı bendleri aşğıdaki şekilde değıştirilmiş ve fıkraya aşğıdaki bent eklenmiştir.

“3.Görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Başkanına, Başkanlık Divanına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline ve milletvekiline hakaret etmek, Türk milletinin tarihine ve ortak geçmişine yönelik hakaret ve ithamda bulunmak, Anayasanın ilk dört maddesinde çerçevesi çizilen Anayasal düzeni tahkir ve tezyif etmek, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak;”

“5. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna ve komisyonlara silahlı olarak girmek;”

“7. Fiili saldırıda bulunmak.”

MADDE 16- Türkiye Büyük Millet Meclisi İttüzüğünün 163 üncü maddesinin başlığı “Disiplin cezalarında savunma, özür dileme ve kesinti” şeklinde değıştirilmiş, dördüncü fıkrasında yer alan “açıkça af dilerse” ibaresinden sonra gelmek üzere “izleyen birleşimden itibaren” ibaresi ve dördüncü fıkrasından sonra gelmek üzere aşğıdaki fıkra eklenmiştir.

“Kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte biri, Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisi kesilir.”

MADDE 17- Bu İttüzük hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 18- Bu İttüzük hükümleri Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.

Anayasa Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Anayasa Komisyonu

Esas No: 2/1783

Karar No: 6

23/07/2017

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/1783 esas numaralı “Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi” Komisyonumuzun 12/07/2017, 14/07/2017, 17/07/2017, 18/07/2017, 19/07/2017 ve 20/07/2017 tarihlerinde yapılan toplantılarında görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Başkanlığa arz olunur.

1. Giriş

Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa ELİTAŞ, Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan AKÇAY, Gaziantep Milletvekili Abdülhamit GÜL ve Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet PARSAK tarafından hazırlanan ve 07/07/2017 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Başkanlığına sunulan ve Başkanlıkça aynı tarihte esas olarak Komisyonumuza havale edilen 2/1783 esas numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi, İstanbul Milletvekili Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP Başkanlığında toplanan Komisyonumuzun 12/07/2017 tarihli 11'inci toplantısında görüşülmeye başlanmış, oluşan ortak kanaat neticesinde daha detaylı incelenebilmesi amacıyla dokuz üyeden oluşan Alt Komisyona havale edilmiştir.

Alt Komisyon, 12/07/2017 tarihli toplantısında, başkan ve başkanvekilini seçerek çalışmalarına başlamış, 13/07/2017 tarihli toplantısında da İçtüzük Teklifini görüşmüş, raporunu ve kabul ettiği metni 14/07/2017 tarihinde Başkanlığımıza sunmuştur.

Komisyonumuzda, 14/07/2017 tarihinde görüşülmeye başlanan 2/1783 esas numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi üzerindeki müzakereler Teklifin tümünün kabul edilmesiyle 20/07/2017 tarihinde sona ermiştir. Komisyonumuz bu süre içinde alt komisyon çalışması dâhil olmak üzere yaklaşık olarak yetmiş üç (73) saat yasama faaliyetinde bulunmuştur. Yüzy aşkın milletvekilinin görüş ifade ettiği müzakereler sırasında bütün görüşmelerde toplamda 1.410 sayfa tam tutanak tutulmuştur.

TBMM İçtüzüğünde Değişiklik Teklifi, Teklif sahipleri Kayseri Milletvekili Mustafa ELİTAŞ, Manisa Milletvekili Erkan AKÇAY ve Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet PARSAK, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekilleri Adıyaman Milletvekili Ahmet AYDIN ve İstanbul Milletvekili Ayşe Nur BAĞÇEKAPILI, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreteri Mehmet Ali KUMBUZOĞLU, Yasama ve Denetim Hizmetleri Genel Sekreter Yardımcısı Vekili Korkut TÜRKİYARAR ile Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı yetkililerinin katılımıyla görüşülmüştür.

2. Teklifin İçeriği

2/1783 esas numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi ile;

- Milletvekili genel seçimi kesin sonuçlarının ilanının ardından TBMM Genel Kurulunun toplanması için gereken sürenin kısaltılması,
- Ant içmekten imtina eden milletvekillerinin, milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanamaması,
- Danışma Kurulu önerilerinin görüşmesiz oylanması, grup önerileri üzerindeki görüşme sürelerinin düzenlenmesi,
- Tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnamelerin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasına ilişkin önerilerin haftada bir kez yapılabilmesi ve bu kapsamda her hafta farklı siyasi parti gruplarından bir milletvekiline söz verilmesi,
- TBMM Genel Kurulunun çalışma gün ve saatleri ile çalışmaların televizyon yayını sürelerinin artırılması,
- TBMM Başkanlık kürsüsündeki Başkan ve kâtip üyelerin kıyafetlerinin yeniden düzenlenmesi ve yoklamaya dâhil edilmeleri,
- Usul hakkındaki konuşma sürelerinin teamüle uygun hâle getirilmesi,
- Meclis çalışmalarına başlanmasında toplantı yeter sayısının tespiti için yapılan yoklamanın imzalı oy pusulası ile de yapılabilmesi,

- Bir milletvekili veya bakanın tutanakdaki beyanını düzeltmesini ve kanun tasarı ya da tekliflerinin herhangi bir komisyona havalesine itiraz eden milletvekilinin taleplerini yazılı olarak Meclis Başkanlığına sunması,

- Anayasa değişiklikleri hariç kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün açık oylamaya tabi işlerden olmaması durumunda en az yirmi milletvekilinin talebi hâlinde açık oyla, aksi takdirde bunların tümünün ve maddelerinin oylamasının işaret oyuyla yapılması,

- Genel Kurul’da değişiklik önergelerinin iki kez okunması uygulamasına son verilmesi ve aynı mahiyetteki önergelerden sadece en kısa olanının okutulması,

- Genel görüşme ve Meclis araştırması önergelerinin Genel Kurul’da okunması işleminin kaldırılması,

- Açık oylama yapılması için istemde bulunması gereken milletvekili sayısının yirmi olarak belirtilmesi ve maddeler arasında eş güdüm sağlanması,

- Kınama ve meclisten geçici çıkarma cezası gerektiren hâller ile bu disiplin cezalarında uygulanacak ödenek ve yolluk kesintilerinin düzenlenmesi, öngörülmektedir.

3. Teklifin Genel Gerekçesi

Teklif’in genel gerekçesi incelendiğinde;

- Yürürlükte bulunan TBMM İçtüzüğü’nün 5 Mart 1973 tarihinde kabul edildiği ve kırk dört yıldan beri uygulandığı,

- İçtüzüklerin parlamentonun işlev ve vazifelerini yerine getirmede kolaylaştırıcı, verimliliği ve etkinliği artırıcı nitelikte olması gerektiği,

- İçtüzüklerin parlamentonun, yasama ve denetim işlevini etkin ve dengeli bir biçimde yerine getirerek, siyasi ve sosyal ihtiyaçların karşılanmasında ve devlet sisteminde istikrarın sağlanmasında, etkili olan usul ve esasa ilişkin kurallar olduğu,

- Özellikle Genel Kurul çalışma düzeni bağlamında İçtüzüğü’nün, konjonktürel olarak değiştirilebilecek nitelikte keyfi kurallar manzumesi değil; TBMM’nin yasama ve denetim faaliyetlerini etkin, verimli ve sağlıklı bir şekilde yürütebileceği bir çalışma düzeni sağlayacak kurallar olması gerektiği,

- Genel Kurul çalışmaları açısından usule ilişkin belirli kuralların, toplumsal, siyasi ve ekonomik açılardan değişen şartlar karşısındaki olası yetersizlikleri ve uygulamada ortaya çıkan problemler nedeniyle değişmesinin zorunlu olduğu,

- İçtüzük değişikliklerinin parlamentonun süregiden reform ve kurumsallaşma eğiliminin bir yansıması olduğu,

- İçtüzükte bugüne kadar on dört kez Meclis kararıyla yapılan değişikliklerin bu zorunluluğun karşılanma gayretinin birer yansıması olduğu,

- İçtüzük değişikliği metni hazırlanırken 23 ve 24’üncü Yasama Dönemlerinde kurulan İçtüzük Uzlaşma Komisyonlarında siyasi parti gruplarının üzerinde anlaştığı değişikliklerin esas alındığı ve geliştirildiği,

- Her dönemde farklılaşan ihtiyaçlara cevap verebilmek adına; daha etkin, verimli ve sağlıklı bir çalışma ortamı oluşturmak amacıyla, yeni düzenlemelere gidilmesine ihtiyaç duyulduğu,

- Zaman kaybına neden olan uygulamalardan ve tekrarlardan kaçınmak, daha rasyonel, sağlıklı ve verimli bir çalışma ortamı oluşturmada kısmi de olsa iyileştirme sağlamak amacı ile teklifin getirildiği, belirtilmektedir.

4. Teklif Maddelerinin İçeriği

2/1783 esas numaralı Kanun Teklifi ile;

- TBMM Genel Kurulunun, milletvekili genel seçimi kesin sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulunca Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu kanallarında ilânını takip eden beşinci gün saat 15.00’te çağrısız olarak toplanması,

- Ara seçimde milletvekili seçilenlerin katıldıkları ilk birleşimin başında ant içmeleri,

- Ant içmekten imtina eden milletvekillerinin milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanamayacağı,

- Siyasi parti gruplarının önerilerini Genel Kurula getirdikleri durumlarda, öneriyi veren gruptan bir milletvekilinin beş dakikayı geçmemek üzere önerinin gerekçesini açıklaması ve diğer gruplardan birer milletvekiline de isterlerse üçer dakika söz verilmesi,

- Komisyonunda süresi içinde gündeme alınmayan tasarı ve tekliflere ilişkin doğrudan gündeme alma önerilerinden bir tanesine haftada bir kez Salı günü işlem yapılması ve tüm siyasi parti gruplarının katılımını sağlamak amacıyla her hafta talep edenler arasında farklı siyasi parti gruplarından bir milletvekiline söz verilmesi ve bir milletvekilinin bir yasama yılında bir defa doğrudan gündeme alma önergesine işlem yapılabilmesi,

- Meclisin etkin ve verimli çalışmasının önünün açılması nedeniyle resmi tatile rastlamadığı takdirde Genel Kurulun, Salı günü saat 15.00’ten 21.00’e, Çarşamba ve Perşembe günleri saat 14.00’ten 21.00’e kadar toplanması ve belirtilen saatlerdeki çalışmaların Meclis televizyonundan naklen yayınlanması,

- TBMM Başkanlık kürsüsünde Başkan ve görevli kâtip üyelerin kıyafetlerinde düzenleme yapılması ve yoklamaya dâhil edilmesi,

- Yoklamanın elektronik oy düğmelerine basılmak veya elektronik cihazın çalışmaması ya da milletvekilinin sisteme girememesi durumunda imzalı oy pusulası vermek suretiyle yapılması,

- Bir milletvekili veya bakanın kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir beyanın düzeltilmesini istemesi halinde istemin yazılı olarak Meclis Başkanlığına sunulması yapılabilmesi,

- Usulle ilgili tartışmaların gereğinden fazla uzamasına yer vermeyip bir an önce ana gündem maddelerine dönebilmek amacıyla konuşmacıların konuşma sürelerinde düzenleme yapılması,

- Tasarı ve tekliflerin komisyonlara havalesine bir milletvekili itiraz etmek isterse, itirazını yazılı olarak Başkanlığa iletmesi,

- Anayasa, kanunlar ve İçtüzük gereğince işaret oyuna yahut gizli oya başvurulması zorunlu olmayan hallerde, en az yirmi milletvekilinin yazılı istemine bağlı olarak, kanun tasarı ve tekliflerinin sadece tümünün açık oylamaya tabi olması,

- Değişiklik önergelerinin hem veriliş hem de aykırılık sırasına göre okunması Genel Kurul çalışmalarında zaman israfına neden olduğundan, önergelerin sadece aykırılık sırasına göre okunup işleme alınması ve aynı mahiyetteki önergelerden en kısa olanının okunup, diğer önergelerin sadece imza sahiplerinin adlarının okunması suretiyle birlikte işleme alınması,

- Genel görüşme ve Meclis araştırması önergelerinin Genel Kurulda okunması işleminden vazgeçilmesi, bunun yerine verilen önerge ve özetinin milletvekillerine ve Hükümete bildirilmesi,

- TBMM bina, tesis, eklenti ve arazisine silahlı olarak girenler ve Genel Kurulun çalışma düzenini ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve benzeri materyali getiren ve kullananlara kınama cezası verilmesi,

- Türk Milletinin tarihi ve ortak geçmişine yönelik hakaret ve ithamlar ile Anayasanın ilk dört maddesine aykırı beyanlarda bulunanlar, Türkiye Cumhuriyetinin Anayasa ve kanunlarda düzenlenen idari yapısı ve yerleşim birimlerine ilişkin Anayasa ve kanunlara aykırı isim ve sıfat kullananlara, Genel Kurula silahlı olarak girenlere ve fiili saldırıda bulunanlara Meclisten geçici çıkarma cezası verilmesi,

- Kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte biri, Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisinin kesilmesi yönünde ilave bir müeyyide öngörülerek cezanın yaptırım gücünün artırılması, öngörülmektedir.

5. Teklifin Görüşülmesi

5.1. Teklifin Tatil ve Aravermede Havale Hususu

Görüşülmekte olan 2/1783 esas numaralı İçtüzük Değişikliği Teklifi'nin TBMM'nin aravermede olduğu bir dönemde Komisyonumuza havale edilmesine ilişkin yapılan görüşmelerde konu, tartışılmış ve aşağıdaki görüş çerçevesinde açıklığa kavuşturulmuştur.

- İçtüzüğün 23 ve 73'üncü maddelerinde komisyonlara havalenin Meclis Başkanının yetkisinde olduğu hüküm altına alınmıştır. TBMM Başkanı tarafından yapılan havale işlemi, yasama sürecinin TBMM bünyesindeki ilk basamağını teşkil etmektedir.

- İçtüzüğün 25'inci maddesi uyarınca hangi komisyonların tatil ve araverme sırasında çalışacağı, TBMM Başkanın teklifi üzerine Genel Kurulca tespit edilmektedir.

- İçtüzüğün 35 inci maddesinde ise komisyonların kanun teklif etme yetkilerinin bulunmadığı ve kendilerine havale edilenler dışında kalan işlerle uğraşamayacakları kesin bir şekilde belirtilmiştir.

- İçtüzük hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, TBMM komisyonlarının tatil veya araverme sırasında çalışabilmesi için karar alınmadığı durumlarda komisyonların yasama faaliyetlerini sürdürmesinin mümkün olmadığı, buna mukabil, tatil veya araverme süresince çalışma izni alınması durumunda komisyonların yasama faaliyetlerinde bulunabileceği anlaşılmaktadır. Komisyonlar, kendiliğinden teklif oluşturmaları ve sunmaları mümkün olmadığına göre, eğer tatil veya aravermede Başkanlık tarafından tasarı ya da tekliflerin havale edilmesi de mümkün olmazsa çalışma imkânına sahip olamayacaktır. Tatil veya aravermede çalışma izni olan komisyonlara tasarı veya tekliflerin havalesinin, yasama faaliyetlerinin gerçekleşebilmesini teminen zarurî olduğu, aksi halde tatil veya aravermede komisyonların çalışma iznine sahip olmasının bir manasının bulunmayacağı açıktır.

- Geçmiş uygulamalara bakıldığında, TBMM'nin tatil veya aravermede olduğu dönemde komisyonlara tasarı veya tekliflerin havale edildiği görülebilmektedir. Bu doğrultuda, Genel Kurulun 23 Ocak 1992 tarihli ve 156 sayılı Kararı ile TBMM'nin, komisyon çalışmaları hariç olmak üzere, 28, 29 ve 30 Ocak 1992 tarihlerinde çalışmalarına ara vermesi kararlaştırılmıştır. Söz konusu karar uyarınca araverme kapsamında yer alan 29 Ocak 1992 tarihinde komisyonlara tasarı ve tekliflerin havale edildiği görülmektedir.

- Genel Kurulun 17 Haziran 2017 tarihli 109'uncu Birleşiminde, 4 Temmuz 2017 - 13 Temmuz 2017 tarihleri arasında on gün süreyle TBMM çalışmalarına ara verilmesi kararlaştırılmıştır. Buna mukabil, Genel Kurulun 16 Haziran 2017 tarihli 108'inci Birleşiminde Anayasa Komisyonunun TBMM'nin tatilde ve aravermede bulunduğu sürede çalışabilmesine karar verilmiştir. Görüşülmekte olan 2/1783 esas numaralı İçtüzük Teklifi, 7 Temmuz 2017 tarihinde Anayasa Komisyonuna havale edilmiştir. Görüldüğü üzere Teklif, TBMM'nin araverme sürecinde çalışabilmesi Genel Kurul tarafından kararlaştırılmış bir komisyona havale edilmiştir.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, TBMM'nin aravermede olduğu dönemde 2/1783 esas numaralı Teklifin Anayasa Komisyonuna havalesi İçtüzüğe ve parlamento teamüllerine uygundur.

5.2. Teklifin Anayasaya Aykırılığı İddialarının Görüşülmesi

Teklif'in geneli üzerindeki görüşmelerde, "İçtüzük Teklifi'nin Anayasa'ya aykırı olduğu ve geri çekilmesi gerektiğine" ilişkin aynı mahiyette iki önerge verilmiştir.

Teklif'in, Anayasanın; başlangıç hükümleriyle birlikte; Cumhuriyetin niteliklerini düzenleyen 2'nci, egemenlik başlıklı 6'ncı, yasama yetkisi başlıklı 7'nci, Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü

başlıklı 11’inci, düşünce ve kanaat hürriyeti başlıklı 25’inci, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti başlıklı 26’ncı, seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları başlıklı 67’nci, parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma başlıklı 68’inci, milletvekili seçilme yeterliliği başlıklı 76’ncı, yasama dokunulmazlığı başlıklı 83’üncü, TBMM’nin görev ve yetkileri başlıklı 87’nci, uluslararası andlaşmaları düzenleyen 90’ıncı, içtüzük, siyasi parti grupları ve kolluk işleri başlıklı 95’inci, toplantı ve karar yeter sayısı başlıklı 96 ve TBMM’nin bilgi edinme ve denetim yolları başlıklı 98’inci maddelerine aykırı olduğu belirtilen bu önergeler işleme alınmış, Anayasaya aykırılık iddiaları Komisyonunda tartışılmış ve oylanıp, oy çokluğuyla reddedildikten sonra Teklif’in geneli üzerindeki görüşmelere devam edilmiştir.

5.3. Teklifin Geneli Üzerindeki Görüşmeler

Teklif’in geneli üzerindeki görüşmelerde Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Mustafa ŞENTOP;

- Halen yürürlükte bulunan İçtüzüğün, Cumhuriyet Senatosunun da bulunduğu çift Meclisli dönemde, 5 Mart 1973 tarihinde kabul edildiğini ve 1 Eylül 1973 tarihinde yürürlüğe girdiğini,

- Bu içtüzükte yapılan 14 değişiklikle 156 maddede değişiklikler yapıldığını, bazen aynı maddenin birden çok kez değiştirildiğini ve mevcut İçtüzüğün 44 yıldır uygulandığını,

- Bu süre içerisinde birçok içtüzük değişiklik girişiminin de farklı gerekçelerle sonuca ulaşamadığını,

- 44 yıllık süre içerisinde çeşitli maddelerinde yapılan değişikliklerin İçtüzüğün sistematığını bozduğunu,

- İçtüzüklerin parlamentoların; yasama ve denetim faaliyetlerini yerine getirirken usul ve esasların belirtildiği, parlamentonun normatif çerçevesinin belirlendiği sessiz anayasalar olduğunu,

- Mevcut bazı hükümler hiç uygulanmazken İçtüzükte dayanağı olmayan bazı uygulamaların da çok güçlü teamüller oluşturduğunu,

- Genel olarak iktidar partilerinin kanun yapım sürecinin yavaşlığından, muhalefet partilerinin ise denetim sürecinin etkisizliğinden ve parlamento çalışmalarının planlı ve programlı olmayışından şikâyet ettiğini,

- Öte yandan parlamento çalışmalarının Genel Kurul ağırlıklı olmasının komisyon çalışmalarını etkisizleştirdiğini ve yasama sürecinin istenilen kaliteye ulaşmasını engellediğini,

- Milletvekillerinin de bireysel olarak yasama ve denetim süreçlerine yeterli düzeyde aktif katılım sağlayamadıklarından şikâyet ettiğini,

- İçtüzüğün parlamentonun işlev ve vazifelerini yerine getirmede kolaylaştırıcı, verimliliği ve etkinliğini artırıcı nitelikte olması gerektiğini,

- İçtüzük değişikliğinin her yasama döneminde gündeme geldiğini ve “İçtüzük Uzlaşma Komisyonları”nın kurulmasına sebep olduğunu, ancak 23 ve 24’üncü Yasama Dönemlerinde kurulan uzlaşma komisyonlarının çalışmalarının sonuçlandırılmadığını,

- Bu çalışmalar yapılırken birçok kaynağa başvurulduğunu; kitaplar, makaleler tarandığını, Anayasa mahkemesi kararlarının, usul tartışmalarının gözden geçirildiğini, konunun uzmanı akademisyenlerin dinlendiğini, bazı ülkelerin, başta Almanya, Danimarka, Fransa, İngiltere, İspanya, İtalya olmak üzere, ilave olarak Avrupa Parlamentosu içtüzüklerinin Türkçeye tercüme ettirildiğini ve detaylı bir biçimde incelendiğini,

- İçtüzük Uzlaşma Komisyonuna, Meclis üst düzey yöneticileri ve Yasama Uzmanları tarafından mukayeseli hukuktan da istifade ederek, Fransa Millet Meclisi, ABD Temsilciler Meclisi ve İngiltere Avam Kamarasının çalışma usul ve esaslarıyla ilgili sunumlar yapıldığını, ortaya konulan teorik bilgilerin uygulamasını yerinde görmek amacıyla bu ülkelerin parlamentolarına çalışma ziyaretlerinde bulunulduğunu,

23’üncü Yasama Dönemi İhtüzük Uzlaşma Komisyonu tarafından kabul edilen ilkeler ve hedeflere bakıldığında konunun daha çok tartışılacağını gösterdiğini, ifade etmiştir.

Teklif’in ilk imza sahiplerinden Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan AKÇAY;

- Siyasi Parti olarak müzakere ve uzlaşma kültürünü yaşatmaya azami gayret gösterdiklerini; bu nedenle, yapılan çalışmalara katıldıklarını, makul ölçülerde uzlaşma ve mutabakatı ortaya koyduklarını, bugüne kadar olduğu gibi bu anlayışla çalışmalara devam edeceklerini,

- İhtüzüklerin çalışma ve disiplin kurallarını kapsamaya niteliğiyle teknik ve hukuki metinler olarak görülse de, ülkenin siyasi durumu üzerinde önemli etkileri bulunduğunu, bu nedenle uygulamada “sessiz anayasa” olarak da nitelendirildiğini,

- Meclisin kendi İhtüzüğünü bizzat yapmasına, ihtiyaç ve şartlara göre değiştirmesine ve meclislerin özellikle yürütme organı karşısındaki bağımsızlığının bir göstergesi olmasına hukuk dilinde “yöntemsel bağımsızlık” denildiğini,

- Görüşülen İhtüzük değişikliğinin TBMM’nin yöntemsel bağımsızlığını kullanarak kuvvetler ayrılığı ilkesini işlettiği düzenlemelerden birisi olduğunu,

- İhtüzük değişikliğinin, Meclisin kendi gündemine daha fazla hâkim olacağı, yasama ve denetim faaliyetleri çerçevesinde etkin ve verimli çalışacağı bir çalışma düzeninin ilk adımını teşkil ettiğini,

- İhtüzük değişikliğinde, özellikle 24’üncü Yasama Döneminde parti gruplarının mutabık kaldığı düzenlemelerin ya korunduğunu ya da Meclisi daha demokratik, daha etkin ve verimli hâle getirecek şekilde revize edildiğini,

- İhtüzük değişikliğindeki temel amacın Meclisin faaliyetlerini düzenli, verimli ve etkin bir şekilde yürütmek, kaynağın da Anayasa, Meclis uygulamaları ve teamüller olduğunu,

- Bununla birlikte, İhtüzüğün siyasi bir metin olduğu ve Meclisin millî egemenliğinin somutlaştığı gerçeğinden yola çıkarak, İhtüzük değişikliklerinin bir diğer önemli kaynağının; millî vicdan, millî tarih, millî irade olduğunu,

- Genel Kurul çalışma düzeninin, yeni sorunlar ortaya çıkarabilecek değil verimsizliğe sebep olan mevcut sorunları giderecek, Genel Kurulda milletin rıza ve iradesine uygun terminoloji, yöntem ve araçlarla çalışmalarını yürütebilecek şekilde olması gerektiğini,

- Teklifteki temel motivasyonun, Meclisin etkin, verimli, çağdaş gelişmelere ayak uyduran, siyasi, kültürel ve hukuki değerlere saygılı bir şekilde çalışmasını temin etmek olduğunu, ifade etmiştir.

Teklif’in ilk imza sahiplerinden Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa ELİTAŞ;

- Geçmiş dönemlerde, İhtüzükte ve teamüllerde olmayan birçok konunun, milletvekillerinin ısrarı veya o konudaki verilen bir müsamaha ile teamül hâline geldiğini ve bu teamüllerin de İhtüzük hükmü noktasına geldiğini,

- Mecliste en uyumlu çalışılan dönemde dahi İhtüzüğün ancak yüzde yirmisinin (% 20) uygulandığını,

- 23 ve 24’üncü Yasama Dönemlerinde İhtüzük uzlaşma komisyonları kurulduğunu, 24’üncü Yasama Döneminde kurulan uzlaşma komisyonunun çalışma süresince; parlamenter sistemin en iyi uygulandığı ülkelerden olduğu düşünülen İngiltere, yarı başkanlık sisteminin uygulandığı Fransa ve başkanlık sisteminin örnek olarak gösterildiği Amerika Birleşik Devletlerinin parlamentolarının faaliyetlerinin incelendiğini,

- Görüşülen İçtüzük değişiklik teklifinin, ilk olarak Meclis Başkanının 8 Haziran 2017 tarihinde siyasi parti grup başkanvekilleriyle birlikte yaptığı toplantı sonucunda ortaya çıkan bir çalışmanın ürünü olduğunu,

- Cumhuriyet Halk Partisi ile Halkların Demokratik Partisi grup başkanvekillerinin İçtüzük değişikliklerine katkı veremeyeceklerini, böyle bir uzlaşma komisyonunda bulunamayacaklarını ifade ettiklerini ve toplantıya katılan Milliyetçi Hareket Partisi grup başkanvekilinin “Anayasa’nın 16 Nisan tarihinde halk tarafından kabul edilmesiyle birlikte milletin kendilerine verdiği görevi yerine getirmenin de Milliyetçi Hareket Partisi olarak ve Mecliste bulunan siyasi partiler olarak görevleri olduğunu, bu anlayışla “her türlü uzlaşmaya varız” diyerek bundan önceki dönemlerde de yaptıkları siyasi nezaketi ve siyasi olgunluğu gösterdiklerini,

- 22 Haziran 2017 tarihinde, İçtüzük değişiklik teklifini Milliyetçi Hareket Partisine gönderdiklerini ve tekliflerinin tamamının 2014 yılındaki İçtüzük Uzlaşma Komisyonundan alınmış metinler olduğunu,

- Meclisin verimli, etkili ve disiplin hükümleriyle birlikte huzurlu çalışmasını sağlayacak bir İçtüzük değişikliğine tüm milletvekillerinin katkı sağlayacağını, ifade etmiştir.

Teklif’in geneli üzerinde yapılan görüşmelerde söz alan Meclis Başkanvekili Ayşe Nur BAHÇEKAPILI tarafından;

- İçtüzüğün, Anayasa tarafından kendisine verilen yasama, denetim ve diğer görevleri yerine getirme sürecinde TBMM’nin iç işleyişini ve faaliyetlerini düzenlemek üzere yapılmış yazılı kuralların bütünü olarak adlandırılabilceği,

- İçtüzüğün, Meclis çalışmalarını düzenleme noktasında taşıdığı önemden dolayı doktrinde “sessiz anayasa” olarak adlandırıldığı, Meclislerin kendi içtüzüklerini kendilerinin yapmasının, diğer devlet organları karşısındaki bağımsızlıklarının bir gereği olduğu,

- Kanuni Esasi’nin yürürlüğe girdiği 1876 tarihinden itibaren bugüne kadarki Parlamento tarihinde her içtüzük değişikliğinin bir evvelkinin devamı niteliğinde olduğu, bir sonraki İçtüzüğün, bir önceki İçtüzüğün ana omurgası ve ana hükümleri üzerine bina edildiğine tanık olunduğu,

- Parlamento hukukunun çok önemli bir kaynağının da teamüller olduğu ve bu teamüllerin, Anayasa, kanun ve içtüzükte açık hüküm bulunmayan durumlarda yazılı olmayan fakat sürekli olarak aynı şekilde uygulanan Genel Kurulun kabul görmüş olduğu kararlar olduğu,

- Yürürlükte bulunan 1973 tarihli 584 karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde 14 defada toplam 156 tane değişiklik yapıldığı,

- Bu değişikliklerin bazen Anayasa değişikliklerine uyum sağlamak amacı ile bazen de işlemeyen veya uygulamasında zorluk yaşanan kuralların varlığını değişen koşullarda ve şartlarda İçtüzük kurallarının yetersiz kalması karşılığında yapıldığı, belirtilen değişikliklere ve uygulanan teamüllere rağmen günümüzde her yasama döneminde İçtüzük değişikliği ihtiyacı gündeme geldiği,

- Yasama ekonomisine bağlılık ve gündemi uygulama açısından bu Teklif’in ihtiyaçları karşılama açısından gerekli olduğu, belirtilmiştir.

Teklif’in geneli üzerinde yapılan müzakerelerde aleyhte söz alan milletvekilleri tarafından;

- Yasama faaliyetinin parlamentoların olmazsa olmaz işlevi olmakla birlikte, parlamentonun biri demokratik temsil; diğeri ise denetim olmak üzere iki önemli fonksiyonu daha olduğu,

- Yasama, demokratik temsil ve denetimin eşdeğerde olduğu, bunlardan birinin zayıflatıldığı veya ortadan kaldırıldığı takdirde parlamentonun demokratik bir organ olmaktan çıkarılacağı,

- Parlamentoların sadece demokratik ülkelerde değil, otoriter ülkelerde de bulunduğu, onlarda da yasama faaliyeti yürütüldüğü, ama demokratik temsil ve denetimin olmadığı veya eksik olduğu,

- Parlamentoya sahip olmanın o ülkeyi demokratik yapmayacağı, bir ülkede parlamentonun demokratik sistemin bir organı olabilmesi için yasama fonksiyonu kadar demokratik temsil ve denetim fonksiyonlarının da etkili bir biçimde yerine getirebilmesi gerektiği,

- Demokratik temsil ve denetim fonksiyonlarının gerçekleşebilmesi için milletvekillerinin gündem belirleme ve kendi fikirlerini Genel Kuruldan kamuoyuyla paylaşma imkânlarının korunması gerektiği,

- Meclis çalışmalarına bakıldığında kanun tasarısı ve tekliflerinin görüşmeleri dışında ülke ve dünya gündeminde yer alan konuların tartışılabileceği tek imkânın, teklifle konuşma süreleri sınırlandırılan grup önerileri olduğu,

- Teklif'in gerekçesinde parlamentoyu güçlendirmek istendiğinin söylediği, ancak öne sürülen gerekçelere bakıldığında asıl amacın hızlı bir yasama çalışmasını mümkün kılmak olduğunun görüldüğü,

- Teklif'in, milletvekillerinin söz hakları kısıtlanarak demokrasiye, ifade özgürlüğüne, siyasi partilerin kuruluş amaçlarının gerçekleşmesine taban tabana zıt hükümler taşıdığı,

- Mecliste verimsizliğin konuşma sürelerin uzun olmasından değil, ihtiyaç duyulan kanunların zamanında getirilmemesinden kaynaklandığı,

- Bu teklifin geçmişte üzerinde uzlaşılan metin olmadığı, demokratik parlamentolarda muhalefetin de gündem belirleme yetkisinin olduğu, bu değişikliğin anayasa değişikliğine uyum amacıyla olmadığı, ancak ona geçişi düzenleyen bir değişiklik olduğu,

- İçtüzük uzlaşma komisyonlarında üzerinde uzlaşılan şeyin Meclis televizyonun sürekli yayın yapmak koşuluyla her şeyin konuşulabileceği, anlaşma ve uzlaşmanın bir bütün üzerinde olabileceği, parça üzerinde uzlaşmanın söz konusu olamayacağı,

- Parlamentonun sipariş üzerine çalışan bir kamu kurumu düzeyine indirgenemeyeceği, parlamentonun temsil fonksiyonunun çok önemli olduğu,

- Yasama kalitesizliğinin bu döneme damga vurduğu, aynı kanunun kısa bir süre içerisinde birden fazla değiştirildiği, Meclisin oturmuş ve yerleşmiş uygulama ve teamüllerin değiştirilmemesi gerektiği,

- Muhalefetin grup önerileri sayesinde önemli konuları Genel Kurul gündemine getirmeyi sağladığı, bu uygulamanın uzunca bir süredir uygulandığı ve parlamento hukukunun bir parçası haline geldiği,

- Bu Teklif'in muhalefet milletvekilleri üzerinde ağır bir şantaj öngördüğü, kürsü dokunulmazlığının ihlal edildiği, özgürlüğün milletvekili şahsına değil temsil ettiği seçmen kitlesine tanındığı, milletvekilinin temsil görevini ifa ettiği, düşüncenin içeriğine sınır getirmeye yönelik her girişimin demokratik içerikten uzaklaştırdığı, parlamentoyu odak olma noktasından çıkardığı, değişiklik Teklifi'nin 14, 15 ve 16'ncı maddelerinin düşünce ve ifade özgürlüğünü ciddi şekilde kısıtladığı, Anayasanın 83'üncü maddesinin içeriğinin boşaltıldığı,

- Disiplin cezalarına ilişkin düzenlemede yer alan ortak geçmiş ve tarih ibarelerinin muğlak olduğu ve kişiden kişiye veya dönemden döneme ve anlayışa göre farklılık arz ettiği, dolayısıyla keyfi uygulamalara konu olabileceği, bazı tarihi coğrafi isimlerin ifade edilmesinin yasakladığı,

- Toplumsal muhalefetin görünmez kılındığı, milletvekillerin susturulduğu ve konuşma sürelerinin kısıtlandığı,

- Bu Teklif'in zaman, hız ve verimlilik üzerine inşa edildiği, ancak Meclisin bir şirket olmadığı ve kısa sürede ürün verilmesinin aranmaması gerektiği, buradaki verimden toplumsal katılım ve ortaklaşmanın aranması gerektiği,

- Milletvekillerinin sürekli ceza tehdidi altında faaliyette bulunacakları, kürsü dokunulmazlığının kaldırıldığı, düşünce ve ifade özgürlüğünü kaldırarak bir düzenleme olduğu ve muhalefetin tümüyle mahkûm edildiği, yasama ruhunun yok edildiği, parlamentoyu konuşulan yer olmaktan çıkardığı,

- Disiplin cezalarına ilişkin düzenlemelerin, suç ve cezanın kanunilik ilkesine aykırı olduğu, ancak kanuni düzenleme ile kişilere ceza verilebileceği, suç ve cezalara ilişkin belirlemenin muğlaklardan uzak ve açık olması gerektiği, Meclis kararıyla milletvekillerine para cezasının verilemeyeceği, getirilmek istenen bu hükmün Anayasanın 38’nci maddesinde düzenlenen hükme açıkça aykırı olduğu,

- Demokrasinin düşünce ve ifade özgürlüğü olduğu, bu anlamda şok etkisi oluştursa bile şiddet içermeyen her düşüncenin Meclis kürsüsünde rahatlıkla ifade edilebilmesi gerektiği,

- Siyasi güç merkezi parlamento olmayan hiçbir hükümet sistemiyle ilerlemenin ve toplumsal uzlaşmanın sağlanamayacağı, bu değişiklik Teklifiyle parlamentoyu tanım dışına konuşturulmayan yer haline getirilmek istendiği ve bunun da demokrasiye uygun olamayacağı,

şeklindeki görüşler dile getirilmiştir. Teklif maddelerinin içeriğine ilişkin milletvekilleri tarafından ifade edilen düşünceler ilgili madde görüşmelerinde değerlendirilmiştir.

5.4. Teklifin Metni Üzerindeki Değerlendirmeler ve Değişiklikler

Komisyonumuz, 14/07/2017 tarihli toplantısında Alt Komisyonun Raporunu benimsemiş ve çalışmaların Alt Komisyon tarafından kabul edilen metin üzerinden yapılmasını kabul etmiştir.

Komisyonumuz, 16 çerçeve ile yürürlük ve yürütme maddelerinden olmak üzere 18 maddeden oluşan alt komisyon metni üzerinde, altmış (60) saatten fazla görüşme gerçekleştirmiştir.

Değişiklik teklifinde büyük oranda 24’üncü Yasama Döneminde kurulan İktisat Uzlaşma Komisyonunca kabul edilen metin yer almış; yürürlük ve yürütme maddeleri hariç tutulduğunda, 16 maddenin 4 maddesinde öngörülen değişikliklerin 24’üncü Yasama Döneminde uzlaşılan metinle aynı olduğu ve 5 maddede ise 24’üncü Yasama Dönemi uzlaşma metni temel alınarak daha ileri ve demokratik düzenlemeler yapıldığı görülmüştür.

Alt Komisyonunun kabul ettiği maddeler üzerinde söz alan milletvekilleri aşağıdaki görüşleri ifade etmişlerdir.

Alt Komisyon tarafından kabul edilen metnin;

Çerçeve 1’inci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; anayasanın 81’inci maddesine göre yemin etmenin göreve başlama şartı olduğu, İktisat’ın buna uygun olarak düzenlendiği; dolayısıyla yemin etmeyen milletvekillerinin milletvekilliğinden kaynaklanan haklardan faydalanamayacağı; düzenlemenin kasıtlı olarak TBMM’ye gelmekten kaçınan ve görevlerini yerine getirmeyen milletvekillerini kapsadığı; milletvekilinin başlıca görevinin milleti temsil etmek olduğu ve milletvekillerinin sadece seçildikleri bölgenin değil, tüm milletin temsilcileri olarak kabul edildiği, bilerek ve isteyerek yemin etmeyen milletvekillerinin halkın temsilini engellediği; madde metninde yer alan “andiçmekten imtina eden” ibaresiyle iradi ve kasdı bir hareketin anlaşılması gerektiği; sağlık sorunu ve tutukluluk gibi milletvekilinin iradesi dışında yemin edememesi halinin bu kapsamda değerlendirilemeyeceği; düzenlemeyle ayrıca milletvekili yemininin değiştirilmeksizin okunmasının hüküm altına alındığı, maddeye “aynen” ibresinin eklendiği, tartışmalara neden olan yemin etme hususunun Anayasaya uygun hale getirildiği, hükmün İktisat’a aktarıldığı; maddede yapılan bir diğer değişikliğin Genel Kurulun milletvekili genel seçimlerinden sonra çağrısız toplanmasına ilişkin olduğu, gelişen teknoloji ve ulaşım imkânları karşısında Genel Kurulun vakit kaybetmeksizin çalışmalarına başlaması için seçim sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulunca ilanı takip eden üçüncü günde toplanması hükmünün getirildiği;

- Aleyhte olarak; İktisat değişikliğiyle tüm seçilmiş milletvekillerinin gelecekte bir salt çoğunlukla milletvekilliklerinin düşürülebileceği; milletvekilliğinin düşürülme şartlarının Anayasa ile düzenlendiği, İktisat düzenlemesiyle bir milletvekilinin milletvekilliğinin düşürülmesi yolunun açılmasının Anayasaya aykırılık teşkil ettiği, Anayasa ile tanınmış bir hakkın İktisatla değiştirilemeyeceği; madde gerekçesinde yer alan “geçerli mazeret” ibaresinin muğlak bir kavram olduğu, geçerli mazerete kimin

karar vereceğinin belli olmadığı; milletvekili sıfatının mazbatanın alınmasıyla kazanıldığı, yemin etmenin sadece yasama faaliyetlerine katılma şartı olduğu; milletvekilini milletin seçtiğini ancak milletvekilinin yemin etmeme sebebinin geçerli olup olmadığına Genel Kurulun salt çoğunluğunun karar verecek olmasının milli iradeye saygıyla bağdaşmadığı bu durumun da Anayasaya aykırı olduğu,

Çerçeve 2’nci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; Düzenlemeyle Genel Kurul çalışmalarının verimli ve gündemine odaklı yapılabilmesinin amaçlandığı, İçtüzükte her birleşimde grup önerilerinin görüşüleceği şeklinde bir düzenlemenin bulunmadığı, Grup önerisi uygulamasının istismar edilerek her birleşimde grup önerisi görüşülmeye başlandığı, hâlihazırda TBMM Televizyonunun yayın yaptığı saatlerin grup önerileriyle doldurulduğu, bu durumun ekonomik, sosyal, hukuki açıdan toplumu ilgilendiren önemli yasal düzenlemelerin görüşmelerinin takibini imkânsız hale getirdiği, dolayısıyla parlamentonun şeffaflığı ilkesinin ortadan kaldırıldığı, Grup önerisi olarak Genel Kurulda görüşülen araştırma önergelerinin güncel olmadığı, en yenisinin bir yıl öncesine ait olduğu; bu uygulamanın istismar edilmesi nedeniyle güncel konuların tartışılmadığı, grup önerisi uygulamasının teamül gereği 22’nci Yasama Döneminden beri devam etmekte olduğu, grup önerilerinin görüşülmesinde grupların konuşma süresine ilişkin İçtüzükte bir hükmün olmadığı, mevcut uygulamanın Danışma Kurulu önerilerinin görüşülmesini düzenleyen 19’uncu maddesinin son fıkrasıyla usul hakkında konuşmayı düzenleyen 63’üncü maddenin yorumlanması suretiyle geliştirildiği, kaldı ki grup önerilerinde konuşma süresinin dayanağı olan 63’üncü maddede dahi konuşma süresinin kesin olmadığı, süre üst sınırının belirlendiği, görüşülen Teklifin İçtüzükte yer almayan grup önerilerine hukuki bir statü kazandırarak öneriyi getiren gruba beş dakika, diğer gruplara üçer dakika görüşlerini açıklama süresi verilerek hüküm altına alındığı; getirilen hükmün 24 üncü Yasama Döneminde uzlaşılan metinden daha ileri söz hakkı tanıyan ve bunu hukuki dayanağa kavuşturan bir düzenleme olduğu,

- Aleyhte olarak; Maddenin grup önerileri üzerindeki konuşma sürelerinin azaltılması saikiyle düzenlenmesinin, bu önerilerin görüşülmesi sırasında geçen sürenin boşa harcanmış bir süre olarak görülmesinin mümkün olamayacağı; bu anlayışın parlamentoda muhalefetin sesini gereksiz sayan anlayış olduğu; grup önerisiyle pek çok önemli konunun gündeme getirilerek kamuoyu oluşturulduğu, örneğin; grup önerilerinde tartışılan 15 Temmuz Darbe girişimi, Soma maden kazası, kadına yönelik şiddet, çocuk istismarları, Aladağ yurt yangını gibi konuların görüşülmesinin vakit kaybı olarak görülemeyeceği; grup önerisi aracını daha çok muhalefetin kullandığı; grup önerilerinin tartışılması yoluyla siyasi partilerin temsil yetkisini kullandığı, getirilen teklifle söz sürelerinin kısaltılmasının milli iradenin ve Meclisin sesinin kısılması anlamına geldiği, bu nedenle söz konusu maddenin değiştirilmemesi gerektiği, muhalefetin etkili gündem belirleme hakkının ortadan kaldırıldığı, bu durumun muhalefetin denetim hakkını da kısıtlayacağı;

Çerçeve 3’üncü maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; Doğrudan gündeme alma talebinin bugüne kadar teamüller çerçevesinde yürütülmekte olduğu; düzenlemeyle teamülün İçtüzük hükmü haline getirildiği; mevcut beş dakikalık konuşma hakkının korunduğu; uygulamada olduğu gibi gündeme alma taleplerinin her hafta salı günü görüşülmesinin benimsendiği, İçtüzük 37’nci madde uygulamasının sürekli olarak bir siyasi parti grubuna mensup milletvekilleri tarafından kullanılarak uygulamanın istismar edildiği, bu nedenle her hafta talep edenler arasından farklı bir siyasi parti grubuna mensup bir milletvekiline söz verileceği; bu hakkın tek bir siyasi parti grubu ya da milletvekilinin imtiyazı olmaktan çıkarıldığı; mevcut uygulamanın haksız ve adaletsiz bir durum ortaya çıkardığı;

- Aleyhte olarak; Düzenlemeyle doğrudan gündeme alma önergesi verme hakkının Mecliste grubu bulunan partilere mensup milletvekillerine tanındığı; bağımsız milletvekilleriyle Mecliste grubu bulunmayan partilere mensup milletvekillerini kapsamadığı, milletvekilinin grubundan bağımsız olarak da Parlamento faaliyetlerine katılmasının kısıtlandığı, kanun teklif etmenin milletvekilinin en temel görevlerinden olduğu, düzenlemeyle milletvekilinin çalışmasının kısıtlandığı, muhalefet partilerinin tasarı getirme imkânının olmadığı, maddenin bu haliyle geçmesi durumunda dört siyasi parti grubu olması nedeniyle bir parti grubuna ancak dört haftada bir doğrudan gündeme alma önergesi verilebileceği; bu durumun iktidar partisi karşısında muhalefeti zayıf konuma düşüreceği, uygulamada kanun tekliflerinin komisyonlarda zaten görüşülmediği, hal böyle iken muhalefetin komisyonlarda görüşülmeyen bir kanun teklifini Genel Kurul gündemine getirme hakkının sınırlandırıldığı, bir milletvekilinin bir yasama yılında sadece bir kez doğrudan gündeme alma önergesi verebilecek olmasının herhangi bir gerekçesi olmadığı, bu yönüyle düzenlemenin Anayasanın egemenliği düzenleyen 6'ncı, yasama yetkisinin kullanılmasını düzenleyen 7'nci maddelerine aykırı olduğu, uygulamada bazı sorunların yaşandığını ancak bu sorunları gidermenin yolunun hakkın kısıtlanması olmadığını;

Çerçeve 4'üncü maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; Düzenlemeyle Genel Kurul çalışma süresinin artırıldığı ve yayın saatlerinin buna uygun hale getirildiği; yapılan değişiklikle kamuoyunun Meclisi daha fazla takip etmesinin mümkün olacağı, bu hükümle aynı zamanda muhalefetin görüşlerini kamuoyuna aktarması imkânının genişletildiği; İçtüzükte Meclis çalışmalarının yayınlanmasına ilişkin bir hüküm bulunmadığı, Teklifle İçtüzükte buna ilişkin düzenleme getirildiği; ayrıca getirilen düzenlemeyle TBMM televizyonunun toplumun tümünü ilgilendiren Anayasa değişiklikleri, bütçe görüşmeleri, grup toplantıları, özel gündemli toplantılar, 23 Nisan ya da 15 Temmuz gecesi Genel Kurulun toplanması gibi önemli ve özel hallerde, İçtüzükte belirlenen çalışma saatlerinden daha fazla yayın yapması imkânının hükme bağlandığı; düzenlemeyle gerek grup gerekse Genel Kurul toplantılarının canlı yayınlanmasının vatandaşların kendini temsil eden parlamentodaki görüşmelerden bilgisi olması ve şeffaflık ilkesi gereği olduğu,

- Aleyhte olarak; Meclis Başkanlığının önceleri Genel Kurul görüşmelerinin tamamının yayınlanmasını talep eden başvurulara karşı TRT ile yapılan protokolü gerekçe göstererek yayın sağlanamadığı, dolayısıyla bu konuda İçtüzük değişikliğinden ziyade TRT ile yapılan protokolün tekrar düzenlenmesi ile tüm görüşmelerin komisyon ve Genel Kurul toplantılarının yayınlanmasının sağlanabileceği, madde metninde geçen “önemli ve özel hal” kavramından ne anlaşılması gerektiğinin açık olmadığı ve “önemli ve özel haller”e kimin karar vereceğinin belli olmadığı, ayrıca maddenin yazımından önemli ve özel günlerde kısıtlama mı yoksa genişletme mi yapılacağının net olmadığı; televizyon ibaresiyle ne kastedildiğinin de belirsiz olduğu; zira TBMM TV'nin televizyondan belli bir saate kadar yayın yaparken internet üzerinden Genel Kurul çalıştığı sürece yayın yaptığı; maddenin yazımı açık olmadığı için, farklı yorum yapılarak belirtilen saatler arasında internette yayın yapılmasının da kısıtlanabileceği;

Çerçeve 5'inci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; yapılan düzenleme ile kıyafet özgürlüğü ile TBMM'nin ciddiyeti arasında bir denge sağlamanın amaçlandığı, frak giymenin Cumhuriyetin bir kazancı olduğu şeklinde algının yanlış olduğu, Meclis Başkanı ya da başkanvekillerinin istedikleri takdirde frak giymeye devam edebilecekleri, sadece bu konudaki zorunluluğun kaldırıldığı, Teklifle sadece fraka ilişkin düzenleme yapılmadığı;

- Aleyhte olarak; TBMM çalışmalarında kıyafet serbestliğinin olması ve milletvekillerinin giyeceği kıyafetlerle ilgili İçtüzükte belirtilen sınırlamanın tümüyle kaldırılması gerektiği, kıyafet zorunluluğunun yasama çalışmalarına olumlu ya da olumsuz bir etkisinin olmadığı, Avrupa ülkelerinin hiçbirinin

İçtüzüğünde kıyafetle ilgili sınırlama olmadığı, kıyafetle ilgili teamüllerin mevcut olduğu; Teklif'in genelinin Meclisin etkin ve verimli çalışması gerekçesiyle hazırlandığı, kıyafet düzenlemesinin Teklif amacıyla bağdaşmadığı; Araştırma Hizmetleri Başkanlığının yaptığı incelemeye göre, Avrupa'nın yirmi ülkesi ve Avrupa Parlamentosunda kıyafetle ilgili –gerek milletvekilleri gerekse başkanlık divanı üyeleri için- herhangi bir sınırlandırıcı İçtüzük ya da diğer mevzuat hükmü bulunmadığı, uygulamada pek çok ülkede milletvekillerinin “uygun kıyafetle” yasama çalışmalarına katılmalarının beklendiği; farklı bir açıdan ise, Meclis Başkanının ya da oturumu yöneten başkanvekilinin frak giyme zorunluluğunun kaldırılmasının önemli bir düzenleme olduğu, zira frakın Cumhuriyet ve Atatürk ile özdeşleşmiş bir kavram olduğu ve sembolik anlamının bulunduğu;

Çerçeve 6'ncı maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; mevcut İçtüzükte yer alan yoklamaya ilişkin hükümlerin hakkın suiistimal edilerek kullanıldığı, bu nedenle yoklama istemine ilişkin sınırlama getirildiği; ayrıca yoklamanın imzalı pusula vermek suretiyle de yapılabileceğine ilişkin düzenleme yapılarak uygulamanın İçtüzüğe aktarıldığı;

- Aleyhte olarak; İçtüzük uyarınca sıklıkla yoklama talep edilmesinin Meclis çalışmalarını engelleme anlamına gelmediği, bir obstrüksiyon aracı olarak kullanıldığı, Meclis çalışmalarının kalitesini artırmak üzere yapılmış işlemler olduğu, düzenlemenin bu haliyle Anayasanın 96'ncı maddesine aykırı olduğu; düzenlemeyle Genel Kurulda madde görüşmeleri esnasında yoklama talep edilemeyeceği için oylamaların karar yetersayısı olmadan yapılacağını, bir tasarı veya teklifin görüşülmesi sırasında bazı maddelerin diğerlerinden daha önemli olması nedeniyle daha yüksek bir çoğunlukla oylanması gerektiği, ancak yoklama talep edilemeyeceği için bu durumun tespitinin mümkün olamayacağı;

Çerçeve 7'nci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; bir milletvekilinin veya bakanın kendisine ait olup bir önceki birleşim tutanağında yer alan bir beyanının düzeltilmesi isteğinin Başkanlığa yazılı olarak verileceği ve birleşim tutanağına ekleneceğinin hüküm altına alındığı; Genel Kurul işleyişine ilişkin herhangi bir aksama ya da söz kısma gibi bir duruma sebep olmayacak bir düzenleme olduğu;

- Aleyhte olarak; milletvekilinin geçen birleşim tutanağında yer alan bir beyanının düzeltilmesini yazılı olarak talep etmesinin milletvekillerinin konuşma hakkını sınırlandırdığı; yetkide ve usulde paralellik ilkesi gereğince Genel Kurulda ifade edilen yanlış bir beyanın kamuoyuna açık bir şekilde yine Genel Kurulda düzeltilmesinin daha doğru olacağı, düzenlemenin Teklifin geneline hâkim olan, milletvekillerinin konuşma hakkının kısıtlanması amacıyla aynı doğrultuda olduğu;

Çerçeve 8'inci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde

- Lehte olarak; getirilen düzenlemeyle milletvekillerinin konuşma süresinin kısıtlanması gibi bir durumun söz konusu olmadığı, Genel Kurul teamülleri gereği usul hakkında konuşmaların bazen üç ve bazen de iki dakika olarak uygulandığı, düzenlemeyle sürenin üç dakika olarak belirlenerek istikrar kazanmış bir uygulamanın İçtüzüğe aktarıldığı,

- Aleyhte olarak; usul hakkında yapılacak görüşmelerin parlamento hukukun geliştirilmesi anlamında önemli bir araç olduğu, usul hakkında konuşma süresinin üst sınırının düşürülmesinin demokratik bir hakkın ihlali olacağı ve önemli usul tartışmalarının yeterince yapılamayacağı ve Genel Kurulun yeterince bilgilendirilemeyeceği,

Çerçeve 9'uncu maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; Düzenlemenin geçmişte kurulan içtüzük uzlaşma komisyonlarında üzerinde uzlaşılan konulardan olduğu, havaleye itiraz uygulamasının nadiren kullanıldığı, daha önce sözlü olarak yapılan itirazın yazılı olarak yapılmasının düzenlendiği,

- Aleyhte olarak; milletvekillerinin havaleye itirazını Başkanlığa yazılı olarak iletilmesine ilişkin düzenlemenin milletvekilinin Genel Kurulda söz alabileceği hususlardan birini daha ortadan kaldırdığı, Teklif'in genel amacının yasama çalışmalarını hızlandırmak olduğu göz önüne alındığında hâlihazırda neredeyse hiç kullanılmayan bir hükmün kaldırılmasının yasama çalışmalarının hızlandırılmasına bir katkısı olmayacağı,

Çerçeve 10'uncu maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; Düzenlemeyle Anayasa değişiklikleri hariç kanun tasarı ve tekliflerinin tümü açık oylamaya tabi işlerden değilse en az yirmi milletvekilinin talebi hâlinde açık oyla, aksi takdirde işaret oyuyla yapılması hükmünün getirildiği, maddelerin oylanması esnasında istem üzerinde açık oylama yapılması uygulamasının kaldırıldığı,

- Aleyhte olarak; önemli maddelerin oylanmasında siyasi parti gruplarının ve milletvekillerinin tutumlarının kayıtlara geçmesinin kamuoyunun takdiri ve bilgi sahibi olması açısından önemli olduğu, milletvekillerinin temsil ettiği millete hesap verebilmesi açısından açık oylamanın önemli olduğu ve milletvekilinin seçmenine hesap verebilmesi açısından açık oylama hükmünün maddenin oylanmasında korunması gerektiği,

Çerçeve 11'inci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; Genel Kurul çalışmaları açısından zaman kaybına sebep olan, tasarı ve teklifler için verilen kanun maddelerinin değişiklik önergelerinin hem verilmiş hem de aykırılık sırasına göre okunmasının yeniden düzenlendiği; buna göre madde değişiklik önergelerinin sadece aykırılık sırasına göre okunup işleme alınacağı; verilmiş sırasına göre okunmayacağı; ayrıca, aynı mahiyetteki önergelerden en kısa olanının okunup diğer önergelerin sadece imza sahiplerinin adlarının okunması suretiyle birlikte işleme alınacağı, Genel Kurul çalışmalarında verimlilik ilkesiyle hareket edildiğinde 11'inci maddenin yerinde olduğu,

Çerçeve 12'nci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; yapılan düzenlemeyle genel görüşme ve Meclis araştırması önergelerinin Genel Kurulda okunması işleminden vazgeçildiği, bunun yerine verilen beş yüz kelimeyi geçmeyen önerge özetinin milletvekillerine ve Hükûmete bildirilmesi esasının getirildiği, öngörülen düzenlemenin 24'üncü Yasama Dönemindeki Uzlaşma Komisyonunda kabul edilen metinle aynı mahiyette olduğu,

- Aleyhte olarak; Genel görüşmenin, toplumu ilgilendiren konularda ve devlet faaliyetleriyle ilgili konularda Mecliste yapılan çok önemli görüşmeler olduğu, genel görüşme ve Meclis araştırması önergelerinin Genel Kurulda okunmamasını öngörerek, sadece verilen önerge ve özetinin milletvekillerine ve Hükûmete bildirilmesi esasının bir anlamda toplumun, kamuoyunun bilgi alma hakkını engellediği, bu önergelerin Genel Kurulda okunmasıyla milletvekillerinin, siyasi parti gruplarının, muhalefetin ülke gündemine dair neleri çalıştığı, neleri gündeme taşıdığı hususunun tutanaklara geçirilerek tarihe not düşülmesinin ve kamuoyuna yansımalarının sağlandığı; getirilen değişikliğin parlamentonun görevi olan temsil, yasama ve denetimin kısıtlanması anlamına geldiği, düzenlemeyle kamuoyunun bilgilendirme hakkının açıkça ihlal edildiği,

Çerçeve 13'üncü maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; düzenlemeyle Anayasa, kanunlar ve İçtüzük gereğinde işaret oyuna yahut gizli oya başvurulması zorunlu olmayan hâllerde açık oylama yapılmasının on beş yerine en az yirmi milletvekilinin yazılı istemine bağlı olmasının hükme bağlandığı; yapılan değişiklikle istem üzerine açık oylamayı düzenleyen 81 ve 143'üncü maddelerde benzer mahiyetteki talepler için farklı sayı aranmasının önüne geçilmekte olduğu, 81'inci maddede 2001 yılında yapılan değişiklikle açık oylama talep edebilecek milletvekili sayısının on beşten yirmiye çıkarıldığı ancak, benzer mahiyette olan 143'üncü maddede açık oylama talep edebilecek milletvekili sayısının on beş olarak kaldığı; yapılan değişiklik sonrası her iki madde arasında çelişki meydana geldiği; Teklifte bu çelişkinin giderildiği,

- Aleyhte olarak; İttüzüğün 143'üncü maddesindeki sayının artırılmasının denetim mekanizmasının daha da zorlaştırıcı bir hale getireceği, milletvekilleri diğer çalışmalarından dolayı her zaman Genel Kurulda bulunamayacağı için az milletvekiline sahip siyasi parti gruplarının açık oylama talep etmesinin zorlaşacağı, Mecliste bağımsız ve grubu bulunmayan milletvekillerin de olabileceği,

Çerçeve 14'üncü maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; maddeyle İttüzüğün 160'ıncı maddesinde değişiklik yapıldığı; düzenlemenin 24'üncü Yasama Döneminde İttüzük Uzlaşma Komisyonunda kabul edilen metin olduğu, Meclisteki düzen ve huzurun sağlanması amacıyla yapıldığı, milletvekillerinin ifade özgürlüğünü sınırlama gibi bir saikle hareket edilmediği; TBMM tarihinde çok nadir olmakla birlikte silahla yaralama olayının yaşanabildiği; kaldı ki bu düzenlemenin önceleri Meclisten geçici çıkarmayı gerektiren bir fiil iken Teklif ile kınama cezasını gerektiren bir fiil haline getirildiği; maddenin mevcut halinde kınama cezası gerektiren saldırı fiilinin, daha ağır bir yaptırıma bağlanarak geçici çıkarma cezası kapsamına alındığı;

- Aleyhte olarak; düzenlemenin muğlak, keyfi kullanıma açık olduğu; suç ve cezanın kanuniliği ilkesi gereği suç oluşturan fiilin açıkça ve herkes tarafından anlaşılabilir şekilde düzenlenmesi gerektiği; düşünce ve ifade özgürlüğünün sadece söz ve yazıyla değil, diğer bütün araçlarla (pankart, resim, fotoğraf, baret vb) kullanılabileceğinin evrensel bir ilke olduğu, Anayasanın da 26'ncı maddesinde aynı ilkenin yer aldığı; Meclisin bir tartışma ortamı olduğu, bir kamu kurumu gibi algılanarak düzenleme yapılmasının yanlış olduğu, gerekcede ifade edilen huzur bozucu kavramının subjektif olduğu, düzenlemeyle milletvekillerinin düşünce ve ifade özgürlüğünün kısıtlandığı; düzenlemenin muhalefet milletvekillerine yönelik sürekli bir tehdit kaynağı olarak kullanılabileceği; düzenlemenin Anayasanın ifade ve düşünceyi yayma özgürlüğünü düzenleyen 25 ve 26'ncı maddelerine, yasama sorumsuzluğunu düzenleyen 83'üncü maddesine aykırı olduğu; maddeyle getirilen bir diğer düzenleme olan TBMM kampüsüne silahla girilemeyeceği kuralının kimin tarafından denetleneceği, Anayasa gereği milletvekillerinin üstü ve araçlarının aranmayacağı, milletvekillerinin güvenlik tehdidi gerekçesiyle silah taşımak zorunda kalabileceği, bu düzenlemenin zamanla dokunulmazlık kurumunu aşındırarak, milletvekiline anayasal dokunulmazlığa aykırı olarak müdahalede bulunulabilir şeklinde bir düşünceyi ortaya çıkaracağı; bu nedenle bu kısmın yeniden düzenlenmesi gerektiği, burada asıl tehlikenin Mecliste görev yapan kolluk kuvveti mensuplarının silahlarıyla her yere giriyor olmalarından kaynaklanabileceği ve buna ilişkin de bir düzenlemenin yapılması gerektiği,

Çerçeve 15'inci maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Alt Komisyon'da; müzakerelerde bu madde uzunca bir süre tartışılmış ve önerge ile değişiklik yapılmış olup madde, Meclis Genel Kuruluna ve komisyonlara silahla giren ve görüşmeler sırasında *"Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Başkanına, Başkanlık Divanına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline ve milletvekiline hakaret etmek, Türk milletinin tarihine ve ortak geçmişine yönelik hakaret ve ithamda bulunmak, Anayasanın ilk dört maddesinde çerçevesi çizilen Anayasal düzeni tahkir ve tezyif etmek, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı"* tanımlamalarda bulunan milletvekillerine geçici çıkarma cezası verileceği şeklinde düzenlenmiştir.

- Lehte olarak; Anayasa ve yasaların devletin ruhu, milletin birleştirici unsuru olduğu, dolayısıyla anayasa ve yasalara aykırı isim ve sıfatların kullanılmamasının Meclisin ruhuna ve mehabetine uygun olacağı; milletin tarihî süreç içinde teşekkül eden ortak değerler, kader ve gelecek duygusu etrafında toplanan inanç, mezhep ve etnik farkları aşkın bir topluluk olduğu; bu bağlamda Türk milletinin ortak geçmişine, tarihine yönelik değerlendirmelerde eleştiri boyutlarını aşan hakaret ve ithamların tarihî gerçekliğin ortaya konulmasına yönelik dil ve üsluba aykırı düştüğü gibi tarihin bir devamı olan bugünkü toplumsal yapı bakımından da kırıcı, yaralayıcı olabildiği, ortak kader ve gelecek duygusuna zarar verebildiği, düzenlemenin bu nedenlerle hazırlandığı;

- Aleyhte olarak; Anayasamızın 83'üncü maddesinin kürsü dokunulmazlığını düzenlediği, bir milletvekilinin kürsüde söylediği sözlerden dolayı sorumlu tutulamayacağı, hatta kürsüde söylediklerini Meclis dışında söylemesi durumunda dahi sorumlu tutulamayacağı, bu hakkın milletvekilinin şahsına verilmediği; milletvekili nezdinde millî iradeye duyulan saygıdan kaynaklandığı; bir akademisyenin, yazarın, gazetecinin bazı kavram ve sözleri söylediğinde cezai takibata uğradığı halde milletvekillerinin aynı veya benzer kavram ve tanımlamalar yapması durumunda dokunulmazlık gereği cezai takibata uğramadığı, dokunulmazlığın kaynağının da millet adına konuşması olduğu; düzenlemeyle sıradan bir kişinin söylemesi durumunda sorun teşkil etmeyecek bir ifadenin milletvekili tarafından, kürsüde söylenmesinin ceza gerektireceği; bu durumun Anayasanın 25, 26 ve 83 üncü maddelerine aykırı olduğu, ifade özgürlüğünün sınırının suça teşvik, şiddete davet, suçu ve suçluyu övmeye olduğu, parlamentonun sıradan bir kamu kurumu değil, konuşma ve tartışma alanı olduğu, bu düzenlemenin parlamentoyu ve demokrasiyi ortadan kaldıracığı;

ifade edilmiş,

yapılan görüşmeler neticesinde Çerçeve 15'inci madde metni daha açık ve anlaşılır olması amacıyla değiştirilerek kabul edilmiştir.

Komisyonadaki görüşmelerde tartışmalar devam etmiş, Alt Komisyonada konuya ilişkin madde üzerinde verilen önergeyle metnin içeriği açıklığa kavuşturulduğu halde, bir kez daha değişiklik yapılarak maddede sayılan haller için “hakaret ve sövmek” koşulu getirilmiş ve tereddütler giderilmiştir.

Alt Komisyonun kabul ettiği çerçeve 15'inci madde değiştirilerek, “Meclis Genel Kuruluna ve komisyonlara silahla giren ve görüşmeler sırasında “...Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Başkanına, Başkanlık Divanına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline, milletvekiline, Türk Milletinin tarihine ve ortak geçmişine, Anayasanın ilk dört maddesinde çerçevesi çizilen Anayasal düzene hakaret etmek ve sövmek, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı...” tanımlamalarda bulunan milletvekillerine geçici çıkarma cezası verileceği şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

Çerçeve 16'ncı maddesi üzerinde yapılan görüşmelerde;

- Lehte olarak; maddeyle İçtüzüğün 163'üncü maddesinde değişiklik yapıldığı; ödenek ve yolluk kesintisine ilişkin düzenlemenin 24'üncü Yasama Döneminde uzlaşılan metin doğrultusunda hazırlandığı, bu düzenlemeyle Mecliste daha disiplinli ve huzurlu bir çalışma ortamı sağlanmasının amaçlandığı, disiplin hukuku çerçevesinde bu tür müeyyidelerin uygulanabileceği, bu kapsamda kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte biri (1/3), Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisinin (2/3) kesileceği; düzenlemeyle ilave bir müeyyide öngörülerek yaptırım gücünün artırılması hedeflendiği; geçici olarak Meclisten çıkarma cezasına uğrayan bir milletvekilinin izin alıp kürsüden açıkça af dilerse Meclise girme hakkını izleyen birleşimden itibaren elde edeceği;

- Aleyhte olarak; düzenlemeyle kınama ve geçici çıkarma cezası verilen milletvekillerinin yolluk ve ödeneklerinden mahrum bırakmakla tehdit edilerek 15'inci madde de olduğu gibi söz hakkının kısıtlandığı, 15'inci maddede ifade edilen kavramların sübjektif olduğu; Meclisin yargılama yapan bir kurum olmadığı, suç teşkil edilebilen sözlerle karşı hukuk mahkemelerinde dava açılabilirdiği, bu cezayı verecek kurumun bağımsız ve tarafsız olmadığı; Mecliste daha az milletvekiline sahip siyasi parti gruplarına mensup milletvekillerine çoğunluğa sahip iktidar partisi grubu tarafından ceza verileceği; bu cezaların İçtüzükle parlamento kararıyla değil Anayasa ve kanunla düzenlenmesi gerektiği; düzenlemenin Anayasanın yargı yetkisinin düzenleyen 9'uncu, ifade ve düşüncüyü yayma özgürlüğünü düzenleyen 25 ve 26'ncı, hak arama özgürlüğünü düzenleyen 36'ncı, yasama sorumsuzluğunu düzenleyen 83'üncü maddeleriyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin adil yargılanma hakkını

düzenleyen 6'ncı maddesine aykırı olduğu; dayanağını Anayasanın 83'üncü maddesinden alan 3671 sayılı TBMM Üyelerinin Ödenek, Yolluk ve Emekliliklerine Dair Kanunun 1'inci maddesi uyarınca milletvekillerinin ödenek ve yolluklarından kesinti yapılamayacağı; İçtüzük değişikliğiyle anayasal ve yasal dayanağı olmayan bir düzenleme yapılamayacağı,

Çerçeve 17'inci maddesinin görüşmelerinde;

- Aleyhte olarak; düzenlemeyle milletvekillerinin İçtüzüğü'nün 37'nci maddesi anlamında kazanılmış bir hakkının ortadan kaldırıldığı, çünkü kanun teklifleri süresi içinde komisyonlarda görüşülmediği için bazı milletvekillerinin yürürlükteki bu maddeden kaynaklanan bir hakkını kullanarak tekliflerinin gündeme alınmasını talep ettikleri, hak kaybına neden olunmaması için Çerçeve 6'ncı maddesinin yürürlük tarihinin bir sonraki yasama dönemine bırakılması gerektiği,

İfade edilmiştir.

Yapılan görüşmeler neticesinde Alt Komisyonun kabul ettiği metnin 1, 4, 6, 7 ve 16'ncı maddeleri redaksiyon yapılmak suretiyle; 2, 3, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17 ve 18'inci maddeleri aynen; 15'inci maddesi tereddütleri gidermek ve anlamı netleştirmek amacıyla değiştirilerek kabul edilmiştir.

İçtüzük Değişikliği Teklifi, son oylamasında hazır bulunan üyelerin oyçokluğuyla kabul edilmiştir.

Teklif'in tamamı kanun dili ve tekniği bakımından gözden geçirilmiş ve metinde redaksiyon mahiyetinde değişiklikler yapılmıştır.

İçtüzüğün 45'inci maddesi uyarınca, Teklif'in, Genel Kuruldaki görüşmelerinde Komisyonumuzu temsil etmek üzere Adıyaman Milletvekili İbrahim Halil FIRAT, Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet PARSAK, Aksaray Milletvekili Cengiz AYDOĞDU, Ankara Milletvekili Murat ALPARSLAN, Antalya Milletvekili Mustafa KÖSE, Çankırı Milletvekili Muhammet Emin AKBAŞOĞLU ve Hatay Milletvekili Adem YEŞİLDAL özel sözcüler olarak seçilmiştir.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
<i>Mustafa Şentop</i>	<i>Reşat Petek</i>	<i>Abdurrahman Öz</i>
İstanbul	Burdur	Aydın
Kâtip	Üye	Üye
<i>Muhammet Emin Akbaşoğlu</i>	<i>Mustafa Köse</i>	<i>İbrahim Halil Fırat</i>
Çankırı	Antalya	Adıyaman
(Bu raporun özel sözcüsü)	(Bu raporun özel sözcüsü)	(Bu raporun özel sözcüsü)
Üye	Üye	Üye
<i>Murat Alparslan</i>	<i>Cengiz Aydoğdu</i>	<i>İsmail Aydın</i>
Ankara	Aksaray	Bursa
(Bu raporun özel sözcüsü)	(Bu raporun özel sözcüsü)	(Son toplantıya katılamadı)
Üye	Üye	Üye
<i>Zekeriya Birkan</i>	<i>Adem Yeşildal</i>	<i>Haydar Ali Yıldız</i>
Bursa	Hatay	İstanbul
	(Bu raporun özel sözcüsü)	
Üye	Üye	Üye
<i>Markar Eseyan</i>	<i>Kemalettin Yılmaztekin</i>	<i>Yusuf Başer</i>
İstanbul	Şanlıurfa	Yozgat

Üye <i>Murat Emir</i> Ankara (Muhalefet şerhimiz vardır)	Üye <i>Uğur Bayraktutan</i> Artvin (Son toplantıya katılamadı, muhalefet şerhi ektedir)	Üye <i>Bülent Tezcan</i> Aydın (Son toplantıya katılamadı, muhalefet şerhi ektedir)
Üye <i>Nurhayat Altaca Kayıçoğlu</i> Bursa (Muhalefet şerhim vardır)	Üye <i>Muharrem Erkek</i> Çanakkale (Son toplantıya katılamadı, muhalefet şerhi ektedir)	Üye <i>Akın Üstündağ</i> Muğla (Muhalefet şerhim vardır)
Üye <i>Meral Danış Beştaş</i> Adana (Muhalefet şerhim vardır)	Üye <i>Erol Dora</i> Mardin (Muhalefet şerhim vardır)	Üye <i>Mithat Sancar</i> Mardin (Muhalefet şerhim vardır)
Üye <i>Mehmet Parsak</i> Afyonkarahisar (Bu raporun özel sözcüsü)	Üye <i>Oktay Öztürk</i> Mersin	

MUHALEFET ŞERHİ

Türkiye Cumhuriyeti, 15 Temmuz 2016 günü, devlet içerisine yerleştirilmiş ve burada büyümesine, devletin birçok organını ele geçirmesine göz yumulmuş, bir terör örgütü tarafından darbe girişimi nedeniyle 249 yurttaşını şehit vermiş, binlerce yurttaşı ise gazi olmuştur. Tarihe kara bir leke olarak geçecek bu girişim; halkımız, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet içindeki yurtsever güvenlik güçleri, siyasi partiler, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yer alan dört partinin temsilcileri, yazılı ve görsel medyanın katkısıyla bastırılmıştır. Darbe gecesi bombaların altında, Milletvekillerinin canı pahasına çalışmalarını sürdüren Gazi Meclis'te, dört siyasi parti grubunun imzalarıyla kabul edilen bildirideki şu satırlar ise durumun önemini ve darbe girişiminin bir anlamda parlamenter sisteme yapıldığının göstergesidir:

“Unutulmamalıdır ki TBMM Kurtuluş Savaşı'nı yöneten, Türkiye'nin demokrasiye geçişini gerçekleştiren, demokratik parlamenter sistemi yıllar içinde gerçekleştirmiş bir milleti yokluk ve yoksulluktan alıp muasır medeniyet seviyesine çıkarmanın mücadelesini vermiş bir Meclistir. Meclisimiz tek yürek ve tek vücut olarak, büyük bir cesaretle darbeye karşı haysiyetli bir duruş sergilemiştir. Darbecilere gereken cevabı dünyaya da gereken mesajı vermiştir. TBMM'nin darbe meşum girişimine karşı sergilediği kararlılık Türkiye'de demokrasinin daha da yerleşmesi ve gelişmesi adına da son derece değerlidir. Herkes bilmelidir ki bugün olduğu gibi gelecekte de milletimize, milli iradeye, Gazi Meclise uzanacak her el, karşısında TBMM'nin çelikten iradesini bulacaktır.”

Ortaya çıkan bu olumlu hava, birlik ve beraberlik ruhu, çok geçmeden, 20 Temmuz 2017 tarihinde ilân edilen OHAL ile sekteye uğratılmış, çıkarılan OHAL KHK'ları FETÖ ile mücadele amacından sapılmış, KHK'lar tüm muhalifleri susturma girişimine

dönüştürülmüştür. Oysa darbelerle mücadele edilmek isteniyorsa yapılması gerekenler dünya ve Türkiye tarihinde yazılıdır. Darbelerin panzehri adalet, özgürlük, demokrasi ve bunlarla birlikte kamu görevlilerinin liyakat esasında göreve getirilmesidir. Bu süreçte “hesaplaşma, normalleşme ve demokratikleşme” adımlarının izlenmesiyle ülkemizin huzura çıkabileceğini defalarca kez belirttik. Ama bahsi geçen adımlara uyulmadı ve 20 Temmuz OHAL ilanından sonra, adalet, özgürlük, demokrasi ve liyakat ilkelerinde hiçbir ilerleme yaşanmadığı gibi, bir geri gidiş de söz konusu oldu.

20 Temmuz 2016 itibariyle yaratılan OHAL ikliminin zirve noktası, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük dönüşümlerinden ve geri gidişlerinden biri 16 Nisan 2017 tarihinde referandumu gerçekleştirilen Anayasa değişikliğidir. Demokrasinin mutlak ilkelerinden biri olan kuvvetler ayrılığını, siyasi parti üyesi bir Cumhurbaşkanı’nın temsil ettiği yürütmenin altında eriten, egemenliği şahsileştiren, yargının tarafsız ve bağımsızlığını yok eden bu Anayasa değişikliği; Yüksek Seçim Kurulu’nun, hukuksuz ve örneği görülmemiş biçimde verdiği “mühürsüz oy pusulalarının geçerli sayılması” kararı sonucunda kabul edilmiştir. 1982 Anayasası gibi, meşruiyeti hâlâ tartışılan Anayasa’da, OHAL koşullarında yapılan değişikliklerle birlikte, “Parlamentonun Anayasası” ya da “sessiz Anayasa” diye anılan İçtüzüğe dair teklif de yeni tartışmaların konusu olacaktır. Çünkü Fransızca “konuşmak” anlamında “parler” kökeninden türetilen parlamentonun ya da Arapça “konuşmak, tartışmak” kökeninden gelen meclisin ruhuna aykırı biçimde, Milletvekillerinin konuşamaması ya da söz hakkının kısıtlanması üzerine inşa edilmiş bir teklifle karşı karşıyayız. Özetle suiistimalci bir Anayasa değişikliği, yine suiistimalci İçtüzük değişikliğiyle pekiştirilmek istenmektedir.

Mevzuat içerisinde özel bir öneme sahip olan içtüzükler, yasama organı iradesinin nasıl, niçin ve nerede oluşabileceği gibi kritik sorulara cevap veren anayasa-altı normlar bütünüdür. Böyle olunca da içtüzük değişikliği girişimleri, genellikle en zor sonuçlandırılabilen yasama işlemlerinin başında gelmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) İçtüzükleri parlamento tarihimiz açısından da bu niteliklerini korumuşlardır. Henüz köklü bir parlamento hukukumuz olmamasının da etkisiyle Anayasalar üzerinde yapılan tartışmaların benzerleri içtüzükler üzerinde yapılmıştır (Şeref İba). Anayasa’nın 95. maddesinde, TBMM’nin çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürüteceği öngörülmüştür. Bu anlamda, en kısa tanımıyla TBMM İçtüzüğü, TBMM çalışmalarını

düzenleyen yazılı kurallar bütünüdür (İrfan Neziroğlu). “Kural yapmanın kuralını” belirleyen içtüzükler için Anayasa Mahkemesi’nin çizdiği çerçeve de bu niteliktedir:

“Norm yaratıcı niteliğiyle diğer parlamento kararlarından ayrılan İçtüzüğün iktidar-muhalefet ilişkilerinde ve Meclis iradesinin gerçeğe uygun biçimde yansıtılmasında büyük önem taşıdığı gerçektir. Normlar hiyerarşisinde en üstte yer alan Anayasa, yasalar gibi İçtüzüğün de dayanağı ve belirleyicisidir. Bu nedenle demokratik bir devlette meclislerin kendi iç çalışmalarını serbestçe düzenleme konusundaki yetkileri de Anayasa ile sınırlıdır” (Anayasa Mahkemesi 2001/129 Esas ve 2002/24 Karar Sayılı, 31.01.2002 tarihli karar).

Bu anlamıyla demokratik bir Anayasa, ancak demokratik, katılımcı, uzlaşmacı ve çoğulcu nitelikleri taşıyan içtüzükle birleştiginde anlamlı olacaktır. AK Parti ve MHP tarafından getirilen TBMM İçtüzüğü’nde Değişiklik Teklifi, tıpkı Anayasa değişikliği tekliflerindeki gibi, bahsi geçen katılımcı ve uzlaşmacı niteliklerden oldukça uzak olduğu ortadadır.

5 Mart 1973 tarihinde kabul edilmiş ve 1 Eylül 1973 tarihinde yürürlüğe girmiş olan TBMM İçtüzüğü, 44 yıldan beri uygulanmaktadır. Geldiğimiz noktada, özellikle son Anayasa değişikliklerine dair uyum yasalarının çıkarılması esnasında ve daha sonrasında muhalefet partilerinin sözlerini “hızlı” çalışma bahanesiyle kısıtlamak pek çok açıdan sakatlık doğurmaktadır. Çünkü parlamentolar “kanun makinesi” ya da “kanun fabrikası” değildir. Bu nedenle hızlı ve çok sayıda kanun çıkarmaktan ziyade, doğru kanunları çıkarması ve yerinde kararlar alması, aldığı kararların uygulanabilirliği, yurttaş yararına olması; başka bir ifadeyle “yasama kalitesi”nin yüksekliği öncelikli tartışma olmalıdır. Teklifin gerekçesine ve ardından teklifin getirmek istediklerine bakıldığında, yasama kalitesi gibi bir amacın olmadığı görülmektedir. Şöyle ki teklifin genel gerekçesinin birkaç yerinde, “verimliliğin ve etkinliğin artırıldığı” belirtilmekte, ancak getirilmek istenen hükümlerle Milletvekilleri ve genel olarak siyasi parti grupları etkisizleştirilmektedir. Milletvekilini etkin kılmayan, etkisizleştiren bir İçtüzük teklifinden, etkin bir İçtüzük olmaz. Bu İçtüzüğün olduğu Meclis faaliyeti de etkin bir Meclis faaliyeti değildir. Etkin olmayan bir Meclis faaliyetine ise verimli denemez. Etkinlik, hayata dokunabilen ve toplumun yararına düzenlemeler yapabilme ve kanunlar çıkarabilmekle mümkündür. Yine teklifin genel gerekçesinde “gelişen dünyanın hızına ayak uydurabilmek için daha acil olarak içtüzükte yeni düzenlemelere gidilmesine ihtiyaç duyulmaktadır” biçiminde bir içtüzük değişikliği teklifinin ruhuyla uyuşmayan ifadeler bulunmaktadır.

Gelişen dünyanın hızına ayak uydurabilmekle Milletvekilinin konuşma hakkı kısılmasının ya da hızlı kanun çıkarılmanın yakından uzaktan ilgisi yoktur. Gelişen dünyanın hızına ayak uydurmak; altyapının gelişmesi, bilgiye kolay ulaşılması ve verilerin hızlı değerlendirildiği teknik donanıma sahip olunmasıdır.

Teklifin genel gerekçesinin yedinci paragrafında, 23 ve 24'üncü yasama dönemlerinde kurulan İktisat Komisyonlarında parti gruplarının üzerinde anlaştığı değişikliklerin esas alındığı ve bunların geliştirildiği yazmaktadır. Bu teklifin içeriğinde parti gruplarının üzerinde anlaşılamadığı pek çok konu vardır. Parti grup önerileri, konuşma süreleri, yoklama ve açık oy isteminin kısıtlanması, yeni disiplin cezaları getirilmesi konularında varılan bir mutabakat olmadığı gibi, bunun teklifin genel gerekçesinin içine yazılmış olması, geçmişe, bugüne ve geleceğe yapılmış büyük bir yanıltır. Kaldı ki uzlaşılan birkaç madde olması, bütünü üzerinde uzlaşılması ya da uzlaşılmamasından farklı bir durumdur. Bütünden koparılmış biçimde bu ifadeler anlamsız kalmaktadır.

Daha önce defalarca kez düzenlenen ya da düzenleme girişimleri sonuçlanmayan TBMM İktisat Komisyonu'nun getirilen teklifi için geçmişten pek çok örnek bulmak olanaklıdır. AK Parti'den hem Meclis Başkanlığı hem de çeşitli Bakanlık görevlerinde bulunan Bülent Arınç'ın 26 Ocak 2001 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda, o dönem sunulan İktisat Komisyonu değişikliği teklifine ilişkin getirdiği eleştiriler, TBMM tutanaklarına şu biçimde tarihe geçmiştir:

"Demokrasilerde iktidarlar mutlaka vardır; ama, önemli olan muhalefettir; o rejimi demokratik yapan da muhalefetin olmasıdır, muhalefetin haklarının açıkça gösterilmesi ve o hakların korunmasıdır. Yoksa, totaliter rejimlerde bir iktidar sorunu yok zaten; ama, muhalefet nerededir, hangi imkânlara sahiptir; bunlara bakmamız gerekiyor.

Yine, demokratik ülkelerde ve çağdaş ülkelerde kabul gören çok önemli bir anlayış, muhalefetin obstrüksiyon hakkının sonuna kadar tanınmasıdır; yani, engelleme denilen hak, muhalefetin tabii hakkıdır, doğal hakkıdır; bu hakkı hiçe saymak, dünyada demokratik ülkelerde görülmuş bir keyfiyet değildir; hatta, Amerika Birleşik Devletlerinde "freebaster" denilen bir uygulamayla saatler boyunca konuşmak bile mümkündür; ama, hiçbir Temsilciler Meclisi üyesi veya senatörün aklından, bu hakkın, çok fazla zaman harcadığı, bunun, milletvekillerine bir lüks olduğu düşüncesi geçmemiştir.

...

Değerli arkadaşlarım, dikensiz gül bahçesi istemek, suskun Meclis istemek yanlıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1920'den bu yana, müzakere usulünü benimsemiştir. Mustafa Kemal Atatürk döneminden bu yana, hatta tasarıların ve tekliflerin ikiye defa görüşüldüğünü düşünürseniz, harp halinde bile maddelerin müzakeresinden vazgeçilmemiştir.

...

Değerli arkadaşlar, bu teklif, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usullerini doğrudan doğruya hedef alan bir teklif değildir. Eğer, bir fabrikada olsaydık, bir fabrikanın yönetim kurulu başkanı veya genel müdürü olsaydık, daha ne kadar çok cıvata üretilebilir, bir saatte ne kadar çok tel çivi çekilebilir diye bir hesap yapılırsa, bir maliyet hesabıyla veya üretim hesabıyla bunu ortaya koymak mümkün: şöyle çalışırsınız, böyle üretim yaparsınız... Seri imalat yapan bir fabrikada ancak böyle bir teklif getirebilir; ama, burası Türkiye Büyük Millet Meclisi; burada verim de olmalı, üretim de olmalı; ama, daha önce kalite olmalı."

Getirilen antidemokratik düzenlemeler söz konusu olduğunda, geçmişte benzer örneklerle verilen tepkiler bu bağlamda ele alınabilir. Anayasa Mahkemesi'nin 2001/129 Esas, 2002/24 Karar sayılı, 31.01.2002 tarihli kararında aynen şu ifadeler geçmektedir:

"Yasama organlarının içtüzükleri, pratikte anayasa kadar önemli ve etkin metinlerdir. Yasama egemenliğinin kullanılma usullerini düzenleyen içtüzük hükümleri: gücü sınırlayan, meclis içi dengeleri gözeten ve hukuka dayanmak zorunda olan "sessiz anayasalardır (Any.Mad.7, 88/11,95/11). Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetim ve yasama kalitesi, en az ürettiği hizmetler kadar, bağlı bulunduğu (uyguladığı, değiştirdiği) hukuk (içtüzük) kalitesi ile de ölçülebilir (Kendi hukukunu hukuk temelinde oluşturamamış parlamentonun iktidarebileceği hukukun kalitesi, sırf bu nedenle dahi sorgulanabilir.) Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendi iç-hukukunu henüz oluşturamamıştır. Meclis iç hukuku, oluşum halindedir. İç hukuk istikrarının sağlanması, yakın gelecekte de beklenmemelidir. Bu gerçeğin ardındaki nedenler, ayrı bir felsefe ve sosyoloji araştırmalarının konusudur. Belirtelim ki hukuku araç gören ve onun üstünlüğünü sindiremeyen, gücüne güvenen patolojik zihniyet (I), yalnızca kadroları değil, kural ve gelenekleri doğrayan darbeler (II) ve yorumun engin çözücülüğü yerine daima lafızları/metinleri değiştirerek yaratılan öldürücü formülleri çare sanan arayışlar (III); hukuk

istikrarını önlemektedir. Dava konusu içtüzük değişikliği de, ihtiyaca ve istikrara hizmet görüntüsü içinde, iç-hukukumuzu tahrib eden talihsiz bir girişimdir. Bir asrı aşan yaşam öyküsünde iç-hukuk düzeninin oluşturulamaması, parlamentomuzun övünemeyeceğimiz bir temel karakteristiğidir.

İçtüzük taslak ve tekliflerinin hazırlanmasında izlenen yöntemler, onların kalite ve ömürlerini doğrudan etkilemektedir. İçtüzük tarihimiz, genellikle iki yöntemden birinin benimsendiğini göstermektedir. Çoğulcu (uzlaşmacı) ve çoğunlukçu (dayatmacı) yöntem.

Çoğulcu (uzlaşmacı) yöntem: Bu yöntemde, parlamentonun tüm-dinamiklerinin (partilerin, milletvekillerinin)olabildiğince katılımlarının sağlanması esastır. Tekliflerin ihtiyaç ve hukuk temelinde sentezi için özel komisyonlarda veya ihtisas komisyonunda yoğun bir teknik çaba harcanır. Bilim ve bilim adamlarından, Anayasa Mahkememizin yorumlarından ve mukayeseli verilerden yararlanılır. Bu yöntem, kabul tabanını genişletir ve oyunun kurallarını, "ortak" anlayışla ve birlikte oluşturur. Gerek tek parti dönemlerinde ve gerekse çok partili siyasal yaşamımızdaki köklü gelenek, bu yöndedir.

Çoğunlukçu (dayatmacı) yöntem: Düşük yoğunluklu demokrasilerde görülür. Çözümü, 'son kural' olan 'oy çokluğun'da arayan bir yöntemdir. Uzlaşmanın getireceği erdemleri bir çırpıda yok sayar. Uzlaşmayı, sayı gücünün verdiği rehabet ve otorite içinde "teslimiyet ve zaaf" olarak görür. Oyunda uygulanacak kuralı, oyuncuların birlikte yapması yerine, gücünün emriyle üretir. Dayatmacı teklif, oyuncuları gerer ve bazen öngörülemez gerilimlere, belirsizliklere ve hatta toplumsal kutuplaşmalara zemin hazırlar. Kavga, hukuk 'benim' diyen 'parmak gücü' ile, özünde hukuku arayan 'demokrasi' arasındadır. Sevinerek belirtelim ki, çoğunlukçu yöntem, tüzük yapım geleneğimizde yok denecek kadar azdır. İki özgün örneğinden birisi, 1960 Anayasası ile (evet bir anayasa ile) yürürlükten kaldırılmış, öbürü ise, -aşağıda ayrıntılı biçimde ortaya konacağı gibi- şu anda Yüksek Mahkeme huzurundaki tüzüktür (1961 Anayasası, Geçici Mad.3).

Sorun, kanunların zamanında çıkarılamamasında (müzakere sürecinin uzamasında) değil; ihtiyaca cevap verecek taslakların hazırlanamamasındadır. İhtiyaç ve hukuk analizi için gerekli derinlikli çalışmalar ve yapılanmalar sağlanamadığından "aynı yasada sık değişiklik", 'kısa zamanda yürürlükten kaldırma', uygulama organlarının, çelişkileri ve

boşlukları yorumla giderme zorunlulukları' ortaya çıkmaktadır. İktidar çoğunluklarının bu soruna yoğunlaşmaları gerekirdi."

Bahsi geçen satırlar, bugün iktidar partisine mensup TBMM Adalet Komisyonu Başkanı Ahmet İyimaya ve Adalet Bakanlığı da yapmış olan Mehmet Ali Şahin ve arkadaşları tarafından Anayasa Mahkemesi'ne sunulan iptal başvurusunun dilekçesinde geçmektedir. Gerek Arınç'ın sözlerinde gerekse Anayasa Mahkemesi'ne başvuru dilekçesinde bahsi geçen eleştiriler, AK Parti ve MHP'li üyelerin imzalarıyla hazırladığı TBMM İçtüzük Değişikliği Teklifi için de güncelliğini korumaktadır. Benzer ifadeleri, AK Parti ve MHP tarafından getirilen değişiklik teklifi için de söylemek olanaklıdır. Tıpkı her iki partinin getirdiği Anayasa değişikliği teklifinde olduğu gibi, İçtüzük değişikliği teklifi de, parlamento tarihimizde, istisnai olarak başvurulmuş çoğunlukçu (dayatmacı) yöntemle hazırlanmış, uzlaşmadan uzak, konunun uzmanlarının görüşlerine başvurulmadan kapalı kapılar ardında iki parti temsilcileri tarafından hazırlanmıştır. Bu tutum, parlamento hukukumuzun gelişmesine darbe niteliğindedir. Hızlı ve çok sayıda kanun çıkarmak için dayatmacı bir yöntem benimsemek, uzlaşmamak için bahane olmaktan öteye gidememektedir. Bilindiği gibi, uzlaşmaya dayanarak hazırlanan tasarı ve teklifler, yüzlerce maddeden oluşmasına rağmen birkaç gün içinde Meclis Genel Kurulu'nda kabul edilebilmektedir. Parlamento tarihimiz bunun örnekleriyle doludur.

Bahsi geçen TBMM İçtüzüğü teklifi, birçok açıdan Anayasa'ya aykırılık da taşımaktadır. Buna göre; Anayasa'nın başlangıç hükümleriyle birlikte; Cumhuriyetin nitelikleri başlıklı 2'nci, Egemenlik başlıklı 6'nci, Yasama yetkisi başlıklı 7'nci, Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü başlıklı 11'inci, Düşünce ve kanaat hürriyeti başlıklı 25'inci, Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları başlıklı 67'nci, Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma başlıklı 68'inci, Yasama dokunulmazlığı başlıklı 83'üncü, Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri başlıklı 87'nci, İçtüzük, siyasi parti gurupları ve kolluk işleri başlıklı 95'inci, Toplantı ve karar yeter sayısı başlıklı 96'nci ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları başlıklı 98'inci maddelerine açıkça aykırılık taşımaktadır. Aşağıda maddeler üzerinde görüşlerimizi açıkladığımızda ayrıntılarıyla değineceğimiz gibi; getirilen İçtüzük değişikliği teklifi Milletvekillerinin söz haklarını kısıtlayarak demokrasiye, ifade özgürlüğüne, siyasi partilerin kuruluş amaçlarının gerçekleşmesine aykırıdır. Ayrıca yasama yetkisinin kısıtlanmasına ve dolayısıyla

egemenliğin temsilciler aracılığıyla kullanılamamasına, TBMM'nin görev ve yetkilerinin yerine getirilememesine, Milletvekillerinin ve kamuoyunun bilgi edinme yollarının daraltılmasına neden olmaktadır. Bunlar, Anayasa'ya aykırılığı doğurmaktadır.

AK Parti ve MHP ortaklığıyla hazırlanan İçtüzük değişikliği teklifine genel olarak baktığımızda, nerede Milletvekilinin konuşma, siyasi parti gruplarının gündem belirleme hakkı varsa bunlar kısıtlanmakta ve disiplin cezalarıyla Milletvekilleri hizaya getirilmek istenmektedir.

Yukarıda belirttiğimiz, İçtüzük değişiklik teklifinin geneli üzerindeki düşüncelerimizle birlikte, maddeler üzerindeki düşüncelerimiz aşağıdaki gibidir:

Madde 1: TBMM İçtüzüğü'nün 3'üncü maddesinde düzenleme yapan madde, ant içmekten "imtina" eden üyenin Milletvekilliğinin başlamamasını öngörmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki hiçbir Milletvekili (kendi iradesiyle) ant içmekten imtina etmemelidir. Parti olarak görüşümüz, her Milletvekilinin ant içmesi gerektiridir. Yalnız, teklifte geçen "imtina" kavramı, ant içmemenin iradi olduğu durumu işaret etmektedir. Daha önce örneği yaşandığı gibi, cezaevindeyken Milletvekili seçilen kişi, yemin etme olanağından mahrum kalmıştı. Bu kişiler imtina eden olarak tanımlanamasa da hukuk terminolojisi açısından sorunlu bir düzenleme söz konusudur. Bununla birlikte Anayasa'ya göre bir Milletvekili, seçmenlerden aldığı oylar ve sonucunda aldığı mazbatayla görevine başlayabilmekte; yine Milletvekilinin yasama dokunulmazlığı, yolluk ve ödenek gibi hakları da böylelikle işlemektedir. Amaç, ant içmeyen Milletvekilinin, ödeneğinden, yolluğundan ve özlük haklarından mahrum bırakılması ise Anayasa hükümleri İçtüzükle kaldırılmayacağına göre, bunun için mutlaka Anayasa'nın 75'inci ve sonraki maddelerinde düzenleme yapılması gerektiği açıktır. Teklif, bu anlamda Anayasa'ya aykırı bir duruma neden olmaktadır. Bir diğer nokta ise seçilen Milletvekili, geçerli bir mazereti nedeniyle ant içmediği durumda, bu mazeret, Meclis Başkanlık Divanı tarafından değerlendirilecektir ki keyfilik gibi bir sonuç doğurabilecek kadar yoruma açık düzenleme niteliğinde sonuç verecektir.

Madde 2: Teklifin 2'nci maddesi İçtüzüğün 19'uncu maddesinde değişiklik yapmaktadır. Mevcut durumda, Danışma Kurulu'nda oybirliği sağlanamaması halinde, her siyasi parti kendi istemini, grup önerisi olarak doğrudan Genel Kurula sunabilmektedir. İstem, ilk birleşimde Başkanlığın sunuşlarında yer alır ve grup önerisine konu olan önerge sahibine

on ve diğer siyasi parti gruplarına da onar dakika olmak üzere toplam iki lehte iki aleyhte söz hakkı verilir. Teklif bu süreleri önerge sahibine beş ve diğer siyasi parti gruplarına üçer dakikaya düşürmektedir. Oysa buradaki söz hakkı, muhalefet partilerinin Meclis gündemini belirlemede ve gündeme katkı sunmada önemli bir etkiye sahiptir. Örneğin; Soma önergesi, faili meçhul cinayetler, terör, yargı bağımsızlığı, adalet, basın özgürlüğü, kadına şiddet, çocuk tecavüzleri, yurt yangınları, KPSS sorularının çalınması, FETÖ ile mücadele, basın özgürlüğü, hava kirliliği, doğa katliamı, tarım, üreticilerin sorunları gibi çok sayıda konu, bu önergelerle gündeme taşınmış hem partimizin hem de iktidar ile birlikte diğer siyasi partilerin görüşlerini açıklaması anlamında etkin olmuştur. Ayrıca, ülkemizde yaşanan sorunların kamuoyuna ve Genel Kurul çalışmalarını televizyondan izleyen yurttaşların bilgisine açık biçimde yeterli bir sürede tartışılması şeffaflığı da sağlamaktadır. Teklifle milli iradenin temsili sakatlanmakta ve sadece Milletvekillerinin de değil, milletin sesi kısılmaktadır. Bu haliyle Anayasa’da hükme bağlanan düşünce ve ifade özgürlüğüne açıkça aykırılık söz konusudur. Ayrıca demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan siyasi partilerin grup faaliyetleri, gündemi belirleme hakları kısıtlanmaktadır. Grup önerileriyle gerçekleştirilen konuşmalar, parlamento çalışmaları anlamında bir kayıp, süre israfı değil; aksine toplum adına ve parlamento çalışmaları anlamında kazançtır.

Madde 3: Değişiklik teklifinin 3’üncü maddesi, yasama faaliyetinin en önemli uygulamalarından olan, İçtüzüğü’nün 37’nci maddesinde değişiklik yapmaktadır. Yapılmak istenen değişiklikle süresi içinde komisyonlarda görüşülmeyen kanun teklif, tasarı ve kanun hükmünde kararnamenin doğrudan Genel Kurul gündemine alınması sırasında her hafta başka siyasi parti gruplarının ve her yasama yılında aynı Milletvekilinin yalnızca bir kez bu hakkı kullanması amaçlanmaktadır. Teklif, seçilmiş olan milletvekilinin yasama faaliyetini engellemekte, dolayısıyla egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olduğunu ifade eden Anayasa’nın 6’ncı maddesine ve yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde olduğunu ifade eden 7’nci maddesine aykırılık taşımaktadır. Yine yapılmak istenen düzenlemede, yalnızca siyasi parti gruplarına hak tanınarak, bağımsız Milletvekillerinin yasama faaliyetlerine katılımı engellenmektedir. Süre olarak ise yalnızca Salı günüyle sınırlamak, yasama faaliyetine bu açıdan da engel koymaktadır. Haftanın her çalışma günü, kişi ve siyasi parti sınırlaması olmadan bir düzenleme yapmak doğru olacaktır. Çünkü siyasi partilere mensup Milletvekillerinin ve dolayısıyla kanun tekliflerinin sayısında

eşitlik olmayacağı gibi, bu maddeye ilişkin hakkını kullanmak istemeyen siyasi parti gruplarına mensup Milletvekilleri olduğunda, nasıl bir çözüm getirileceği belli değildir.

Madde 4: Bu maddeyle TBMM İçtüzüğü'nün 54'üncü maddesinde düzenleme yapılmakta, Meclis çalışma saatleri yeniden düzenlenmektedir. Bahsi geçen düzenlemede asıl önemli tartışma alanı, Genel Kurul görüşmelerinin televizyondan yayınlanması hakkındadır. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki demokrasi ve demokrasinin hesap verme, hesap sorma ve şeffaflık ilkeleri her yurttaş, her bireye Genel Kurul çalışmalarının tümünü takip etme hakkını vermektedir. Düzenlemede saat 21.00'e kadar uzatılan çalışma saatlerinin, televizyondan yayınlanmasının temel olması amaçlanmaktadır. Oysa TBMM Başkanlığı'nın bugüne kadar Genel Kurul görüşmelerinin tamamının yayınlanmasına ilişkin taleplere "TRT ile yapılan protokol gereği mümkün olmadığı" yanıtı verildiği görülmüştür. Başka bir ifadeyle yayın saatleri için İçtüzük'te bir değişikliğe ihtiyaç yoktur. Kaldı ki getirilen düzenleme şeffaflık ilkesine de aykırıdır. Genel Kurul görüşmelerinin tamamı, kamuoyunun ve yurttaşların bilgisi olması için yayınlanmalıdır. Ayrıca, komisyon görüşmeleri de aynı biçimde yayına konu olmalıdır. Getirilen düzenlemede, partilerin Salı günleri gerçekleştirdikleri grup toplantılarının yayınlanıp yayınlanmayacağının da hükme bağlanmamış olması keyfi uygulamalara neden olabilecektir. AK Parti ve MHP temsilcilerinin komisyon görüşmeleri sürerken, partilerin grup toplantılarının yayınlanacağını belirtmeleri haricinde bu konuda net bir ifade yoktur. İlgili maddenin özensiz hazırlandığı ise ayrı bir sorun oluşturmaktadır. Yapılan düzenlemede eklenen "...önemli ve özel haller saklı kalmak kaydıyla..." ibaresi, özel hallerde yapılacak toplantılarda televizyon yayınının yapılamayacağı biçiminde de yorumlanabilmektedir. Teklifin bu maddesi de gerek milletin egemenlik sahibi olmasını gerekse demokrasiyi vurgulayan Anayasa'nın başlangıç kısmına, 2'nci ve 6'ncı maddelerine aykırılık taşıdığı ortadadır.

Madde 5: TBMM İçtüzüğü'nün 56'ncı maddesinde yapılmak istenen bu düzenleme, TBMM Başkanlık kürsüsünde Başkan ve görevli kâtip üyelerin kıyafetlerinde değişikliğe gitmektedir. Birçok açıdan değişikliğe ihtiyacı olan İçtüzük'te, Meclis Başkanı'nın frak giymemesi yönünde bir düzenleme hangi ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır? Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ten miras, Cumhuriyet ve Gazi Meclis'in tarihiyle özdeşleşmiş, parlamentonun ağırlığını yansıtan bu kıyafet tercihi değiştirilmemelidir. Bu haliyle teklifi hazırlayanların frak giymeyi yasakladıkları iddiaları

tartışmalıdır. Zorlama bir yorumla koyu olmak kaydıyla takım elbiseden farklı kıyafetler de tercih edilebilir.

Madde 6: TBMM İçtüzüğü'nün 57'nci maddesinde yapılan düzenleme, yoklama isteminin sınırlandırılmasını “tezkerelerin oylanması ve kanun maddelerine geçilmesi ve tümünün oylanması esnasında yoklama alınmasını yeterli göyerek” ifadesiyle amaçlamaktadır. Oysaki Milletvekillerinin en az yirmisinin kanun teklif ve tasarıları görüşülürken yoklama talebinde bulunması, görüşmelere olabildiğince fazla milletvekilinin katılmasını sağlamak anlamında önemlidir. Bir milletvekilinin, maddelerin görüşülmesi esnasında Genel Kurulda hazır bulunması, tüm yurttaşlara karşı asli görevidir. Milli irade TBMM Genel Kurulu'nda katledilmemelidir. Bu durum, kanun yapımında sakatlık doğuracaktır. Düzenleme ayrıca, Anayasa'nın 96'ncı maddesine aykırılık taşımaktadır. Şöyle ki 96'ncı madde Genel Kurul oturumlarının ne şekilde açılacağını, yoklamanın ne şekilde yapılacağını söylemekte ve “Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dâhil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa'da başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir, ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dördte birinin bir fazlasından az olamaz.” demektedir. Anayasa'ya göre bir yasa görüşülürken yasama faaliyeti sırasında olması gereken nisaplar vardır ve bunun aranması gerekmektedir. Aranmıyorsa kanunun yapımı sırasında açık ve ağır bir sakatlık ortaya çıkacaktır. Yoklama istenememesi nedeniyle bir kanunun maddesi oylanırken, Genel Kurul'da toplantı yeter sayısının olup olmadığı tespit edilemeyecektir. Başka bir ifadeyle toplantı yeter sayısının çok altında bir sayıyla kanun maddesinin kabul edilmesi gibi, Anayasa'ya aykırı bir durum ortaya çıkabilecektir.

Madde 7: Değişiklik teklifinin 7'nci maddesi, TBMM İçtüzüğü'nün 58'inci maddesini düzenlemektedir. Buna göre, bir milletvekili veya bakanın kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir beyanın düzeltilmesini istemesi halinde istemin yazılı olarak Meclis Başkanlığına sunulması hükme bağlanmaktadır. Mevcut durumda bu düzeltme, sözlü olarak 5 dakikayı geçmemek üzere Genel Kurul'da yapılmaktadır. Düzeltmenin yazılı olarak yapılması sorunludur. Açık beyan halinde olması gereken bir şeyi gizlemek doğru değildir. Hata Genel Kurul'da yapıldıysa düzeltme de burada yapılmalıdır. Örneğin; bir milletvekilinin, “o silahlar Türkmenlere gitmiyordu, yemin ederim” dedikten sonra, değişen siyasi duruma göre yazılı olarak, Genel Kurulun ve kamuoyunun haberi

olmadan düzeltme yapması, siyasi etik ve şeffaflık açısından ne kadar uygun olacaktır? Bir başka sorun ise düzeltmelerin aşırı uzun yapılabileceği, hatalı konuşmanın içeriğinin değiştirilmesi gibi suiistimallerin doğabilmesi olasılığıdır.

Madde 8: Değişiklik teklifinin 8'inci maddesi, usul hakkında konuşmayı içeren İçtüzüğün 63'üncü maddesini düzenlemektedir. Buna göre, “usul tartışmaları açıldığı durumlarda onar dakikayı geçmemek şartıyla lehte ve aleyhte en fazla iki kişiye söz verilir” hükmü, yine bir kısıtlamayla üçer dakika ile sınırlandırılmıştır. Usul hakkında parlamento üyelerinin görüş bildirmesi, bir anlamda Meclis Başkanı'nın da denetiminin sağlanması anlamına gelmektedir. Usul hakkında yapılacak görüşmelerin sürelerinde azaltmaya gitmek, demokratik bir hakkın ihlalidir. Yine bu gibi düzenlemeler, parlamento hukuku anlamında teamüllerin oluşturulması için de temel olacaktır. Buna göre, TBMM Başkanı ve oturumu yöneten Başkanvekiline güvenmek esas olmalı, söz hakkı kısıtlanmadan onar dakika kalmalıdır. Üçer dakika ile bunu sınırlamak, bir anlamda onar dakikaya kadar teamüle dayanarak söz verebilecek bir Meclis Başkanı'na güvensizlik ifadesi olacaktır.

Madde 9: Değişiklik teklifinin 9'uncu maddesi, tasarıların Meclis Başkanı tarafından komisyonlara havaleyle ilgili itirazın sözlü yapılmasını hükme bağlayan İçtüzüğün 73'üncü maddesini düzenleyerek, bu itirazın yazılı yapılmasını hükmetmektedir. İtiraza konu olan düzenleme, yasama faaliyetini doğrudan ilgilendirmektedir. Başka bir ifadeyle Parlamentonun ana görevlerinden birini düzenlemektedir. Bahsi geçen itirazın yazılı olması doğru değildir. Milletvekilinin, kanun tasarısının havalesine ilişkin itirazını sözlü olarak Genel Kurulda gerçekleştirmesi, konunun Genel Kurul ve kamuoyu tarafından bilinmesi anlamında zorunludur.

Madde 10: Bu madde, TBMM İçtüzüğü'nün 81'inci maddesini düzenlemektedir. Anayasa değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin tümü açık oylamaya tabi işlerden değilse en az yirmi milletvekilinin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde işaret oyuyla yapılmasını hükmeden teklifte, maddelerin oylamasında açık oylama usulü tamamen kaldırılmaktadır. Bu durumda; özellikle temel kanun görüşmelerinde, bir milletvekilinin veya siyasi parti grubunun, görüşülen teklif veya tasarının tümüne karşı olmamakla birlikte, bazı maddelerini kabul etmemesi ya da tasarı veya teklifin tümüne karşı olmakla birlikte bazı maddelerini kabul etmesi halinde; o milletvekili veya parti grubunun tavrının açık olarak

kayıtlarda yer alması, kamuoyunun dikkatine sunulması ve tarihe düşülecek bir not olması bakımından önemlidir. Getirilen düzenleme, Milletvekilinin seçmenlerine karşı görevini yerine getirmesine bu açıdan engeldir. Genel Kurul’da herhangi bir kanun tasarısı ya da teklifinin maddeleri üzerinde görüşmeler sürerken, gerek yoklama talebinin sınırlandırılması gerekse açık oylama talebinin kaldırılması, yasama görevini yerine getirmesi bakımından parlamentonun saygınlığına gölge düşürecektir. Teklif maddesinden anladığımız kadarıyla açık oylamanın kaldırılması, yoklama talebinin daraltılması nedeniyle mecburiyetten kaynaklanmıştır ki zaten sakat bir düzenlemenin daha da sorunlu hale gelmesine neden olacaktır. Şöyle ki bir tasarısı ya da teklifin maddelerinin görüşülmesinde yoklama talebi kaldırıldığı takdirde, toplantı yeter sayısı olmadan bir maddenin oylanması ve kabulü/reddi söz konusu olabilecektir. Eğer açık oylama kararı alınırsa, isim isim kimlerin ne oy kullandığı kaydedileceğinden, o an toplantı yeter sayısının olmadığı da alenileşecektir ve bunun tespiti oylama sonucundan anlaşılacaktır. Bahsi geçen durum kanunların sakatlanmasına neden olacağı gibi, Anayasa Mahkemesi önünde “toplantı yeter sayısı olmadan karar alınması” biçiminde ileri sürülebilecektir. Yasama iradesinin sakatlanmaması için yoklama talebinde daraltmaya gidilmemeli, açık oylama kaldırılmamalıdır.

Madde 11: Teklifin 11’inci maddesi İçtüzük madde 87’yi değiştirmektedir. Maddenin gerekçesi şöyledir: “Kanun tasarısı veya teklifleri üzerinde verilen değişiklik önergelerinin hem verilmesi hem de aykırılık sırasına göre okunması Genel Kurul çalışmalarında zaman israfına neden olduğundan, önergelerin sadece aykırılık sırasına göre okunup işleme alınması öngörülmekte, aynı şeylerin iki defa okunmasının anlamsızlığı nedeniyle bir kere okunması düzenlenmektedir.” Düzenlemede herhangi bir sorun bulunmamaktadır.

Madde 12: Bu madde, İçtüzüğün 102’nci maddesinde değişiklik öngörmektedir. Buna göre genel görüşme önergelerinin Genel Kurulda okunması işleminden vazgeçilmekte bunun yerine verilen önerge ve özetinin milletvekillerine ve hükümete bildirilmesi esası getirilmektedir. Önerge metni ya da özetinin Genel Kurulda okunmaması durumunda, kendisine bildiren metni okuyamamış Milletvekili ve/veya ekranları başında Genel Kurul görüşmelerini izleyen bir yurttaş konudan nasıl bilgi sahibi olacaktır? Sadece birkaç dakika sürecek bir işlemi kaldırarak, Anayasa’ya (Anayasa madde 98) aykırı biçimde, Milletvekilinin bilgi edinme faaliyetini kısıtlamak kesinlikle yanlıştır. Yine Anayasa’da sıklıkla ifade bulan demokrasinin ilkelerinden hesap vermeye, hesap sormaya ve şeffaflığa aykırıdır.

Madde 13: Değişiklik teklifinin 13'üncü maddesiyle İçtüzüğü'nün 143'üncü maddesinde düzenleme yapılmaktadır. Buna göre Anayasa, kanunlar ve İçtüzük gereğince işaret oyuna yahut gizli oya başvurulması zorunlu olmayan hallerde açık oylama yapılması en az yirmi milletvekilinin yazılı istemine bağlı olması öngörülmektedir. On beş olan bu sayının yirmiye çıkarılmasıyla açık oylamanın zorlaştırılması söz konusudur ki düzenleme bu nedenle doğru olmayacaktır. Milletvekillerinin seçmenlerine karşı görevini yerine getirmek istemesi üzerine, iradesini açıkça beyan etmek için açık oylama talebinde bulunması demokrasinin gereğidir. Açık oylama talebinin zorlaştırılması ise antidemokratik bir düzenlemedir.

Madde 14: Değişiklik teklifinin 14'üncü maddesi, kınama cezasını hükme bağlayan İçtüzüğü'nün 160'ıncı maddesini düzenleyerek; Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, tesis, eklenti ve arazisine silahlı olarak girenler ve Genel Kurulun çalışma düzenini ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve benzeri materyali getiren ve kullananlara kınama cezası verilmesini öngörmektedir. Öncelikle belirtmek gerekirse Genel Kurul'da sürdürülen görüşmeler esnasında kullanılan kimi döviz, pankart ve materyaller, konunun daha iyi açıklanması, etkili anlatılması için yardımcı unsur olabilmektedir. Ayrıca, "Genel Kurulun çalışma düzenini ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve benzeri materyal" tamamen yoruma açık, belirsiz ve keyfiliğe neden olabilecek bir hükümdür. Belirtilen unsurların huzur bozuculuğu kime göre ve nasıl değerlendirilecektir? Çerçevesi belirsiz, subjektif, çoğunluğun gücüyle, nereye gideceği belli olmayan, Genel Kurulun çalışma düzenini ve huzurunu bozucu gibi geniş kavramlarla yapılacak bir düzenleme, ifade özgürlüğüne ve yasama dokunulmazlığına aykırıdır. Maddedeki ifade, kişiden kişiye değişiklik gösterebileceği gibi, adaletsiz bir ceza verilmesinin de önünü açabilecektir. Yine bu gibi ifadeler despotizmin ve sayısal çoğunluğa güvenmenin en tipik örneğidir, kabul edilemez. Unutulmasın ki kanuni düzenlemeler herkes için genel ve geçer nitelikte yapılmaktadır. Bugün teklif sahibi iktidar partisi, ilerleyen süreçte muhalefet görevini üstlenebilir ve kendilerinin de söz hakkına ihtiyacı olabilir. Bu nedenle burada asılan milletvekillerinin söz söyleme ve sözünü etkili söyleme hakkını sağlayacak demokratik hükümler koymaktır. Bahsi geçen belirsiz ifade, Anayasa'nın Cumhuriyetin nitelikleri başlıklı 2'nci, Düşünce ve kanaat hürriyeti başlıklı 25'inci, Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları başlıklı 67'nci, Yasama dokunulmazlığı başlıklı 83'üncü, İçtüzük, siyasi parti gurupları ve kolluk işleri başlıklı 95'inci maddelere aykırılık taşımaktadır.

Madde 15: Değişiklik teklifinin 15'inci maddesi, Meclisten geçici çıkarma cezasını düzenleyen İçtüzüğü'nün 161'inci maddesini değiştirerek; “Görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Başkanına, Başkanlık Divanına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline ve milletvekiline hakaret etmek, Türk Milletinin tarihine ve ortak geçmişine yönelik hakaret ve ithamda bulunmak, Anayasanın ilk dört maddesinde çerçevesi çizilen Anayasal düzeni tahkir ve tezyif etmek, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak” eylemlerine geçici çıkarma cezası getirmektedir. Günümüzde, on binlerce kişinin, en küçük eleştiride parti üyesi Cumhurbaşkanı'na hakareten yargılandığı ülkemizde, getirilen bu madde ile muhalefet milletvekillerinin susturulması amaçlanmaktadır. Üstelik teklifin 16'ncı maddesiyle bunun para cezasına bağlanması kabul edilemez. Bu hüküm; yoruma açık, belirsiz ve keyfiliğe neden olabilecek ifadeler de içermektedir. Meclis kürsüsü özgürlüğün kürsüsüdür. TBMM İçtüzüğü'nün 161'inci maddesinin 1'inci fıkrasının 4'üncü bendinde yer bulduğu biçimiyle “hakaret etmemek, şiddet içermemek, şiddeti, terörü özendirmemek, teşvik etmemek” kaydıyla bu kürsüden düşünceler özgürce ifade edilebilir. Başka bir ifadeyle bu eylemler mevcut İçtüzük'te, cezai yaptırıma zaten bağlanmıştır. Kürsü dokunulmazlığının özü de budur. Örneğin; ortak tarih konusu, kişisel olarak farklı yorumları barındırabilmektedir. Tarihteki aynı olaya farklı bakış açısı olması ve bunun özgürce ifade edilebilmesinin karşılığı disiplin cezası olmamalıdır. Başka bir örnek vermek gerekirse Anayasa'nın 2'nci maddesinde yer bulan laikliğin, Anayasa'dan çıkarılması gerektiğini söyleyen mevcut TBMM Başkanı, bu düzenlemede nasıl değerlendirilecektir? CHP olarak bizim, ülkemizin ve milletimizin bölünmez bütünlüğü ve Anayasa'nın ilk 4 maddesinin titizlikle korunması gerektiği konusunda herhangi bir tereddüdümüz bulunmamaktadır. Ancak, demokrasi aynı zamanda düşünce ve ifade özgürlüğüdür. Bir İçtüzük demokrasisi yaratarak bu düşünce ve ifade özgürlüğünü ortadan kaldırmak doğru değildir. Öngörülebilirlik ve hukuki güvenlikten yoksun bu düzenlemenin demokrasiye, Meclis'in ve Milletvekilliğinin saygınlığına ciddi zarar getireceği şüphesizdir. Kaldı ki Anayasa'ya aykırı (Anayasa madde 25 ve 83) bir düzenleme söz konusudur. Demokrasi ve ifade özgürlüğü, Genel Kurul'da İçtüzüğe teslim edilmemeli, itham gibi belirsiz ifadelerle başvurulmamalıdır. Kaldı ki “itham” gibi belirsiz bir ifadenin nasıl keyfi sonuçlar doğuracağı tahmin edileceği için teklif sahipleri tarafından Anayasa Komisyonu görüşmeleri sırasında verilen bir önerge ile sorunlu noktalar düzeltilmeye çalışılmıştır.

Madde 16: Değişiklik teklifinin 16'ncı maddesi, İktüzük madde 163'teki disiplin cezalarında savunma ve özür dileme kenar başlığına "kesinti" ibaresini eklemektedir. Mevcut maddede geçici çıkarma cezasına uğrayan milletvekilinin izin alıp kürsüden af dilemesi durumunda Meclise derhal girme hakkı, getirilen teklifle izleyen birleşime çevrilmiştir. Başka bir ifadeyle af dileyen milletvekiline o birleşim için ceza verilmeye devam etmektedir. Ayrıca telif maddesinden, Milletvekili af dilese dahi kendisine para cezasının uygulanacağı anlaşılmaktadır. Bahsi geçen düzenlemede kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte biri, Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin ise bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisinin kesilmesi öngörülmektedir. Keyfi verilebilecek bir kararda, Milletvekiline bir de para cezası öngörmek ne hukuk ne adalet ne ifade özgürlüğü ne de yasama ve kürsü dokunulmazlığıyla bağdaşır. Bu düzenlemeler ile özür müessesesi ortadan kaldırılmakta ve yasama sorumsuzluğunun içi boşaltılmaktadır. Yasaların suç saymadığı bir düşüncenin açıklanmasını para cezası ile cezalandırmak demokrasi ve ifade özgürlüğü ile bağdaşmaz. Ayrıca, kınama ya da geçici çıkarma cezası karşılığında milletvekili ödenek ve yolluklarından kesinti yapılması, cezalara neden olacak durumların meşrulaşması anlamına gelecektir. Bu durumda parayı ödeyebilen Milletvekilinin, 'kınama' ve 'geçici olarak Meclis'ten çıkarma' cezalarını gerektirecek suçu işleyebilmesi rahatlığı sonucu doğabilecektir. Milletvekilinin, "hakaret etmemek, şiddet içermemek, şiddeti, terörü özendirmemek, teşvik etmemek" kaydıyla yapacağı eleştirel bir konuşmasına keyfi yorumlara dayanarak cezai yaptırım uygulanabilme olasılığı Anayasa'nın Cumhuriyetin nitelikleri başlıklı 2'nci, Egemenlik başlıklı 6'ncı, Yasama yetkisi başlıklı 7'nci, Düşünce ve kanaat hürriyeti başlıklı 25'inci, Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları başlıklı 67'nci, Yasama dokunulmazlığı başlıklı 83'üncü maddelerine aykırılık taşımaktadır. Bir diğer nokta ise teklifin özensiz hazırlandığının göstergesidir. TBMM İktüzüğü'nün 156'ncı maddesi, Milletvekillerine verilebilecek cezaları "uyarma, kınama ve Meclisten geçici olarak çıkarma" biçiminde düzenlemiş, buraya "para cezası" ya da "kesinti" yazmamıştır. Başka bir ifadeyle İktüzük'te yer almayan bir yaptırım başka bir maddeye konulmak istenmektedir. Eğer bu kesinti, yeni bir yaptırım olarak değil de kınama cezasının kapsamında değerlendirilecekse, af dileyen bir Milletvekili, Genel Kurul'da oturuma katılma hakkı elde ederken, neden para kesintisiyle cezalandırılmaktadır? Bu karmaşıklığın demokrasi yönünde düzeltilmesi gerekmektedir.

Özü itibariyle bu teklif, içtüzük değişikliği değil, OHAL KHK'sı niteliğindedir. KHK gibi yürürlüğe konulmuyor olması, onun bu özelliğini ortadan kaldırmaz. Teklif, içtüzüğü düzenlemekten öteye, Milletvekillerini hizaya getirmeyi ve sadece Milletvekillerini değil, Meclis'i susturmayı amaçlamaktadır. Düşük yoğunluklu demokrasilerde ve Orta Asya tipi otoriter rejimlerde örneği görülebilecek ve özü itibariyle "Meclis içi darbe" niteliğinde olan bir içtüzük değişikliğiyle karşı karşıyayız. Hepimiz biliyoruz ki suskun bir parlamentodan konuşan bir parlamentonun içtüzüğü çıkmaz; suskun bir parlamentodan konuşan bir parlamentoya uygun uyum yasaları çıkmaz.

Yukarıda saydığımız gerekçeler nedeniyle teklife muhalifiz. 21.07.2017
Saat 17:48

Bülent Tezcan
Aydın

Muharrem Erkek
Çanakkale

Murat Emir
Ankara

Uğur Bayraktutan
Artvin

Nurhayat Altaca Kayışoğlu
Bursa

Akın Üstündağ
Muğla

MUHALEFET ŞERHİ

2/1783 Esas Sayılı “Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi”ne ilişkin muhalefet şerhimiz aşağıdaki gibidir.

1. Genel Olarak

7 Haziran 2015 seçim sonuçlarının Cumhurbaşkanı ve AKP tarafından tanınmaması ve barış sürecinin askıya alınması, Türkiye’yi yeniden şiddet sarmalının içine sürüklemiştir. Ağır ve gittikçe daha da ağırlaşan insan hakları ihlallerinin damgasını vurduğu bu süreçte iktidar, dört adımda varlığını güçlendirme imkanı yakalamıştır. 1 Kasım seçimleriyle iktidarı yeniden yakalayan AKP, 8 Haziran 2016 günü dokunulmazlıkların kaldırılması ve 4 Kasım günü HDP’nin eş genel başkanlarının da aralarında olduğu milletvekillerinin tutuklanmasıyla muhalefetsiz bir iktidar tesis etme iradesini açıkça ortaya koymuştur. 20 Temmuz 2016 günü olağanüstü hal ilanı ile yürütme, çok geniş ve denetimsiz yetkilerle donatılmış, bu yetkileri de fütursuzca muhalefeti sindirmek için kullanmaktan çekinmemiştir. Son olarak 16 Nisan 2016 günü, sonuçlarının meşruiyeti tüm kesimlerce benimsenmemiş olan referandum ile olağan dönemde de güçler ayrılığının olmadığı, denetimin son derece sınırlandırıldığı ve en önemlisi tüm yetkinin tek kişide toplandığı bir rejim inşa edilmiştir. Tüm bu aşamalarda, gerek yasal olarak gerekse fiilen yürütme orantısız ve denetimsiz bir biçimde güçlenirken, TBMM gün geçtikçe işlevsizleştirilmiş, yetki ve görevlerini kaybetmiştir.

TBMM’de ikinci büyük muhalefet partisi olarak faaliyetini sürdüren HDP’nin eş genel başkanlarının da aralarında olduğu 15 milletvekili tutuklanmıştır. Referandum sürecinde 10

milletvekili hapiste olan HDP yasama sürecine bu önemli eksikle dahil olmuş, seçim çalışmalarını da binlerce parti yöneticisi ve çalışanı hapisteyken yürütmüştür. Alelacele ve eklektik bir teklifle getirilen bu değişikliğin uygulanabilmesi için uyum yasalarının çıkarılması mecburidir. Hukuk sistemimizi derinden sarsacak bir hukuk mühendisliği anlamına gelen bu süreçte muhalefetin sesini kısmak, gündem belirleme araçlarına el koymak ve sonuç olarak çoğunluğun sesini tek ses kılmak amacıyla bu içtüzük çalışması gündeme gelmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde değişiklik teklifi her ne kadar 7 Temmuz 2017 günü, AKP ve MHP'li milletvekillerinin imzasıyla TBMM Başkanlığı'na sunulmuşsa da, değişikliğe dair 'talimat' 13 Haziran günü Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından, AKP Grup Toplantısı esnasında yaptığı konuşma ile verilmiştir. Erdoğan'ın art arda gelen açıklamaları, telaşla bir değişiklik teklifi hazırlanması mecburiyetini tetiklemiş, komisyon çalışmaları da aynı telaşla devam etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İçtüzük yapma geleneğine bakıldığında, yıllara yayılan çalışmaların ürünü olarak ortaya çıkan metinler yerine, çalakalem yazılmış, Anayasa ve İçtüzük ile hatta kendi kendisiyle çelişen ifadelerle dolu bir metni hoyrat bir telaşla Meclis'e taşımak, basit bir hukuka aykırılık sonucunu doğurmaz. Bu telaş sadece metni sakatlamakla kalmaz, ileride bu metnin izi sürülerek yapılacak yasama faaliyetlerini de sakatlar.

Bu İçtüzük değişikliği ile getirilmek istenen düzen, iki temel başlık altında incelenebilir. Bunlardan ilkinin başta yeni rejime uyum yasaları olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılacak tüm yasama faaliyetleri esnasında muhalefetin sesini kısmak şeklinde özetlemek mümkündür. İkincisi ise, özellikle değişiklik teklifinin 14, 15 ve 16. maddelerinde karşımıza çıkan düzenlemedir. Bu düzenlemeyle anayasal güvence altındaki kürsü dokunulmazlığı ve ifade hürriyeti ortadan kaldırıldığı gibi, tüm milletvekilleri çoğunluğun sözcükleriyle kendilerini ifade etmeye zorlanmakta, farklı fikirler veya ifade biçimleri cezalandırılmaktadır.

Bu çerçevede öncelikle usulî değerlendirmelere yapıldıktan sonra teklifin hangi gerekçelerle anayasaya aykırı olduğu izah edilecektir. Esasa ilişkin incelemede de yukarıda zikredilen iki başlık altında, maddelere ilişkin değerlendirmelerimize yer verilecektir.

2. Usul Açısından Değerlendirme

Halkın iradesinin tecelli ettiği yer olan parlamentoların işleyişi içtüzük ile belirlenir. Bu itibarla içtüzükler, halkın iradesinin yasa yapım sürecine en adil ve iyi şekilde yansımaları

gözetdiği ve milletvekillerine en uç ve aykırı görüşleri dilediğince ifade edecek zemini sunduğu ölçüde demokratik bir hukuk devletine uygun olurlar. Öte yandan içtüzük, tüm milletvekillerinin giyimlerinden çalışma usullerine çok geniş alanda düzenlemeler yaptığı için, milletvekillerinin tamamını ilgilendiren bir metindir. Bu nedenle AKP'nin, bir süredir kesif bir milliyetçilik zemininde uzlaştığı MHP ile muhalefetin tüm itirazlarına kulak tıkayarak yaptığı değişiklik, tüm demokratik kriterlere ve çoğulculuk esasına aykırıdır. Konjonktürel olarak gücü elinde tutan bu iktidar bloğunu oluşturan milletvekillerinin, kendi elleriyle temsil yetkilerini sınırlandıran düzenlemeleri hayata geçirme çabası, halk iradesinin halkı temsil ettiğini söyleyenlerce itibarsızlaştırılması, Meclis'in milletin meclisi olma vasfını yitirmesi sonucunu doğuracaktır.

23. ve 24. yasama dönemlerinde oluşturulan İchtüzük Uzlaşma Komisyonları gibi çalışmalar çöpe atılmıştır. 23. dönemde kurulan ve o dönem DTP Grup Başkanvekili olan, şu an hukuksuzca cezaevinde tutulan Eş Genel Başkanımız Selahattin Demirtaş'ın yer aldığı, diğer partilerden de birer üyenin olduğu İchtüzük Değişikliği Uzlaşma Komisyonu bir taslak metin oluşturmuşsa da, iktidar bu taslağı Genel Kurul gündemine getirmemiştir. 24. dönemde de benzer şekilde, dört siyasi parti grubundan birer üyenin bulunduğu İchtüzük Komisyonu oluşturulmuş ve çalışmalarını bitirmeden, AKP kendi İchtüzük değişiklik teklifini 156 sıra sayılı gündem ile dayatarak Genel Kurul'a getirmiş ve bugün bu teklife imza veren muhalefet partisi de dâhil olmak üzere tüm partilerden aldığı büyük tepki üzerine geri adım atmak zorunda kalmıştır. Bu dönemde uzlaşma arayan çoğulcu bir yöntem ile sayı üstünlüğünün verdiği otoriteye dayanan dayatmacı bir yöntem arasında gidip gelen AKP, bu son teklif ile çoğunlukçu bir üsluba savrulmakla yetinmemiş, Meclis çalışmalarının geleceğini de tüm çoğunluk partilerinin tahakkümüne teslim etmiştir. Geçmişteki çalışma ve uzlaşıların hiç dikkate alınmamasının üstüne, içtüzük görüşmeleri boyunca bu dönemde uzlaşılan bazı hususlar hem bütünlüğünden hem bağlamından kopararak muhalefet partilerine dayatılmıştır. Bu çarpıtma, İchtüzük değişiklik teklifinin gerekçesinde yer alan "*İchtüzük değişiklik metni hazırlanırken 23 ve 24. dönemlerde kurulan İchtüzük Uzlaşma Komisyonlarında parti gruplarının üzerinde anlaştığı değişiklikler esas alınmış ve geliştirilmiştir*" ibaresinde de görülmektedir. Özetle, eşit temsil ilkesine dayanarak, grup başkan vekilleriyle görüş birliği temelinde belirlenen başkaca bir yöntem ile bu çalışmaların yapılması demokratik bir tercih olurdu.

İchtüzük teklifi nasıl bir telaşla TBMM gündemine getirildiyse, aynı telaşla görüşülmüş ve alt komisyon süreci tamamlanmıştır. Tıpkı son dönemde Anayasa Komisyonu gündemine alınan

diğer çok temel değışikliklerde olduğu gibi, İttüzük değışikliğinin gerekçesinde de sürat vurgusu vardır. Ülkenin sorunlarının süratle çözümü için Parlamento'nun yeterince hızlı çalışmadığı gerekçede yazılmıştır. Esas komisyon tartışmalarında, alt komisyona nazaran muhalefete daha geniş söz hakkı tanınmışsa da, bu ileri sürülen itirazların değerlendirilmesi ve teklifin katılımcı bir biçimde yeniden ele alınıp, muhalefetin itirazları doğrultusunda demokratikleşmesine evrilmemiştir. İktidarda adeta bir saplantıya dönüşen hızlanma gayesi üzerinde de kısaca durmak gereklidir. Bu noktada Alain Badiou'ya kulak vermek gerekirse, *"Hız tutarsızlığın maskesidir. Felsefe bir yavaşlatma işlemi önermelidir. Hızlanma buyruğu karşısında düşünceye ait bir zaman inşa etmelidir."* Bugün Parlamento'da fikirler hıza kurban edilmektedir.

Bu itibarla, önümüzdeki İttüzük teklifinin getiriliş biçimi, içeriğinden bağımsız olarak hayli sorunludur. Önceki yasama dönemlerindeki uzlaşma kültüründen uzak, olgunlaşan tartışmalara terstir. Dolayısıyla bu teklifin bütünüyle geri çekilerek, Meclis'teki tüm siyasi partilerin temsil edildiğı bir uzlaşma komisyonu ile yeni ihtiyaçlar da dikkate alınarak bir değışiklik yoluna gidilmesi HDP olarak ilkesel önerimizdir.

3. Anayasa'ya Aykırılık Açısından Değerlendirme

Halkların iradesini temsil eden milletvekillerinin iradesinin yasama faaliyetine nasıl yansıtacağı düzenleyen içtüzükler, iktidar ile muhalefet arasında denge kuran, gücün kullanım çerçevesini belirleyen ve gücü hukukla sınırlayan metinlerdir. Anayasa Mahkemesi'nin isabetle belirttiğı gibi, *"Normlar hiyerarşisinde en üst noktada yer alan Anayasa, yasalar gibi İttüzük'ün de dayanağı ve belirleyicisidir. Bu nedenle demokratik bir devlette meclislerin kendi iç çalışmalarını serbestçe düzenleme konusunda yetkileri de Anayasa ile sınırlıdır"*¹. Bu çerçevede Anayasa yok sayılarak bir içtüzük ihdas edilemez. Anayasa'ya uygunluk mecburiyeti olan içtüzükler, kendi içlerinde de tutarlı olmak ve İttüzük'le belirlenen kurallarla uyumlu olmak durumundadır. Bununla beraber içtüzük hazırlanırken, parlamentonun teamül hukuku da göz ardı edilemez. İttüzük, norm yaratıcı niteliğı nedeniyle gelecekteki yasama işlemlerinin yükünü de sırtlamaktadır. Bu nedenle demokratik nitelikten uzaklaşması, baştan aşağı hukuk sistemini etkileyecek önemdedir. Anayasa'ya aykırılık iddialarının titizlikle denetlenmesi gerekirken, komisyon çalışmalarında üstünkörü ele alınması ve hiçbir düzenlemenin yeniden gözden geçirilmemesi bu itibarla tedirgin edicidir.

¹ AYM, E. 2001/129, K. 2002/24, 31.1.2002 günlü karar, RG. 18.6.2002, 24789.

3.1. Anayasa'nın 2. maddesine aykırılık

Anayasa Mahkemesi bugüne dek İçtüzük düzenlemelerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetlerken sık sık 2. maddede yer alan "demokratik hukuk devletinin" gereklerine atıfta bulunmuştur. Bu denetimi yaparken mahkeme, yasama faaliyetlerinin tıkanmaması ile muhalefetin bilgi edinme, fikir oluşturma ve bu fikirleri ifade etme hakları arasında bir denge kurmaya çalışmıştır. Bazı sınırlamalar, hakkın kötüye kullanılarak yasama faaliyetinin engellenmesini önlemek amacıyla, ama muhakkak durumun gerektirdiği ölçüde olmak kaydıyla kabul edilebilir bulunmuştur. Buna mukabil Mahkeme, yasama etkinliklerinin ayrılmaz bir parçası olan görüşme ve önerge vermenin bütünüyle yasaklanması, milletvekillerinin görüşlerini ifade etmelerinin engellenmesi veya orantısız bir biçimde sınırlanması gibi halleri, Anayasa'nın 2. maddesine aykırılık olarak değerlendirmiştir. Örneğin AYM, yukarıda da zikredilen kararında, kanun tasarısı ve tekliflerinin tümü hakkında yapılan konuşmaların kısıllığını da nazara alarak, beş dakikalık sürenin yasama faaliyetlerine katılımını ve siyasi parti grupları, hükümet ve komisyonun işlevlerini yerine getirmelerini sağlayacak yeterlikte olmadığı sonucuna varmıştır². Mahkeme aynı kararda, komisyon ve hükümetin verebileceği önergeleri sınırlanmazken, milletvekillerinin yalnızca dört önerge verebileceğini düzenleyen maddeye ilişkin de şu değerlendirmeyi yapmıştır³: "*Çoğunluğa karşı azınlığın, iktidara karşı muhalefetin haklarının korunmadığı bir rejim demokratik sayılamaz. Bunlar arasında bir denge kurulması, uzlaşma sağlanması demokrasinin gereğidir.*"

Anayasa'nın getirdiği ve Anayasa Mahkemesi'nin sınırını çizdiği bu anayasallık kriteri ile değerlendirecek olursak, değişiklik teklifinin pek çok maddesinde öngörülen süre kısıtlamaları Anayasa'nın 2. maddesine aykırılık teşkil eder. Aşağıda detaylı bir biçimde ele alınacaksa da, değişiklik teklifinin ikinci maddesinde parti gruplarının grup önerilerine kırk dakika yerine on dört dakika ayrılmasını öngören düzenleme bunlardan biridir. Böylece ülkenin önemli sorunlarını konuşma süresi de üç dakikaya indirilmektedir. 3. madde ile öngörülen düzenleme yukarıdaki içtihadı göre Anayasa Mahkemesi'nin iptal gerekçesine bire bir uymaktadır. Tasarı, teklif ve KHK'ların esas komisyon görüşmelerinin 45 gün içinde sonuçlandırılmaması halinde, doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasına ilişkin olan bu düzenleme, bu işlemler üzerine hükümet ve teklif sahibinin beşer dakikalık söz hakkını muhafaza ederken, milletvekilinden bu hakkı almıştır. Karar uyarınca, "*İçtüzüğün 81.*

² AYM, E. 2001/129, K. 2002/24, 31.1.2002 günlü karar, RG. 18.6.2002, 24789, s. 24.

³ AYM, E. 2001/129, K. 2002/24, 31.1.2002 günlü karar, RG. 18.6.2002, 24789, s. 25.

maddesinin dördüncü fıkrasında, "Maddeler üzerinde siyasî parti grupları, hükümet ve komisyona beşer dakika süre ile söz verilir" denilerek bunlarla ilgili daha önce on dakika olan konuşma süresi beş dakikaya indirilmiş, ayrıca üyeler hakkında bir düzenleme getirilmeyerek üyelerin daha önce beş dakika olan maddelere ilişkin söz hakları tümüyle ortadan kaldırılmıştır. İktüzük değişikliğine ilişkin teklifin gerekçesinden, bu düzenlemenin de Genel Kurul çalışma süresinin rasyonel kullanılarak daha çok kanunun daha kısa sürede sonuçlandırılması, bu yolla TBMM'nin çalışmalarındaki verimliliğinin artırılması amacıyla yapıldığı anlaşılmaktadır. (...) Dava konusu dördüncü fıkarda, üyelerle ilgili bir düzenleme getirilmeyerek, bunların daha önce beş dakika olan konuşma süreleri kaldırılmış böylece maddeler üzerinde söz almaları engellenmiştir. Bu durumun, yalnız seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün milleti temsil eden milletvekillerinden, bağımsızlar ile TBMM'nde grubu bulunmayan siyasî partilerin, yasama etkinliklerinin bir bölümüne katılamamaları, bu bağlamda, Meclis iradesinin eksiksiz olarak yansıtılamaması sonucunu doğuracağı açıktır. (...) Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir".

Kararda hem milletvekillerinin iradesinin TBMM'ye tam olarak yansımaları güvence altına alınmış, hem de hükümet, komisyon ve milletvekilleri arasındaki dengenin hükümet lehine orantısız bozulmasının önüne geçilmiştir. Oysa düzenleme, böyle bir denge gözetilmeden yapılmıştır.

Değişiklik teklifinin 2. maddesinde yer alan, grup önerileri üzerine 40 dakika konuşma hakkının 14 dakikaya indirilmesi, 7. maddesinde tutanak üzerinde düzeltme yapılmasına sözlü olarak izin verilmesini kaldıran hüküm, 8. maddesinde usul hakkında konuşmanın süresini daraltan hüküm, komisyona havale işlemine itiraz eden vekilin söz hakkını kaldıran 9. madde, milletvekillerinin önergelerde kaleme aldıkları tutumların tam olarak kayda geçmesini imkansız kılan 11. madde, külli bir yasak rejimi öngören 14, 15 ve 16. maddeler, bu sebeplerle Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır.

Anayasadaki kuvvetler ayrılığı ilkesi 16 Nisan 2017 referandumu ile ortadan kaldırılarak kuvvetler tek elde adeta birleşmiştir. Yasama karşısında yürütmenin orantısız ve kontrolsüz biçimde yetkilendirildiği bu yeni rejimde Meclis de etkisizleştirilmektedir. İktüzük değişikliği anayasa değişikliğinin bu niteliğiyle uyumludur ve iktidar partisinin 2011'den sonra niyetlendiği ve hedeflediği çoğunlukçu yönetim anlayışına dair attığı adımlardan kritik bir tanesidir.

3.2. Anayasa'nın 6, 7 ve 87. maddelerine aykırılık

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasa'nın 7. maddesi uyarınca millet adına yasama yetkisini icra eder. Bu yetkinin kaynağı da Anayasa'nın 6. maddesiyle düzenlenen egemenliktir. Bu temel dayanaklar çerçevesinde, TBMM'ye Anayasa'nın 87. maddesi uyarınca görev ve yetkiler verilmiştir. Bu çerçevede Parlamento halkların iradesiyle oluşan, temsil, denetim ve yasama olmak üzere üç temel fonksiyonu olan bir organdır.

Seçimle oluşan Parlamento aritmetiği, yasama dönemi boyunca korunmalı, böylece halkın iradesinin en iyi biçimde yasama organına yansması sağlanmalıdır. Oysa 7 Haziran seçimlerinde, HDP'nin barajı güçlü bir oy oranıyla aşması sonucu oluşan tablonun Cumhurbaşkanı ve AKP tarafından tanınmaması neticesinde erken seçime gidilmiştir. 1 Kasım'da HDP yeniden barajı aşarak TBMM'nin ikinci büyük muhalefet partisi koltuğuna oturmuştur. Bu sonucu da tanımayan iktidar, önce dokunulmazlıkları kaldırarak, ardından HDP'nin eş genel başkanlarının da aralarında olduğu milletvekillerini tutuklayarak bu aritmetiği değiştirmeye çalışmıştır. Bu süreçte HDP'nin eş genel başkanı Figen Yüksekdağ'ın milletvekilliği, dokunulmazlığının kaldırılmadığı bir dosyada, tamamen hukuka aykırı biçimde yürütülen bir yargılama sonucu düşürülmüştür. Bunu kesinleşen cezası nedeniyle Diyarbakır milletvekili Nursel Aydoğan'ın milletvekilliğinin düşürülmesi izlemiştir. Bununla da yetinmeyen iktidar, HDP'li üç milletvekili hakkında devamsızlık nedeniyle milletvekilliğinin düşürülmesi sürecini başlatmıştır. İki milletvekilinin komisyon süreci tamamlanmıştır. TBMM'nin kurulduğu günden bugüne dek, kesinleşen ceza nedeniyle milletvekilliğinin düşürülmesinin yalnızca bir örneği varken, devamsızlık nedeniyle milletvekilliğinin düşürülmesinin yalnızca iki örneği bulunmaktadır. Meclis tarihinde yeri olmayan bu uygulamaların bir dönemde HDP'ye yönelik icrası, iktidarın niyetini açık etmektedir.

Parlamentonun temsil, denetim ve yasama olmak üzere üç temel fonksiyonu vardır. Milletvekillerine yönelik baskı ve son anayasa değişikliğiyle meclisin fonksiyonları zaten zedelenmiştir. İçtüzük değişikliğiyle bu işlevler daha da daraltılmaktadır. Temsil ve denetim fonksiyonlarını dışlayan veya zayıflatan, sadece yasamayı, hem de iktidarın belirlediği şekliyle, yani yürütmenin gölgesinde icra etmeyi hedefleyen herhangi bir parlamenter düzenin Anayasa'ya uygun olduğu iddia edilemeyeceği gibi demokratik olduğu da iddia edilemez.

Teklif muhalefetin gündem belirleme, toplumun farklı kesimlerinin sorunlarını meclis kürsüsüne taşıma, iktidarı eleştirme mekanizmalarını son derece daraltmayı hedefleyerek

milletvekillerinin kürsüde konuşma sürelerini olabildiğince azaltarak ve milletvekillerinin kendilerini ifade biçimlerini siyasi iktidar blokunun keyfi cezalandırma mekanizmalarına teslim etmektedir.

Yukarıda zikredilen Anayasa Mahkemesi kararında, Anayasa'nın 87. maddesine referansla, *"kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Çağdaş demokrasilerde, siyasî tercihlerin ve kararların oluşumunun mümkün olan ölçüde geniş ve açık tartışmalarla sağlanması, iktidar ve muhalefet partileri ile milletvekillerinin seçmen önündeki sorumluluklarının gereğidir. Bu bağlamda, yasama işlevi yerine getirilirken, iktidar-muhalefet diyalogu içinde Meclis iradesinin yansıtılmasında yapılan konuşmalar kadar bir aydınlanma ve bilgilenme aracı olan soruların da önemi yadsınamaz."* denmektedir. Parlamenter sistemde parlamentoların yukarıda anılan fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için çeşitli mekanizmalar vardır. Başta denetim mekanizması olmak üzere, katılım, temsil gibi mekanizmaların işletilmesini sağlamak parlamentonun demokratik niteliğini korumanın ön şartıdır. Soru, meclis araştırması, gensoru, genel görüşme denetim fonksiyonunun ana unsurlarıdır. Grup önerileri de, muhalefetin ülke gündemine ilişkin önemli gördüğü konuları Parlamentoda tartışmaya açarak, kimi zaman sadece muhalefetin gündemi belirleyebildiği bir mekanizmadır. Teklifle bu mekanizma etkisizleştirilmektedir. İktidar değişikliği teklifiyle konuşmalar ile beraber milletvekillerinin kendilerini nasıl ifade edecekleri, kullanacakları kelimeler de kısıtlanmaktadır.

3.3. Anayasa'nın 25, 26, 83 ve 90. maddelerine aykırılık

Teklifin 14, 15 ve 16. maddeleri Anayasa'nın 25. maddesinde yer alan; *"Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz."* ve 26. maddesinde yer alan; *"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir"* hükümlerine aykırılık teşkil etmektedir.

Meclis bir forum niteliğindedir ve kesinlikle bürokratik bir mekanizma değildir. Ancak iktidar bloku Meclisi bir devlet dairesi olarak algılamak ve çalıştırmak istemektedir. Sundukları teklifte disipline ilişkin getirilmek istenen düzenlemeler de buna hizmet etmektedir. Teklifteki 14,15 ve 16. maddeler Anayasa 83'e çok net biçimde aykırı olmakla birlikte aynı zamanda Anayasanın 25, 26 ve 90'ıncı maddelerine de açık aykırılık teşkil etmektedir. Özellikle teklifin 16. maddesi ile tarihsel olaylarla ilgili tartışmalarda tekçiliği, yani hatırlama, kavrama

ve yorumlama biçiminde teklifi dayatmaktadır. Bu denli muğlak ve amacı milletvekillerini belli bir ideoloji çerçevesine hapsedme amacı güden bir düzenleme kabul edilemez. Bir milletvekilinin konuşma hakkını, kavrama, değerlendirme ve yorumlama biçimini bu şekilde iktidarın ve çoğunluğun tasarrufuna bırakan bir düzenleme, demokrasiyi apaçık ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi çok edici, aykırı, her türlü beyanı düşünce özgürlüğü kapsamında değerlendirmekte ve özellikle parlamenterlerin, siyaset yapanların yani doğrudan siyasi sorumluluk alanların ifade özgürlüğünü ise daha geniş yorumlamaktadır. Yani parlamenterler çok edici olmanın ötesinde ifadeler de kullanma hakkına sahiptirler. Parlamenterlerin ifade özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ile en geniş şekilde güvence altına alınmıştır. Dolayısıyla bu teklif metni, Türkiye'nin imzacı olduğu uluslararası hukuki belgeleri de yok sayan, açıkça ihlal eden bir niteliktedir. “İlk 4 maddeye aykırı beyanda bulunmak” demek Meclisi oluşturan çoğunluk, herhangi bir milletvekilinin konuya ilişkin herhangi bir ifadesine ceza verebilir demektir. Bu düzenleme ile Meclisin meclis olma vasfı ortadan kaldırılmakta, Meclis bir devlet dairesine, milletvekilleri de birer devlet memuruna dönüştürülmek istenmektedir. İfade özgürlüğünün geçerli olmadığı, muhalefet etmenin imkânsızlaştığı bir Meclis inşa edilmek istenmektedir. Milletvekillerini, mali haklarını kısıtlamakla, maaş kesintisi cezalarıyla tehdit etmek hem hukuk dışı hem de ahlak dışıdır; sadece anayasaya ve hukuk tekniğine değil, ahlaka da aykırıdır. Rövanşist duygularla hazırlanan içtüzük değişiklik metni ile sağlanmak istenen düzen, Türkiye'nin geleceğini de ipotek altına almaktadır. Son derece ironiktir ki iktidar, gelecekte kendisinin maruz kalacağı baskıların temellerini de kendi elleriyle hazırlamış olmaktadır. Bu teklifin 15. maddesi ile getirilmek istenenin tarihsel ve bal, ahlaki ve bal, siyasi ve bal ağır olup, getirilmeye çalışılan yasaklar ile tarih ve kültür de tek tipleştirilmeye çalışılmaktadır.

Anayasalar, değişebilir metinlerdir. İlk 4 maddenin mevcut Anayasaya göre değiştirilemez olarak kabul edilmesi, bu maddelerin tartışılmaz olduğu anlamına gelmez. 1982 Anayasası yürürlüğe girdiğinden bu yana ilk 4 maddesi dışında da, ilk 4 maddesi bağlamında da, sayısız eleştiriye konu olmuştur. Değiştirilemez olmayı, eleştirilemez olmaya indirgediğiniz anda demokratik zemin terk edilmiş, otoriter bir sisteme geçilmiş olunur. Anayasalar insan yapımıdır ve insan yapımı olan bütün metinler gibi, bütün diğer eserler gibi eleştirilebilirler. Çoğulcu sistemlerde her bir parti farklı bir görüşle, farklı bir programla seçim yarışına girer, siyasi rekabete girer. Buradan seçilen her milletvekili milleti temsil eder, ancak kendi yarışa girdiği siyasi partinin programlarını, görüşlerini, kendi seçmenini, kendisini doğrudan seçen

seçmenin taleplerini, umutlarını, beklentilerini ve rahatsızlıklarını yerine getirme yükümlülüğünü alır. Millet dediğiniz şey tek bir görüşten, tek bir inançtan, tek bir kültürden, tek bir etnik yapıdan oluşan bir şey değildir. Dolayısıyla yurttaşlar topluluğu, çoğulcu bir yapıdır. Bu görüş farklı bir anlayışa vücut verir, çoğulcu anlayışta ise bütün seçimler ancak çoğulcu bir yarış, farklılıkları farklı talepleri, rahatsızlıkları temsil eden bir yarış olursa anlam ifade eder. Eğer bu Meclise yansımayacaksa, Meclise gelen herkes tek bir görüşü savunacaksa, sadece ayrıntılarda farklı görüşler savunacaksa bunun adı demokrasi değildir, böyle bir Parlamento da demokratik bir Parlamento değildir. Anayasa siyasi partilerin ortak siyasi programı değildir. O nedenle bu teklif, açık düşünce özgürlüğüne, düşünce özgürlüğünün evrensel ilkelerine, Anayasa'mızın düşünce özgürlüğünü düzenleyen hükümlerine ve somut olarak parlamentoların mutlak dokunulmazlıkla korunan ifade özgürlüğüne aykırıdır.

4. Esasa İlişkin Değerlendirme

Giriş kısmında bahsedildiği üzere İttüzkü değişiklik teklifiyle getirilmek istenen düzenlemeler iki temel başlık altında incelenebilir. Bu bölümde, yukarıda açıklanan sistematik çerçevesinde maddelerin değerlendirilmesine yer verilecektir.

4.1. Muhalefeti Susturmaya Yönelik Değişiklikler

Türkiye bir senedir sert OHAL koşullarında, yürütmenin sınırsız ve denetimsiz yetkisi altında yönetilmektedir. Bu süreçte, hükümetin kontrol edemediği gazete, televizyon ve ajanslar kapatılmakta, gazeteciler, insan hakları savunucuları, avukatlar hukuki gerekçeler olmaksızın hapsedilmektedir. Bu ağır iklim, toplumun üzerine de çökmüş durumdadır. Basında iktidar, muhalefetle kıyaslanmayacak bir sıklıkta ve genişlikte yer almaktadır. Yüksek seçim barajına rağmen parlamentoda temsil imkanı bulan muhalefetin elindeki en önemli araçlardan biri Meclis kürsüsüdür. Değişiklik teklifinin çoğu maddesi, muhalefetin bu anlamda sesini kısmaya yöneliktir. Teklif ile getirilmek istenen yeni düzende, sadece muhalefetin sesini kısmak değil, yasa yapım süreçlerine aktif katılımının önüne geçerek, muhalefetsiz bir Mecliste yasa yapım süreci hedeflenmektedir.

Karşı karşıya olduğumuz teklif, İttüzkü'nün muhalefetin sesini kısmaya yönelik ilk adımı değildir. Yukarıda defalarca bahsedilen Anayasa Mahkemesi kararında da iktidarın bu yönlü girişimi, Anayasa'nın yukarıda açıklanan maddelerinin ihlali gerekçesiyle iptal edilmiştir. 2001 yılında hazırlanan İttüzkü dönemin muhalifi (DYP ve Refah Partisi), bugünün muktediri

AKP milletvekillerinin de aralarında bulunduğu 117 milletvekili tarafından Anayasa Mahkemesi önüne taşınmıştır. İçtüzük'ün gözetmesi gereken hassas dengeler, başvuru dilekçesinde veciz bir biçimde dile getirilmiştir: *"Değişiklik, özel yasama usulünü sınırlandırmaz biçimde genişletmiş, keyfîlik alanı yaratmış ve inisiyatifî, partilerin uzlaşma erdeminden iktidar çoğunluğunun oylarına terk etmiştir. Uzlaşmaya ve kültürüne önem vermeyen yeni hüküm, rejim bakımından da tehlikeler doğuracak, sürekli kriz üretecek "çıban-başı" niteliğindedir. Artık "Danışma Kurulunun oybirliği" değil, iktidar çoğunluğunun "muhalefete kulak tıkayan" parmakları; özel yöntemi ve uygulanacak teklif/tasarı grubunu belirleyecektir. Değişiklik, hükümetin KHK rejimini işletememesi ve Anayasa Mahkememizin o yöndeki içtihatlarından kaçınma gizli sebebine dayanmaktadır. Hukuktan kaçan yürütme, yasamayı kuşatarak ve onun temel hukukunu askıya alarak dikensiz gül bahçesi yaratmak istemektedir."*

Değişiklik teklifinin 2. maddesinde yer alan, grup önerileri üzerine konuşma süresinin kısaltılması, bunun en açık örneklerinden biridir. Türkiye'nin sorunlarını gündeme getirmek için grup önerilerine dair konuşmak, muhalefetin sunduğu kanun tekliflerinin gündeme alınmasının imkansızlığı nazara alındığında, muhalefet partilerinin elindeki en güçlü imkandır. Öneriyi sunan parti bakımından on dakika olan sürenin beş dakikaya indirilmesi, ardından diğer gruplardan söz hakkı tanınan milletvekillerinin süresinin de onar dakikadan üçer dakikaya indirilmesi, bırakalım etraflı bir tartışmayı, konunun ele alınmasını dahi imkansız hale getirecek bir sınırlamadır. İktidarın bugünkü çoğunluğuna dayanarak yaptığı bu tasarruf, ölçsüz bir kısıtlama getirmektedir.

Komisyonunda tasarı, teklif veya kanun hükmünde kararnamelerin incelenmesi için tanınmış süre sonunda Hükümet ve teklif sahipleri metnin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasını isteyebilirler. Bu talep üzerine Hükümete, teklif sahiplerine ve bir milletvekiline beşer dakika olarak tanınan süre, Hükümet ve teklif sahibi bakımından korunurken milletvekilinin elinden alınmaktadır. Böylelikle örneğin Komisyon'da uzmanlarla tartışılması gereken kritik önemdeki bir teklifi iktidar, tartışmalar olgunluğa ermeden doğrudan Genel Kurul'a getirebilecek, bu durum karşısında muhalefetin hiçbir söz hakkı olmayacaktır.

Değişiklik teklifinin 7. maddesinde tutanak üzerinde yer alan bir beyanla ilgili düzeltme yapılmasına sözlü olarak imkan tanınmasını kaldıran hüküm de muhalefetin sesini kısımaktadır. Bir ifade nasıl sarf edilmişse, aynı şekilde düzeltilmesi gerekir. Her ne kadar milletvekili ve bakan bakımından bu olanak kaldırılmışsa da bir bakanın, kamuoyunda sözünü

istediği şekilde yeniden söyleme ve düzeltme imkanı milletvekiline oranla daha yüksektir. Bu nedenle sözlü olarak sarf edilen ve tutanaklara geçen bir ifadenin sadece yazılı olarak, yalnızca Meclis'in tozlu raflarında yer alacak bir usulle düzeltilmesinin öngörülmesi de tüm milletvekillerinin ama en çok muhalefet milletvekillerinin elindeki imkanı kısıtlayan bir düzenlemedir.

Grup önerileri üzerine konuşmanın kısıtlanması gibi, usule ilişkin gündemlerde de on dakika olan konuşma hakkının kısıtlanması, muhalefetin elinden alınan önemli bir imkandır. Böylece Türkiye'nin önemli sorunları gibi usuli öneriler de üstünkörü tartışmalarla, layıkıyla değerlendirilmeden ve olgun bir fikir oluşturulmadan geçilecektir. Bu olanakların yokluğunda Meclis, adeta bir kanun yapma fabrikasına dönüşecektir. Her ne kadar farklı koşullarda ve farklı kuralların iptali için kaleme alınmışsa da, mezkur Anayasa Mahkemesi kararının verilmesine neden olan dilekçede güdülen kaygı benzerdir. Buna göre, *"(...) tasarı/teklifleri toptan ve torba yöntemle, bir günde, bir haftada kanunlaştırmak mümkün olabilecektir, imalathaneye dönüştürülecek yasama organı, yasama kalitesizliğinin ağır yükü altında ezilecek ve güvenilirliğini tamamen yitirebilecektir."*

9. maddede kanun tasarılarının ilgili komisyona doğrudan havale edilmesiyle ilgili itiraz usulü de sözlü olmaktan çıkarılarak yazılı hale getirilmiştir. 11. madde ile, bir kanun teklifi veya tasarısı üzerinde görüşülürken verilen değişiklik önergelerinin önce verilmiş, sonra aykırılık sırasına göre okunması ve işleme konulması usulü kaldırılmaktadır. Yeni düzenleme, aynı mahiyetteki önergelerden 'en kısa olanının' okunmasını öngörmektedir. Siyasi partiler bir değişikliği talep ediyorlarsa, talep ettikleri husus aynı bile olsa gerekçeleri farklı olabilir. Burada hiçbir ayrıma gidilmeksizin yalnızca 'en kısa olanın' okutulması, değişiklik önergelerinin mahiyetinin, gerekçelerdeki farklılıkların hıza kurban edilmesi anlamına gelmektedir. Siyasi partilere, kendi önergesini okutabilmek için söyleyeceklerinden feragat etmeyi dayatan, aksi takdirde önergesinin belki de tam zıt kutuplarda fikirlere sahip başka bir önergeyle aynıymış gibi değerlendirilmesi sonucunu doğuran bu değişiklik de demokrasiyi ve fikirlerin olgunlaşmasını hız uğrunda feda etmektedir.

Küllî bir yasak rejimi öngören 14, 15 ve 16. maddeler de muhalefetin sesini kısmak amacını gütmekteyse de, bu düzenlemelere muhalefeti hizaya getirme arzusu sinmiştir. Bu nedenle İçtüzük sistematığına göre, disiplin cezaları başlığı altında yer alan bu düzenlemeyi, biz de ayrı bir başlık altında değerlendireceğiz.

4.2. Milletvekillerini Hizaya Sokmaya Yönelik Değişiklikler

Yasama organları kendi işleyişlerini ve düzenlerini sağlamak için milletvekillerine yönelik birtakım disiplin cezaları öngörebilirler. Nitekim İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde böyle bir sistem kurulmuştur. Bir disiplin rejimi kurarken, hukukun bütünlüğü içinde disiplin hukukunun yerini ve usulünü gözetmek gerekmektedir. Disiplin cezaları ile ilgili pek çok hususta, ceza hukukunun kaideleri uygulanmaktadır. Bu kaidelerden en temellerinden biri, kanunsuz suç ve ceza olmayacağı ilkesidir. Kanunilik ilkesi olarak literatüre girmiş bu kuralla beraber kıyas yasağı, savunma hakkı ve yargı yolu, disiplin hukukumuzda egemen olan diğer ilkelerdir. İktüzük değişiklik teklifinin 14., 15. ve 16. maddeleriyle bu ilkelerin, hak ve güvencelerin tamamı yerle bir edilmektedir. Genel ve kapsayıcı bir metin olması gereken İktüzük, değişikliklerle bu özelliğini iyice yitirmektedir. Bazı hükümler, iktidar ve fiili koalisyon ortağı MHP'yi rahatsız eden ifade ve davranışların bir daha tekrarlanmaması amacıyla adeta kişiye, olaya, hatta kelimeye özel konmuştur.

Her şeyden önce, mevcut düzenleme suç ve cezanın belirli olması ilkesine tamamen aykırıdır. Mevcut İktüzük'ün Meclis'ten geçici olarak çıkarma cezasını düzenleyen 161. maddesinin 3. fıkrasında belirli kişiler tespit edilmiş, bu kişilere yönelik hakaret, sövme veya tehdit, Türkiye Cumhuriyeti'ne ve onun Anayasal düzenine sövmek eylemlerinin karşılığı olarak bu ceza belirlenmiştir. Değişiklik ile İktüzük metnine "*Türk milletinin tarihi ve ortak geçmişine yönelik hakaret, Anayasa'nın ilk dört maddesine aykırı beyanlarda bulunmak, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esnasında Anayasa'da düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak*" kısımları da eklenmiştir. Sınırı, kapsamı tamamen belirsiz bu söz öbekleri bir kural niteliği taşımamaktadır. Bir kez daha Ankara Milletvekili Ahmet İyimaya'nın ve Karabük Milletvekili Mehmet Ali Şahin'in de aralarında olduğu 117 imza ile Anayasa Mahkemesi'ne sunulmuş dilekçedeki görüşlere atıfla belirtmek isteriz ki, "*Keyfiliğin temel taşlarını, bu tür ölçsüz ve üzerine "kural yaftası" geçirilen hükümler oluşturmaktadır*". Bu hüküm, sadece İktüzük ile getirilen disiplin rejimini alt üst etmekle kalmaz, aynı zamanda Anayasa'da tanınan kürsü dokunulmazlığını da yok eder.

Ayrıca, başlı başına bir disiplin cezası niteliği taşıyan kesinti hükmü, ceza nevileriyle hiç ilgisi olmayan ve disiplin cezalarında savunma ve özür dilemeyi düzenleyen 163. maddeye eklenmiştir. Oysa disiplin cezalarının neveleri 156. maddede, uyarma, kınama ve meclisten geçici olarak çıkarma şeklinde, *numerus clausus* olarak belirtilmiştir. Disiplin cezası olarak

tanınmayan bir usulün, savunmayı düzenleyen hükme yamanması hukuk tekniği açısından doğru değildir.

Kürsü dokunulmazlığı veya yasama sorumsuzluğu, milletvekillerinin yasama faaliyeti kapsamında sarf ettiği sözler, kullandığı oy, açıkladığı düşünceler nedeniyle hiçbir surette sorumlu tutulamazlar. Anayasa'nın 83. maddesinin koyduğu bu kural mutlak bir sorumsuzluk hükmüdür. Bu anlamda yasama sorumsuzluğu, milletvekillerinin açıkladıkları düşünceler, verdikleri kanun teklifleri, ilgili birimlere sundukları dilekçeler vb. bakımından ve bu görüşlerin TBMM dışında tekrarlanmasından kaynaklı sorumluluklarını önleyen bir güvencedir. Bu yönüyle yasama sorumsuzluğu Meclis çalışmalarıyla alakalı her neviden fiiller için milletvekillerini sorumluluktan beri kılan bir müessesedir. Yasama sorumsuzluğu, Anayasa hükümleri muhafaza edilirken Meclis tarafından İçtüzük marifetiyle kaldırılamaz. Diğer taraftan **“Anayasa’da hiçbir biçimde “yasama sorumsuzluğu” nun kaldırılabilceğine dair bir hüküm bulunmamaktadır”**. Bu içtüzük teklifi ise açıkça “yasama sorumsuzluğu” nu kaldırmaktadır; dolayısıyla içtüzükle, Anayasa değiştirilmeye çalışılmaktadır.

Yasama sorumsuzluğu, milletvekillerinin temsil ettikleri halkların iradesinin eksiksiz olarak ortaya konmasına matuf bir müessese olması nedeniyle ki milletvekilliği sona ermiş olmadığı sürece yasama sorumsuzluğunun hiçbir şekilde Meclis tarafından kaldırılması söz konusu olamaz. Yasama sorumsuzluğunun Meclis tarafından kaldırılmayacak olmasının en temel gerekçesi; bu müessesenin milletvekillerinin şahsına yönelik bir imtiyaz olarak değil, onların yerine getirdikleri görev sebebiyle ve görevle alakalı konulardaki icraatlarını kapsayan objektif mahiyet arz eden bir kamu hukuku müessesesi olması sebebiyledir.

Yasama sorumsuzluğu güvencesi sayesinde ki, muhalefette yer alan farklı partilere mensup milletvekilleri, temsil ettikleri kesim adına Mecliste görüşlerini yansıtırırken, iktidarın gücü karşısında kendilerini güvende hissedebilmektedirler. Parlamentoların iradesini temsil ettikleri halka karşı sorumluluklarının yerine getirebilmelerinin temel koşulu da muhalefet milletvekillerinin de iktidar partisi milletvekilleri ile eşit bir biçimde fikirlerini dile getirme ve yetkilerini kullanabilmeleri ile mümkündür. Yasama yetkisini elinde bulunduran milletvekili, seçim hakkı çerçevesinde bu görevini sürekli bir biçimde ifa etmekle mükelleftir.

Kaldı ki, hüküm kendi içinde çelişkiler ve belirsizlikler barındırmaktadır. Komisyon görüşmelerinde teklif sahipleri, "Türk milletin tarihine ve ortak geçmişine" ifadesinin kapsamını açıklarken, Rum, Ermeni, Kürt, Çerkes vatandaşların da ortak geçmişinin

korunduğunu belirtmişlerdir. Ancak savaşın dinmediği Anadolu coğrafyasında, TBMM Başkanlığı'nın korumaya layık gördüğü ortak geçmişin nerede bitip hakaretin nerede başladığı belirsizdir. Bu hükümle resmi tarih yazını tüm milletvekillerine dayatılmaya çalışılmaktadır. Nitekim Anayasa değişikliği görüşmeleri esnasında 14 Ocak 2017 günü, TBMM kürsüsünden HDP İstanbul Milletvekili Garo Paylan "*Çöğülcülüğü soykırım ve katliamlarla kaybettik*" sözlerini sarf ettiği için bu hüküm uyarınca cezalandırılmıştır. Bu "ortak geçmiş"imize iktidar tarafından yüklenen anlamın sınırını gösteren bir cezadır. Bu düzenlemeyle sınır iyice belirsizleşmektedir.

Örneğin TBMM Başkanı İsmail Kahraman, 25 Nisan 2016 günü İslam Ülkeleri Akademisyen ve Yazarlar Birliği'nin İstanbul'da düzenlediği "Yeni Türkiye Konferansları"nın 6.sında konuşmuş ve "*Laiklik yeni anayasada olmamalıdır. Dindar anayasa meselesinden yeni anayasamızın kaçınmaması lazım*" ifadesini kullanmıştır. Yeni düzenlemeyle, Anayasa'nın ilk dört maddesinde kurulan düzene açıkça aykırı olan bu ifadeyi kullanan TBMM Başkanı, kendisini cezalandırabilecek midir?

Komisyon görüşmeleri esnasında, *Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü* esasında Anayasa'da düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak ifadesiyle murat edilen düzenlemenin ne olduğu tartışılırken, Komisyon Başkanı, AKP İstanbul Milletvekili Mustafa Şentop, "*mesela federasyon*" demiştir. İnsanların sokakta tartışması yasak olmayan, bu çerçevede örgütlenerek siyasi parti kurması dahi mümkün olan ve bu siyasi amacı güden, tescil edilmiş aktif siyasi partilerin bulunduğu sistemde, bu sözcüklerin TBMM kürsüsünden söylenmesinin yasaklanması kürsü dokunulmazlığıyla bağdaşmadığı gibi, demokrasiyi tamamen ortadan kaldırmaktadır. Hala Türkiye'de aktif olan Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi, Kürdistan Özgürlük Partisi (PAK) tescil edilmiştir. Tüzüğü "Kürdistan; Hemen Şimdi" sloganıyla başlayan PAK, "*Kürdistan'da bir devlet hedefi, en küçük kazanımlar için mücadeleyi de içerecek şekilde, eşit, iki devletli bir federasyon ya da konfederal devlet olabileceği gibi, bağımsız devlet şeklinde de gerçekleşebilir.*" görüşündedir. Bu siyasi partinin barajı aşması durumunda, İçtüzük'ün bu hükmü karşısında durumu ne olacaktır? Tüzük ile öngörülen para cezasını peşinen mi yatıracağı yoksa parti milletvekillerinin kürsüde konuştuğu esnada mı cezanın uygulanabilir olacağı açıklanmaya muhtaçtır.

İçtüzük değişiklik teklifinin 14. maddesiyle, kınama cezasını düzenleyen İçtüzük hükmüne yeni bentler eklenmiştir. Buna göre TBMM bina, tesis ve arazilerine silahlı girenlere, Genel

Kurul’a huzur bozucu pankart, döviz ve benzeri materyal getiren ve kullananlara kınama cezası verilmesi öngörülmektedir. Neyin huzur bozucu olduğuna kim, nasıl karar verecektir? Sözgelimi, bugün cezaevinde hukuksuzca tutulan parlamentonun 3. büyük parti grubu Eş Başkanları ve milletvekillerinin fotoğrafları, “irademizdir” yazılı pankartlar, dövizler, 2017 Bütçe görüşmeleri esnasında “tarafsız olması gereken” AKP’li Meclis Başkanvekilleri tarafından “huzur bozucu” şeklinde tanımlanmış ve kaldırılması istenmişti. Bu hüküm ile iktidarın huzurunu bozan her türlü hareket, disiplin cezasıyla karşılanacaktır. Genel Kurul’a döviz, pankart vs getirilmesini yasaklayan bu düzenleme yasama sorumsuzluğu ile fikir ve ifade özgürlüğüne saldırının başka bir boyutudur.

Aynı şekilde, komisyon çalışmalarında ve genel kurulda söz hakkı kısılan milletvekillerinin sözlerini söylemek ve antidemokratik uygulamaların altını çizmek için yaptıkları hareketler de cezayla karşılaşacaktır. Oysa kürsüde bulunan milletvekillerinin amacı, kendilerini ifade etmektir. Bunun için hangi aracı kullanacaklarına kendilerinin karar veremeyeceği bir parlamento ifade hürriyetinin kısıtlanması anlamına gelmektedir. Çiftçilerin, emekçilerin gündemini Meclis’e taşımanın bir yoludur böyle araçların kullanılmasıdır. Günü geldiğinde buğday üreticisinin, günü geldiğinde madencinin sıkıntısı bu görsellerle Meclis’e taşınmıştır. Bunun önü kesilmektedir. Kaldı ki genel kurulun huzurunu bozacak materyallerin ne olduğuna karar verecek mekanizma belirlenmediği gibi, bu cezalara karşı başvurulabilecek bir yol da yoktur. Son derece açıktır ki aslında bozulan Genel Kurul’un huzuru değil siyasal iktidarın huzurudur. Sonuç olarak bu düzenleme; iktidarı eleştiren, hukuksuz uygulamalarını konu edinen herhangi bir döviz ve pankartı “kınama” cezasıyla cezalandırmanın bir aracı haline getirilmek istenmektedir.

Komisyon çalışmalarında örnek olarak gösterilen parlamentoların uygulamalarında, çoğu eşit temsil esasına göre teşkil edilmiş bir kurul, uyarma haricindeki disiplin cezalarına karar verebilmektedir. Kaldı ki bu ülkelerde, disiplin cezaları son derece istisnai durumlarda uygulanmaktadır. Demokratik denilebilecek anayasalara sahip ülkeler arasında, milletvekillerine yönelik bu denli hizaya sokma amacı güden uygulamaların bulunduğu tek ülke, %25 Arap azınlığı baskı altına çalışan aşırı sağcı iktidar tarafından yönetilen İsrail’dir. İsrail polisinin aşırı güç kullanımını, haksız tutuklamaları eleştiren, İsrail’le çatışmalarda hayatını kaybeden Filistinlilerin ailesine taziye ziyareti yapan milletvekillerine para ve meclisten çıkarma cezası öngören düzenleme 20 Temmuz 2016 günü İsrail’de yasalaşmıştır.

5. Sonuç

Sonuç olarak mevcut İçtüzük değişikliği, bir yanıyla muhalefetin sesini kısmayı amaçlarken, bir yanıyla da iktidarın dilini ve siyaset biçimini muhalefete dayatmakta, muhalefeti bu terminolojiye hapsedmeye çalışmaktadır. Bunun uygulanabilir olması için öngörülen disiplin cezalarının, demokratik hukuk devletiyle bir ilgisi yoktur. Aksine bu düzenlemelerle güdülen amaç, giriş bölümünde açıklanan siyasi konjonktürde, ama özellikle 16 Nisan referandumu sonrası tesis edilmek istenen yeni sistemde, muhalefetsiz bir Meclis ve nihayet muhalefetsiz bir toplum yaratmaktır.

Keyfilik esasına dayalı, rövanşist bir yaklaşımın sonucu olan, hiçbir denge, denetleme veya fren mekanizması öngörmeyen bu düzenleme, sadece Meclis'i etkisizleştirmekle kalmamakta, toplumu çözümü çok güç bir kutuplaşmaya itmektedir. Unutmamak gerekir ki, çoğunluğun temsil kabiliyetinin, halkın yüzde kaç oyuyla seçilmiş olursa olsun, farklı görüşleri ve toplumun çoğulcu yapısını, seçimler neticesinde oluşan aritmetikle bütüncül bir biçimde temsil eden ve müzakere imkanını her zaman elinde bulunduran TBMM'nin temsil kabiliyetiyle yarışamayacağı tartışmasızdır. Bu itibarla, Meclis İçtüzüğü vasıtasıyla bu çoğulcu yapıyı korumak ve daha da güçlendirmek yerine çoğunluğun azınlığa tahakkümü biçiminde karşımıza çıkan çoğunlukçu yapıyı tesis etmek amacıyla ve "huzuru korumak" kisvesi altında tek sesliliği dayatan bir anlayışla kaleme alınmış bu teklif kabul edilemez.

22.07.2017

Saat 12:00

Mithat Sancar
Mardin

Meral Danış Beştaş
Adana

Erol Dora
Mardin

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ GRUP BAŞKANVEKİLİ KAYSERİ MİLLETVEKİLİ MUSTAFA ELİTAŞ VE MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ GRUP BAŞKANVEKİLİ MANİSA MİLLETVEKİLİ ERKAN AKÇAY İLE 2 MİLLETVEKİLİNİN İÇTÜZÜK TEKLİFİ

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İÇTÜZÜĞÜNDE DEĞİŞİKLİK
YAPILMASINA DAİR İÇTÜZÜK TEKLİFİ**

MADDE 1- 5/3/1973 tarihli ve 584 karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 3 üncü maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“İlk toplantı, andiçme ve göreve başlama

MADDE 3- Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, milletvekili genel seçimi kesin sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulunca ilanını takip eden üçüncü gün saat 14.00'te çağrısız olarak toplanır. Bu birleşimde, önce milletvekillerinin andiçme töreni yapılır.

Andiçme, her milletvekilinin Anayasadaki metni kürsüden yüksek sesle aynen okuması suretiyle olur.

Milletvekilleri, seçim çevresi, soyadı ve adlarının alfabe sırasına göre andiçerler.

Andiçme töreninde bulunmayan milletvekilleri veya ara seçimde milletvekili seçilenler, katıldıkları ilk birleşimin başında andiçerler.

Milletvekilleri andiçerek göreve başlarlar. Andiçmekten imtina eden milletvekilleri, milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanamazlar.”

MADDE 2- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 19 uncu maddesinin beşinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı veya siyasi parti grupları ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler.

ANAYASA KOMİSYONUNUN
KABUL ETTİĞİ METİN

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İÇTÜZÜĞÜNDE DEĞİŞİKLİK
YAPILMASINA DAİR İÇTÜZÜK TEKLİFİ**

MADDE 1- 5/3/1973 tarihli ve 584 karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 3 üncü maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“İlk toplantı, andiçme ve göreve başlama

MADDE 3- Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, milletvekili genel seçimi kesin sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulunca ilanını takip eden üçüncü gün saat 14.00'te çağrısız olarak toplanır. Bu birleşimde, önce milletvekillerinin andiçme töreni yapılır.

Andiçme, her milletvekilinin Anayasadaki metni kürsüden yüksek sesle aynen okuması suretiyle olur.

Milletvekilleri; seçim çevresi, soyadı ve adlarının alfabe sırasına göre andiçerler.

Andiçme töreninde bulunmayan milletvekilleri veya ara seçimde milletvekili seçilenler, katıldıkları ilk birleşimin başında andiçerler.

Milletvekilleri andiçerek göreve başlarlar. Andiçmekten imtina eden milletvekilleri, milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanamazlar.”

MADDE 2- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 19 uncu maddesinin beşinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı veya siyasi parti grupları ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler.

(Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay ile 2 Milletvekilinin İhtizuk Teklifi)

Bu durumda istemin oylanması ilk birleşimin gündemindeki Başkanlığın sunuşlarında yer alır. Danışma Kurulu önerileri görüşmesiz oylanır. Grup önerisinde ise öneriyi veren gruptan bir milletvekili beş dakikayı geçmemek üzere önerinin gerekçesini açıklayabilir. Açıklamanın ardından diğer gruplardan birer milletvekiline de isterlerse üçer dakika söz verilir. Danışma Kurulu ve grup önerileri konusunda Genel Kurulda işaret oyuyla karar verilir.”

MADDE 3- Türkiye Büyük Millet Meclisi İhtizüğünün 37 ncı maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bu sürenin bitiminde, tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnamenin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasını Hükümet veya teklif sahipleri isteyebilirler. Bu istemler üzerine komisyon, Hükümet ve teklif sahibi beşer dakikayı geçmemek üzere söz alabilir. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir. Bu istemler, her hafta Salı günü ayrı bir siyasi parti grubundan bir milletvekili tarafından yerine getirilmek kaydıyla bir tane olmak üzere işleme alınır. Bir milletvekili bir yasama yılında bu kapsamda bir defadan fazla istemde bulunamaz.”

MADDE 4- Türkiye Büyük Millet Meclisi İhtizüğünün 54 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Resmî tatile rastlamadığı takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, Salı günü saat 15.00’ten 21.00’e, Çarşamba ve Perşembe günleri saat 14.00’ten 21.00’e kadar toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi vasıtasıyla yapılacak TV yayınında, önemli ve özel haller saklı kalmak kaydıyla bu fıkrada düzenlenen toplantı günleri ve saatleri esas alınır.”

MADDE 5- Türkiye Büyük Millet Meclisi İhtizüğünün 56 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Bu durumda istemin oylanması ilk birleşimin gündemindeki Başkanlığın sunuşlarında yer alır. Danışma Kurulu önerileri görüşmesiz oylanır. Grup önerisinde ise öneriyi veren gruptan bir milletvekili beş dakikayı geçmemek üzere önerinin gerekçesini açıklayabilir. Açıklamanın ardından diğer gruplardan birer milletvekiline de isterlerse üçer dakika söz verilir. Danışma Kurulu ve grup önerileri konusunda Genel Kurulda işaret oyuyla karar verilir.”

MADDE 3- Türkiye Büyük Millet Meclisi İhtizüğünün 37 ncı maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bu sürenin bitiminde, tasarı, teklif ve kanun hükmünde kararnamenin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasını Hükümet veya teklif sahipleri isteyebilirler. Bu istemler üzerine komisyon, Hükümet ve teklif sahibi beşer dakikayı geçmemek üzere söz alabilir. Genel Kurul işaret oyuyla karar verir. Bu istemler, her hafta Salı günü ayrı bir siyasi parti grubundan bir milletvekili tarafından yerine getirilmek kaydıyla bir tane olmak üzere işleme alınır. Bir milletvekili bir yasama yılında bu kapsamda bir defadan fazla istemde bulunamaz.”

MADDE 4- Türkiye Büyük Millet Meclisi İhtizüğünün 54 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Resmî tatile rastlamadığı takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, Salı günü saat 15.00’ten 21.00’e, Çarşamba ve Perşembe günleri saat 14.00’ten 21.00’e kadar toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi vasıtasıyla yapılacak televizyon yayınında, önemli ve özel haller saklı kalmak kaydıyla bu fıkrada düzenlenen toplantı günleri ve saatleri esas alınır.”

MADDE 5- Türkiye Büyük Millet Meclisi İhtizüğünün 56 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

(Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay ile 2 Milletvekilinin İçtüzük Teklifi)

“MADDE 56- Başkanlık kürsüsünde Başkan ve görevli kâtip üyeler koyu renk elbise giyerler. Genel Kurul salonunda bulunan milletvekilleri, bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı idari teşkilatı memurları ve diğer kamu personelinden erkekler, ceket ile pantolon giyer ve kravat takar, kadınlar ise ceket ve etek veya ceket ve pantolon giyerler.

Görevlilerin kıyafeti Başkanlık Divanınca tespit edilir.”

MADDE 6- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 57 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 57- Başkan birleşimi açarken tereddüde düşerse yoklama yapar.

Görüşmeye tabi tezkerelerin oylanması ile kanunların maddelerine geçilmesi ve tümünün oylanması esnasında, işaretle oylamaya geçilirken en az yirmi milletvekili ayağa kalkmak veya önerge vermek suretiyle yoklama yapılmasını isteyebilir.

Yoklama, elektronik oy düğmelerine basmak veya imzalı pusula vermek suretiyle yapılır. Oturumu yöneten Başkan ve Divan üyeleri toplantı yeter sayısına dahil edilir.

Yoklama sonucunda, üye tamsayısının en az üçte birinin mevcut olmadığı anlaşılırsa, oturum en geç bir saat sonrasına ertelenebilir. Bu oturumda da toplantı yeter sayısı yoksa, birleşim kapatılır.”

MADDE 7- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 58 inci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Geçen tutanak hakkında düzeltme

MADDE 58- Bir milletvekili veya bakan kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir beyanın düzeltilmesini isterse bu istemini Başkanlığa yazılı olarak verir. Bu istem birleşim tutanağına eklenir.”

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

“MADDE 56- Başkanlık kürsüsünde Başkan ve görevli kâtip üyeler koyu renk elbise giyerler. Genel Kurul salonunda bulunan milletvekilleri, bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı idari teşkilatı memurları ve diğer kamu personelinden erkekler, ceket ile pantolon giyer ve kravat takar, kadınlar ise ceket ve etek veya ceket ve pantolon giyerler.

Görevlilerin kıyafeti Başkanlık Divanınca tespit edilir.”

MADDE 6- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 57 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 57- Başkan birleşimi açarken tereddüde düşerse yoklama yapar.

Görüşmeye tabi tezkerelerin oylanması ile kanunların maddelerine geçilmesi ve tümünün oylanması esnasında, işaretle oylamaya geçilirken en az yirmi milletvekili ayağa kalkmak veya önerge vermek suretiyle yoklama yapılmasını isteyebilir.

Yoklama, elektronik oy düğmelerine basmak veya imzalı pusula vermek suretiyle yapılır. Oturumu yöneten Başkan ve diğer Başkanlık Divanı üyeleri toplantı yeter sayısına dâhil edilir.

Yoklama sonucunda, üye tamsayısının en az üçte birinin mevcut olmadığı anlaşılırsa, oturum en geç bir saat sonrasına ertelenebilir. Bu oturumda da toplantı yeter sayısı yoksa, birleşim kapatılır.”

MADDE 7- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 58 inci maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Geçen tutanak hakkında düzeltme

MADDE 58- Bir milletvekili veya bakan kendisine ait olup geçen birleşim tutanağında yer alan bir beyanın düzeltilmesini isterse bu istemini Başkanlığa yazılı olarak verir. Bu istem birleşim tutanağına eklenir.”

(Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay ile 2 Milletvekilinin İçtüzük Teklifi)

MADDE 8- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 63 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 63- Görüşmeye yer olup olmaması, Başkanı gündeme veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usullerine uymaya davet gibi usule ait konular, diğer işlerden önce konuşulur.

Bu yolda bir istemde bulunulursa, üçer dakikadan fazla sürmemek şartıyla, lehte ve aleyhte en çok ikişer kişiye söz verilir. Bu görüşme sonucunda, oya başvurmak gerekirse oylama işaretli yapılır.”

MADDE 9- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 73 üncü maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bu havaleye bir milletvekili itiraz etmek isterse, itirazını yazılı olarak Başkanlığa iletir.”

MADDE 10- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 81 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Anayasa değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin tümü açık oylamaya tabi işlerden değilse en az yirmi milletvekilinin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde bu oylamalar ile maddelerin oylamaları işaret oyuyla yapılır.”

MADDE 11- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 87 nci maddesinin sekizinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Değişiklik önermeleri, aykırılık sırasına göre okunup işleme konur. Aynı mahiyetteki önermelerden en kısa olanı okunup, diğer önermelerin sadece imza sahipleri okunarak birlikte işleme alınır. Beşten fazla imzalı önermelerde ilk beş imza okunur, önerge tutanağa eklenir.”

MADDE 12- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 102 nci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 8- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 63 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 63- Görüşmeye yer olup olmaması, Başkanı gündeme veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usullerine uymaya davet gibi usule ait konular, diğer işlerden önce konuşulur.

Bu yolda bir istemde bulunulursa, üçer dakikadan fazla sürmemek şartıyla, lehte ve aleyhte en çok ikişer kişiye söz verilir. Bu görüşme sonucunda oya başvurmak gerekirse oylama işaretli yapılır.”

MADDE 9- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 73 üncü maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bu havaleye bir milletvekili itiraz etmek isterse, itirazını yazılı olarak Başkanlığa iletir.”

MADDE 10- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 81 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Anayasa değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin tümü açık oylamaya tabi işlerden değilse en az yirmi milletvekilinin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde bu oylamalar ile maddelerin oylamaları işaret oyuyla yapılır.”

MADDE 11- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 87 nci maddesinin sekizinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Değişiklik önermeleri, aykırılık sırasına göre okunup işleme konur. Aynı mahiyetteki önermelerden en kısa olanı okunup diğer önermelerin sadece imza sahipleri okunarak birlikte işleme alınır. Beşten fazla imzalı önermelerde ilk beş imza okunur, önerge tutanağa eklenir.”

MADDE 12- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 102 nci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

(Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay ile 2 Milletvekilinin İçtüzük Teklifi)

“Genel görüşme açılması, Hükümet, siyasi parti grupları veya en az yirmi milletvekili tarafından Başkanlıktan bir önergeyle istenebilir. Bu istem derhal gelen kâğıtlar listesine alınarak milletvekillerine ve Hükümete duyurulur.

Verilen önergenin metni beşyüz kelimedenden fazla ise istek sahipleri beşyüz kelimeyi geçmemek üzere önergenin özetini eklemek zorundadırlar.”

MADDE 13- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 143 üncü maddesinin birinci ve dördüncü fıkralarında yer alan “onbeş” ibaresi “yirmi”, ikinci fıkrasında yer alan “onbeşinin” ibaresi “yirmisinin” ve üçüncü fıkrasında yer alan “onbeşi” ibaresi “yirmisi” olarak değiştirilmiştir.

MADDE 14- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 160 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (4) numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve fıkraya aşağıdaki bent eklenmiştir.

“4. Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, tesis, eklenti ve arazisine silahlı olarak girmek;”

“6. Genel Kurulun çalışma düzenini ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve benzeri materyali getirmek ve kullanmak.”

MADDE 15- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 161 inci maddesinin birinci fıkrasının (3) ve (5) numaralı bendleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve fıkraya aşağıdaki bent eklenmiştir.

“3. Görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanına ve Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline hakarete bulunmak, sövmek veya onları tehdit etmek yahut Türkiye Cumhuriyetine veya onun Anayasa düzenine sövmek, Türk Milletinin tarihi ve ortak geçmişine yönelik hakaret ve ithamlar ile Anayasanın ilk dört maddesine aykırı beyanlarda

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

“Genel görüşme açılması, Hükümet, siyasi parti grupları veya en az yirmi milletvekili tarafından Başkanlıktan bir önergeyle istenebilir. Bu istem derhal gelen kâğıtlar listesine alınarak milletvekillerine ve Hükümete duyurulur.

Verilen önergenin metni beşyüz kelimedenden fazla ise istek sahipleri beşyüz kelimeyi geçmemek üzere önergenin özetini eklemek zorundadırlar.”

MADDE 13- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 143 üncü maddesinin birinci ve dördüncü fıkralarında yer alan “onbeş” ibaresi “yirmi”, ikinci fıkrasında yer alan “onbeşinin” ibaresi “yirmisinin” ve üçüncü fıkrasında yer alan “onbeşi” ibaresi “yirmisi” olarak değiştirilmiştir.

MADDE 14- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 160 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (4) numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve fıkraya aşağıdaki bent eklenmiştir.

“4. Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, tesis, eklenti ve arazisine silahlı olarak girmek;”

“6. Genel Kurulun çalışma düzenini ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve benzeri materyali getirmek ve kullanmak.”

MADDE 15- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 161 inci maddesinin birinci fıkrasının (3) ve (5) numaralı bendleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve fıkraya aşağıdaki bent eklenmiştir.

“3. Görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Başkanına, Başkanlık Divanına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline, milletvekiline, Türk Milletinin tarihine ve ortak geçmişine, Anayasanın ilk dört maddesinde çerçevesi çizilen Anayasal düzene hakaret etmek ve sövmek, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak;”

(Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay ile 2 Milletvekilinin İçtüzük Teklifi)

bulunmak, Türkiye Cumhuriyetinin Anayasa ve kanunlarda düzenlenen idari yapısı ve yerleşim birimlerine ilişkin Anayasa ve kanunlara aykırı isim ve sıfatlar kullanmak;”

“5. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna silahlı olarak girmek;”

“7. Fiili saldırıda bulunmak.”

MADDE 16- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 163 üncü maddesinin başlığı aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve dördüncü fıkrasında yer alan “açıkça af dilerse” ibaresinden sonra gelmek üzere “izleyen birleşimden itibaren” ibaresi ve dördüncü fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Disiplin cezalarında savunma, özür dileme ve kesinti”

“Kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte biri, Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisi kesilir.”

MADDE 17- Bu İçtüzük hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 18- Bu İçtüzük hükümleri Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.

(Anayasa Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

“5. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna ve komisyonlara silahlı olarak girmek;”

“7. Fiili saldırıda bulunmak.”

MADDE 16- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 163 üncü maddesinin başlığı “Disiplin cezalarında savunma, özür dileme ve kesinti” şeklinde değiştirilmiş, dördüncü fıkrasında yer alan “açıkça af dilerse” ibaresinden sonra gelmek üzere “izleyen birleşimden itibaren” ibaresi ve dördüncü fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

“Kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte biri, Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisi kesilir.”

MADDE 17- Bu İçtüzük hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 18- Bu İçtüzük hükümleri Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yürütülür.

TBMM Basımevi - 2017